

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Skaitmenizacijos įtaka mokesčių sistemos skaidrumui

Baigiamasis magistro projektas

Rūta Balsevičiūtė

Projekto autorė

Doc. dr. Kristina Kundelienė

Vadovė

Kaunas, 2022

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Skaitmenizacijos įtaka mokesčių sistemos skaidrumui

Baigiamasis magistro projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Rūta Balsevičiūtė

Projekto autorė

Doc. dr.

Kristina Kundelienė

Vadovė

Prof. dr.

Edita Gimžauskienė

Recenzentė

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Rūta Balsevičiūtė

Skaitmenizacijos įtaka mokesčių sistemos skaidrumui

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektualinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Rūta Balsevičiūtė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Balsevičiūtė, Rūta. Skaitmenizacijos įtaka mokesčių sistemos skaidrumui. Magistro baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Kristina Kundelienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Apskaita, Verslas ir viešoji vadyba.

Reikšminiai žodžiai: skaitmenizacija, mokesčių sistema, skaidrumo užtikrinimas.

Kaunas, 2022. 79 p.

Santrauka

Pastebima, kad skaitmenizacija vis labiau keičia įvairius gyvenimo ir verslo aspektus. Keičiasi tiek gyventojų įpročiai, tiek verslo organizavimo ir vykdymo būdai. Dėl interneto plėtros daugybė veiklų persikelia į virtualią erdvę, auga gyventojų ir verslo mobilumas bei nematerialaus turto svarba. Šie pokyčiai lėmė tai, jog tam tikros pajamos nepatenka po mokesčio objekto apibrėžimu ir dėl to valstybės praranda mokesčines lėšas. Taip pat problemos kyla tarptautinio apmokestinimo atvejais, kadangi skirtumai tarp valstybėse galiojančių įstatymų padeda išvengti mokesčių pasekmių. Pastebėjus šias tendencijas pradėtas analizuoti skaitmenizacijos poveikis mokesčių sistemai. Tarptautinės organizacijos, skirtingos šalys bei autoriai analizuoja, kaip gali būti sprendžiami skaitmenizacijos keliami iššūkiai. Vieni teigia, jog skaitmenizacija gali padidinti valstybių finansinius išteklius, tačiau tam turi būti tinkamai apmokestinti verslo modeliai, skaitmeninės prekės ir paslaugos. Kitu atveju skaitmenizacija padeda plėtotis mokesčių vengimui. Iš kitos pusės, teigiama, jog skaitmenizacija gali būti naudinga, kadangi atsiranda galimybė taikyti efektyvesnius ir patikimesnius mokesčių administravimo būdus. Atsižvelgiant į tai, magistro baigiamajame projekte tirama ir analizuojama skaitmenizacijos įtaka mokesčių sistemos skaidrumui.

Projekto objektas yra mokesčių sistemos skaidrumas skaitmeninėje aplinkoje.

Projekte analizuojama problema – kaip gali būti užtikrinamas mokesčių sistemos skaidrumas vertinant jį iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų skaitmenizacijos kontekste.

Projekto tikslas yra išskirti mokesčių sistemos, funkcionuojančios skaitmeninėje aplinkoje, skaidrumo užtikrinimo problemas ir galimybes bei įvertinti, kaip užtikrinamas Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumas skaitmenizacijos kontekste.

Projekto tikslui pasiekti iškelti šie **uždaviniai**:

1. pagrįsti mokesčių sistemos, funkcionuojančios skaitmeniniame kontekste, skaidrumo tyrimo svarbą ir problematiką;
2. atskleisti skaitmenizacijos poveikį siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes;
3. parengti mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo vertinimo metodologiją;
4. įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos pritaikymą funkcionavimui skaitmeninėje aplinkoje bei skaidrumo užtikrinimą.

Pagrindiniai projekte taikomi **tyrimo metodai** yra mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, sintezė ir abstrahavimas, anketinės apklausos metodas, statistinė ir grafinė analizė.

Projekto rezultatai atskleidė, jog skaitmenizacija daro įtaką mokesčių sistemos skaidrumui skirtingose mokesčių sistemos dalyvių grupėse. Teigiama, jog siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą skaitmeninėje aplinkoje svarbu, kad pokyčiai būtų atliekami nuosekliai visame mokesčių sistemos modelyje. Turi būti užtikrinta prie aplinkos pritaikyta mokesčių įstatymų bazė, efektyvi mokesčių administravimo sistema, didinama mokesčių mokėtojų motyvacija ir mokestinės žinios bei efektyviai naudojami trečiųjų asmenų teikiami duomenys. Atliktas tyrimas leido įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos pasirengimą užtikrinti skaidrumą skaitmeninėje aplinkoje pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus rekomenduojama atlikti mokesčių įstatymų korekcijas, sukurti patogesnę ir informatyvesnę sistemą mokesčių mokėtojams bei didinti jų mokestinę kultūrą.

Balsevičiūtė, Rūta. Impact of Digitalisation on the Transparency of the Tax System. Master's Final Degree Project / supervisor Assoc. Prof. Dr Kristina Kundelienė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting, Business and Public Management.

Keywords: digitization, tax system, transparency.

Kaunas, 2022. Number of pages 79.

Summary

It is noticeable that digitalization is increasingly affecting various aspects of everyday life and business. Both the habits of the population and the ways of organizing and conducting business are changing. As a result of the development of the Internet, many activities are moving to virtual space, the mobility of residents and businesses is growing as well as the importance of intangible assets. These changes have resulted in certain income not falling under the definition of a tax object definition, and it results in reduction of tax income. There are also problems with cross-border taxation, as differences between national laws help to avoid tax consequences. Following these trends, the impact of digitalization on the tax system is actively analyzed. International organizations, governments, and authors are analyzing how the challenges of digitalization can be solved. Some argue that digitalization can increase public finances, but for this, business models, digital goods and services should be properly taxed. Others argue that digitization contributes to the development of tax evasion. On the other hand, it is argued that digitalization can be beneficial as it opens up opportunities for more efficient and reliable ways of administering taxes. Because of this, the final thesis aims at describing and analyzing the following research issues related with the impact of digitization on the transparency of the tax system.

The object of the project is the transparency of the tax system in the digital environment.

The problem of the project is how the transparency of the tax system can be ensured from the perspectives of different groups of tax system participants in the context of digitalization.

The purpose of the project is to identify issues and opportunities of ensuring the transparency of the tax system operating in the digital environment and to assess how the transparency of Lithuanian tax system is ensured in the context of digitalization.

Objectives to achieve the project goal:

1. explain the importance and relevance of the transparency of the tax system operating in the digital context research;
2. disclose the impact of digitalization, in order to, ensure the transparency of the tax system by different groups of participants in the tax system;
3. create a methodology to assess the transparency of the tax system;
4. evaluate the adaptation of Lithuanian tax system to the functioning in the digital environment and to ensure its transparency.

The main **research methods** used in the project are systematic and comparative analysis of scientific literature, synthesis and abstraction, questionnaire survey method, statistical and graphical analysis.

The main results of the project revealed that digitalization has an impact on the transparency of the tax system in different groups of tax system participants. It states that, in order to, ensure the transparency of the tax system in the digital environment, it is important to make changes consistently across the tax system model. Tax laws that are based on changes in the environment, an efficient tax administration system, increased motivation and knowledge of taxpayers, and the use of third-party data must be ensured. The study allowed to assess the readiness of Lithuanian tax system to ensure transparency in the digital environment. Based on the results, it is recommended to adjust tax laws, create a more convenient and informative system for taxpayers and increase their tax culture.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Įvadas.....	10
1. Skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui problematika ir aktualumas... 12	12
1.1. Mokesčių ir apmokestinimo skaidrumo problematika	12
1.2. Mokesčių sistemos pokyčiai dėl skaitmenizacijos ir jų aktualumas	14
1.3. Skaitmenizacijos aktualumas Lietuvos mokesčių sistemai ir jos skaidrumui	18
2. Skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui teoriniai aspektai	21
2.1. Mokesčių sistemos veikimas skaitmenizacijos kontekste	21
2.2. Mokesčių sistemos dalyviai.....	26
2.2.1. Mokesčių reglamentavimo reikšmė.....	26
2.2.2. Skaitmenizacijos įtaka mokesčių administratoriui	33
2.2.3. Mokesčių mokėtojų pareigų pokyčiai dėl skaitmenizacijos.....	39
2.2.4. Trečiųjų asmenų svarba mokesčių skaidrumui.....	42
2.3. Konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis	45
3. Mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo vertinimo metodologija.....	48
4. Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo dėl skaitmenizacijos tyrimas	52
4.1. Fizinį mokesčių mokėtojų apklausos rezultatų analizė	52
4.2. Juridinių mokesčių mokėtojų apklausos rezultatų analizė	59
4.3. Mokesčių konsultantų apklausos rezultatų analizė.....	65
4.4. Interviu su mokesčių administratoriumi rezultatai	71
4.5. Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo tyrimo rezultatai ir pasiūlymai	72
Išvados ir rekomendacijos	74
Literatūros sąrašas	76
Informacijos šaltinių sąrašas	79
Priedai.....	80
1 priedas. Fiziniam mokesčių mokėtojams skirta anketa.....	80
2 priedas. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa.....	84
3 priedas. Mokesčių konsultantams skirta anketa	89
4 priedas. Interviu su mokesčių administratoriumi pradiniai klausimai.....	94
5 priedas. Valstybinės mokesčių inspekcijos atsakymas.....	95

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Skaitmenizacijos keliami iššūkiai atskiriems mokesčiams.....	28
2 lentelė. Skaitmenizacijos keliami iššūkiai apmokestinimo reglamentavimui	29
3 lentelė. Nacionalinių priemonių, skirtų spręsti skaitmenizacijos problemas, palyginimas	31
4 lentelė. Skaitmenizacijos poveikis mokesčių administravimui	34
5 lentelė. Komunikacijos kanalai	36
6 lentelė. Mokesčių mokėtojo ir mokesčių administratoriaus funkcijos	42
7 lentelė. Teorinis skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui vertinimas.....	45
7 lentelės tęsinys. Teorinis skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui vertinimas..	46
8 lentelė. Tyrimo ir duomenų rinkimo metodai skirtingoms mokesčių sistemos dalyvių grupėms..	49
9 lentelė. Imties apskaičiavimo duomenys ir rezultatai.....	50
10 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas.....	57
11 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: mokesčių administravimo Lietuvoje vertinimas	57
12 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas.....	58
13 lentelė. Mokestinių funkcijų pasiskirstymas tarp juridinių asmenų ir mokesčių administratoriaus	61
14 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas	62
15 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: mokesčių administravimo Lietuvoje vertinimas	63
16 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas.....	64
17 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas fizinių asmenų atveju.	66
18 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių administravimo vertinimas fizinių asmenų atveju	67
19 lentelė. Mokesčių konsultantai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas fizinių asmenų atveju .	68
20 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas juridinių asmenų atveju	69
21 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių administravimo vertinimas juridinių asmenų atveju	70
22 lentelė. Mokesčių konsultantai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas juridinių asmenų atveju	71

Paveikslų sąrašas

1 pav. Mokesčių ir apmokestinimo tematikos problemos	12
2 pav. Mokesčių vengimo ir mokesstinio sąžiningumo ryšys	13
3 pav. Skaitmeninių paslaugų mokesčiai Europoje 2019-2021 m.....	15
4 pav. Skaitmenizacijos poveikio apmokestinimo sistemai vertinimas	16
5 pav. Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir interneto prieigą	18
6 pav. Asmenys, naudojęsi viešosiomis e. paslaugomis.....	19
7 pav. Įmonių, pardavusių e. tinklais, dalis	19
8 pav. Įmonių bendravimas internetu su valstybės institucijomis.....	20
9 pav. Pramonės revoliucijų laiko juosta.....	21
10 pav. Skaidrios mokesčių sistemos principai	23
11 pav. Mokesčių sistemos dalyviai ir jų santykiai	25
12 pav. Apmokestinimo reguliavimo lygmenys.....	30
13 pav. Mokesčių administravimo sistemų tipai	33
14 pav. Skaitmeninės transformacijos elementai	37
15 pav. Veiksmingos mokesčių administravimo sistemos elementai	37
16 pav. VMI vizija, misija ir vertybės	38
17 pav. VMI strateginių tikslų programa „Polaris“	39
18 pav. Mokesčių elgseną formuojantys veiksniai	40
19 pav. Mokesčių administratoriaus gaunamų duomenų apdorojimo procesas	43
20 pav. Konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis	46
21 pav. Apibendrintas vertinamų dimensijų modelis	49
22 pav. Užpildytų anketų skaičius	52
23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių.....	52
24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją apskritį	53
25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą	53
26 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pajamų šaltinį.....	54
27 pav. Respondentų naudojimas VMI sistemomis.....	54
28 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: informacijos paieškos būdai	55
29 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: atliekamos mokesstinės funkcijos.....	55
30 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: motyvavimo priemonės	56
31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių ir veiklos sektorių.....	59
32 pav. Respondentų patirtis tvarkant mokesčius	59
33 pav. Juridiniai mokesčių mokėtojai: informacijos paieškos būdai	60
34 pav. Juridiniai mokesčių mokėtojai: motyvavimo priemonės	60
35 pav. Mokesčių konsultantų pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių	65
36 pav. Mokesčių konsultantai: fizinių mokesčių mokėtojų motyvavimo priemonės	66
37 pav. Mokesčių konsultantai: juridinių mokesčių mokėtojų motyvavimo priemonės	68

Įvadas

Temos aktualumas. Kiekvienai valstybei, siekiančiai užtikrinti ekonominę ir socialinę piliečių gerovę, reikalingos stabilios lėšos, kurių didžiąją dalį sudaro surenkami mokesčiai. Atsižvelgiant į mokestinių lėšų svarbą, turėtų būti sukurta tokia mokesčių sistema, kuri nesudarytų sąlygų išvengti mokestinių įsipareigojimų, užtikrintų sąžiningą ir teisingą gyventojų bei verslo apmokestinimą. Vis dėlto, mokesčių sistema yra sudėtinga, kadangi joje dalyvauja skirtingos suinteresuotosios šalys bei poveikį daro įvairūs veiksniai.

Kaip vienas iš veiksnių, padariusių įtaką mokesčių aplinkai, išskiriama globalizacija (Dziemianowicz, 2019). Dėl įmonių veikimo globaliomis sąlygomis ir valstybės noro pritraukti užsienio kapitalą, mokesčiai atlieka ne tik fiskalinę ir perskirstomąją funkciją, bet naudojami ir kaip konkurencinio pranašumo veiksnys. Kitas veiksnys – spartus technologijų, ypač informacinių ir komunikacinių, vystymasis (Yee, Sapiei ir Abdullah, 2018; Yang, Metallo, 2018; Lyutova, 2020). Įvairios technologijos ne tik padeda verslui vykdyti veiklą skirtingose šalyse, bet ir sudaro sąlygas sumažinti mokestinius įsipareigojimus ar net jų išvengti. Dar vienas veiksnys, kuris keičia mokesčių sistemos aplinką, yra skaitmenizacija.

Skaitmenizacija tampa vis aktualesniu mokesčių ir apmokestinimo problemų tyrimų aspektu. To priežastimi galima laikyti sparčiai dėl skaitmenizacijos besikeičiančią verslo ir mokestinę aplinką. Skaitmenizacija sudaro sąlygas kurtis naujoms verslo formoms, plėtotis e. komercijai ir keičia prekių ir paslaugų pobūdį. Atsižvelgiant į besikeičiančią verslo aplinką, turėtų būti atliekami ir mokesčių sistemos pokyčiai. Vis dėlto, apmokestinimo principai neatitinka šiuolaikinių verslo sąlygų (Zulma, Hizazi, 2020). Šiame kontekste svarbu pabrėžti, jog dėl mokesčių sistemos nepritaikymo apmokestinant naujus verslo modelius (Zulma, Hizazi, 2020; Tambunan, Rosdiana, 2020), nustatant mokesčio objektą (Lyutova, 2020) ar subjektą (Lyutova, 2021b) bei nepakankamai efektyviai atliekamo mokesčių administravimo skaitmenizavimo (Kačaljak, 2020) valstybė praranda finansinius išteklius. Be to, tokiu būdu sukuriama nesąžininga konkurencija tarp tarptautinių ir nacionalinių įmonių (Zulma, Hizazi, 2020) bei sudaromos palankios sąlygos mokesčių vengimui pasinaudojant įstatymų trūkumais (Alm, 2021). Skaitmenizacijos poveikis mokesčių sistemai tapo ypač nagrinėjama problema po Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) bandymų pasiekti tarptautinį susitarimą dėl skaitmeninio verslo apmokestinimo. Nepasiekus bendro susitarimo dalis šalių įsivedė nacionalinius mokesčius, kurie nuolat analizuojami mokslinėje literatūroje.

Darbo problema. Analizuodami ir vertindami mokesčių sistemos funkcionavimą skaitmenizacijos kontekste, dauguma mokslininkų (Tambunan, Rosdiana, 2020; Kačaljak, 2020; Alm, 2021; Krieger, 2021a; Krieger, 2021b) pabrėžia dvejopą poveikį. Vertinant iš mokesčių vengimo perspektyvos, skaitmenizacija sudaro galimybę verslui ir gyventojams sumažinti mokestinius įsipareigojimus bei sukuria papildomų iššūkių mokesčių administratoriams ir įstatymų leidėjams. Vertinant iš mokesčių skaidrumo perspektyvos, skaitmenizacija gali būti panaudojama užtikrinti efektyvesnę mokesčių administravimą ir apgaulės atvejų nustatymą. Atsižvelgiant į tai, siekiama užtikrinti mokesčių administravimo institucijų skaitmenizavimą. Vis dėlto, T. Krieger (2021a; 2021b) pabrėžia tai, jog norint užtikrinti teisingą apmokestinimą ir sąžiningą mokesčių mokėjimą būtinas visų mokesčių sistemos dalyvių glaudus bendradarbiavimas.

Spartus skaitmenizacijos vystymasis reikalauja kompleksinių sprendimų, kurie apimtų kylančių problemų sprendimą ir skaitmenizacijos galimybių panaudojimą, siekiant užtikrinti skaidrą apmokestinimą. Šie sprendimai padėtų efektyviau ir skaidriau vykdyti funkcijas mokesčių sistemos dalyviams ir skatintų mokesčių mokėtojus sąžiningai mokėti mokesčius. Taigi, iškyla **mokslinė problema** – kaip gali būti užtikrinamas mokesčių sistemos skaidrumas vertinant ją iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų skaitmenizacijos kontekste?

Darbo objektas – mokesčių sistemos skaidrumas skaitmeninėje aplinkoje.

Darbo tikslas – išskirti mokesčių sistemos, funkcionuojančios skaitmeninėje aplinkoje, skaidrumo užtikrinimo problemas ir galimybes bei įvertinti, kaip užtikrinamas Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumas skaitmenizacijos kontekste.

Darbo uždaviniai:

1. pagrįsti mokesčių sistemos, funkcionuojančios skaitmeniniame kontekste, skaidrumo tyrimo svarbą ir problematiką;
2. atskleisti skaitmenizacijos poveikį siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes;
3. parengti mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo vertinimo metodologiją;
4. įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos pritaikymą funkcionavimui skaitmeninėje aplinkoje bei skaidrumo užtikrinimą.

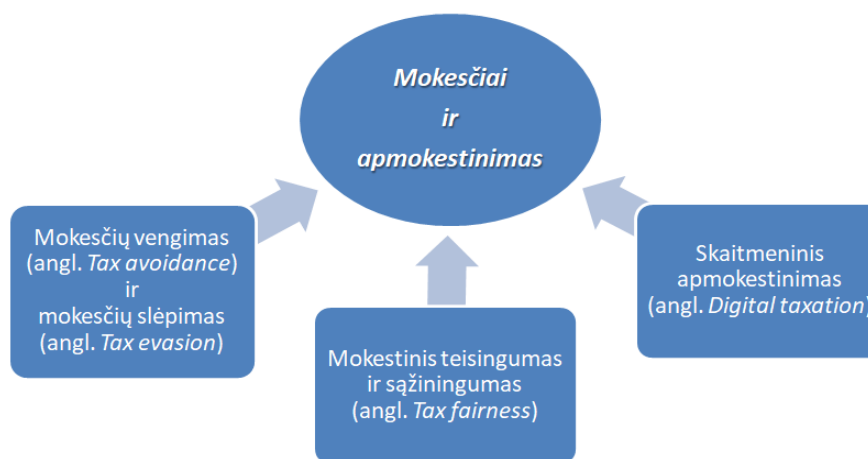
Tyrimo metodai. Darbe naudojama mokslinės literatūros sisteminė ir lyginamoji analizė, sintezė ir abstrahavimas. Duomenims rinkti taikytas anketinės apklausos metodas, o gautiems rezultatams – statistinė ir grafinė analizė, kuri atlikta naudojant programą *Microsoft Excel*.

1. Skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui problematika ir aktualumas

Šioje darbo dalyje nagrinėjama mokesčių ir apmokestinimo skaidrumo problematika skaitmenizacijos kontekste bei jos aktualumas tarptautiniu ir Lietuvos mastu.

1.1. Mokesčių ir apmokestinimo skaidrumo problematika

Vienas iš svarbiausių kiekvienos valstybės finansinių šaltinių yra mokestinės pajamos. Iš gyventojų ir įmonių surinkti mokesčiai naudojami viešosioms paslaugoms teikti, užtikrinti gyventojų gerovę ir skatinti ekonomiką. Lietuvoje surinktos mokestinės pajamos 2018–2020 m. laikotarpiu sudarė daugiau nei 90 proc. biudžeto pajamų (Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, 2021). Atsižvelgiant į mokesčių svarbą valstybių ekonominei ir socialinei gerovei, mokesčių ir apmokestinimo problemos nuolat nagrinėjamos skirtingų šalių autorių. Pažymėtina, jog mokesčių ir apmokestinimo tematika yra plati, todėl įvairūs tyrimai atliekami tiek visos mokesčių sistemos, tiek atskirų mokesčių atžvilgiu. 1 pav. pateikiamos pagrindinės šios tematikos problemos, nustatytos atlikus mokslinės literatūros analizę.

1 pav. Mokesčių ir apmokestinimo tematikos problemos

Kaip galima matyti iš 1 pav., vienos aktualiausių problemų, kurios analizuojamos mokslinėje literatūroje mokesčių ir apmokestinimo tematika, yra mokesčių vengimas ir slėpimas, mokestinio teisingumo ir sąžiningumo užtikrinimas bei skaitmeninis apmokestinimas.

Mokesčių vengimas ir mokestinis sąžiningumas sietini su mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimu. Kaip teigia T. Krieger (2021b), teoriniai ir empiriniai tyrimai mokesčių vengimo tema atliekami jau daugiau kaip 50 m. Vis dėlto, ši problema vis dar aktuali ir nagrinėjama skirtingų autorių. Verta paminėti, jog nagrinėjant mokesčių vengimą išskiriamos dvi sąvokos: mokesčių vengimas (angl. *tax avoidance*) ir mokesčių slėpimas (angl. *tax evasion*), kurių reikšmės skiriasi. Mokesčių vengimu laikomas mokesčių įstatymų trūkumų panaudojimas siekiant sumažinti mokestinius įsipareigojimus, tačiau nepažeidžiant įstatymų, o mokesčių slėpimas vertinamas kaip įstatymų pažeidimas (Mocanu, Constantin ir Raileanu, 2020).

Nagrinėjant mokesčių vengimo problemą, tiriami skirtingi jos aspektai, atsižvelgiant į pagrindinius veiksnius, formuojančius mokesčių aplinką. T. Krieger (2021b) atlikta mokslinės literatūros apie mokesčių vengimą analizė parodė, jog nuo 1972 m. iki 2000 m. pagrindiniai klausimai susiję su mokesčių mokėtojų gaunama nauda iš mokesčių vengimo, skirtingų audito strategijų poveikiu teisingam pajamų atskleidimui ir informacijos asimetrija tarp mokesčių institucijų ir mokesčių

mokėtojų. Nuo 2000 m. daugiau dėmesio skiriama su elgsenos ekonomika susijusiems veiksniams, tokiems kaip socialinės ir moralinės normos, santykiai tarp mokesčių mokėtojų ir administratorių (Krieger, 2021b).

Autoriai M. Mocanu, S. B. Constantin'as ir V. Raileanu (2020) mokesčių vengimo tyrimus, atliktus nuo 2009 m. iki 2019 m., suskirstė į dvi grupes. Pirmoje grupėje mokesčių vengimas analizuojamas kaip priklausomas kintamasis, o antroje – kaip nepriklausomas. Atliktame tyrime minėtieji autoriai analizavo, kokią įtaką mokesčių vengimui daro tokie veiksniai kaip įmonės dydis, finansiniai rezultatai, finansinis svertas, sektorius ir geografinis regionas. Tyrimas patvirtino, jog didelės įmonės turi galimybę daryti įtaką mokesčių formavimo procesui ir tuo pasinaudoti savo naudai (Mocanu et al., 2020).

E. T. Kassa (2021), nagrinėdamas veiksnius, darančius įtaką pasirinkimui vengti mokesčių, suskirstė juos į ekonominius, teisinius, socialinius, demografinius, psichologinius ir moralinius. Analizuodamas elgsenos veiksnių įtaką vengti mokesčių, šis autorius nustatė, jog svarbiausi veiksniai yra mokesčių sistemos teisingumas, mokestinės žinios ir moralinis mokesčių mokėtojų išpareigojimas. Atsižvelgdamas į tyrimo rezultatus autorius teigia, kad valdžios institucijos turėtų sukurti tokią mokesčių sistemą, kuri užtikrintų mokestinį teisingumą. Taip pat turėtų būti skiriama pakankamai dėmesio mokesčių mokėtojams konsultuoti ir pabrėžiamos neigiamos mokesčių vengimo pasekmės valstybei (Kassa, 2021).

S. C. Yee, N. S. Sapiei ir M. Abdullah'as (2018) analizavo ryšį tarp mokesčių vengimo, įmonės valdymo ir jos vertės. Šių autorių teigimu, neigiamas ryšys tarp mokesčių vengimo ir įmonės vertės gali būti aiškinamas tuo, kad akcininkai vengia neigiamų padarinių įmonės reputacijai. Svarbu pažymėti, jog augantį mokesčių vengimą autoriai sieja su mokesčių planavimu ir technologijų vystymusi (Yee et al., 2018). Tokią išvadą patvirtina J. Yang'o ir V. Metallo'o (2018) atlikta 7 tarptautinių įmonių („Apple“, „McDonald's“, „Starbucks“, „Fiat“, „Amazon“, „Google“, „Ikea“) mokesčių vengimo atvejų analizė. Ši analizė leido autoriams padaryti išvadą, jog tarptautinės įmonės yra linkusios pasinaudoti tarptautinio apmokestinimo trūkumais ir taip minimizuoti patiriamus mokesčių kaštus. Tokios įmonės ne tik sumažina kaštus vykdydamos veiklą skirtingose pasaulio šalyse ir naudodamos įvairias technologijas, bet ir pelnui apmokestinti renkasi tas šalis, kuriose mokesčių tarifas yra mažesnis (Yang, Metallo, 2018).

Nagrinėjant mokesčių vengimą išryškėja mokestinio sąžiningumo sąvokos reikšmė. Ši sąvoka svarbi siekiant suprasti, kodėl dalis mokesčių mokėtojų pasirenka sąžiningai mokėti mokesčius. Mokesčių vengimo ir mokestinio sąžiningumo sąvokų ryšys pateikiamas 2 pav.

2 pav. Mokesčių vengimo ir mokestinio sąžiningumo ryšys

Remiantis 2 pav. pateiktu mokesčių vengimo ir mokestinio sąžiningumo sąvokų ryšiu, galima teigti, jog šis ryšys atvirkštinis, t. y., augant mokestiniam sąžiningumui, mokesčių vengimas mažėja. Kaip teigia T. Krieger (2021a), mokestinis sąžiningumas užtikrinamas tuomet, kai nėra mokesčių slėpimo. Taip pat, šios autorės nuomone, priemonių mažinti mokesčių vengimą taikymas padeda užtikrinti ir mokestinį sąžiningumą (Krieger, 2021a).

Siekiant padidinti mokestinį sąžiningumą aktualu nustatyti, kokie veiksniai labiausiai galėtų prie to prisidėti. Veiksnius, lemiančius mokesčių mokėtojų pasirinkimą sąžiningai mokėti mokesčius, tyrė J. Farrar'is, D. W. Massey, E. Osecki'is ir L. Thorne (2018). Šie autoriai pritaikė organizacinio sąžiningumo modelį, sudarytą iš 4 dimensijų – paskirstymo, procedūrų, tarpasmeninio ir informacinio sąžiningumo individualiems mokesčių mokėtojams. Tyrimas parodė, jog mokesčių mokėtojų sąžiningumą mokant mokesčius labiausiai veikia mokesčių apskaičiavimo proceso, mainų ir vertikalusis teisingumas. Dėl šios priežasties, autorių teigimu, turėtų būti užtikrinamas efektyvesnis mokesčių administravimas ir pagarbus elgesys su mokesčių mokėtojais. Kitas svarbus aspektas – mokesčių mokėtojų gaunama nauda iš surinktų mokesčių ir teisingas skirtingo dydžio pajamas gaunančių asmenų apmokestinimas. Įgyvendinus šiuos principus, būtų užtikrintas mokesčių mokėtojų pasitikėjimas mokesčių sistema ir juos prižiūrinčiomis institucijomis. Vis dėlto, šiam pasitikėjimui neigiamą poveikį daro informacija apie tarptautinių įmonių mokesčių vengimo atvejus (Farrar, Massey, Osecki ir Thorne, 2018).

Išanalizavus atliktus tyrimus mokesčių vengimo ir mokestinio sąžiningumo tematika, galima daryti išvadą, jog norint užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą reikalinga sukurti tokią mokesčių įstatymų bazę, kuri nesudarytų sąlygų išvengti mokesčių ir užtikrintų teisingą apmokestinimą. Taip pat svarbus abipusis mokesčių mokėtojų ir administratorių bendradarbiavimas ir pasitikėjimas, efektyvus mokesčių administravimas. Siekiant užtikrinti šias sąlygas reikia atsižvelgti į aplinką, kurioje funkcionuoja mokesčių sistema.

1.2. Mokesčių sistemos pokyčiai dėl skaitmenizacijos ir jų aktualumas

Mokesčių sistema turi būti formuojama ir keičiama atsižvelgiant į aktualius aplinkos pokyčius. Vienas iš veiksnių, padariusių stiprią įtaką mokesčių sistemai, yra globalizacija. Dėl globalizacijos mokesčiai yra ne tik priemonė, skirta surinkti pakankamai lėšų į valstybės biudžetą, bet ir viena iš priemonių, padedančių įgyti tarptautinį konkurencinį pranašumą (Dziemianowicz, 2019). Valstybės, nustatydamos žemesnį mokesčių tarifą ar palankesnes mokestines sąlygas, siekia pritraukti užsienio kapitalą. Kaip jau buvo minėta, tarptautinės įmonės linkusios pelno apmokestinimo tikslu rinktis tas šalis, kurios taiko žemesnius mokesčių tarifus. Vis dėlto, tokiu būdu sukuriama nesąžininga konkurencija tiek tarp valstybių, tiek tarp vietinio ir tarptautinio verslo.

Kitas reikšmingas veiksnys – sparti technologijų ir skaitmenizacijos plėtra. J. Alm'as (2021) pažymi, jog skaitmenizacijos poveikis gali būti pastebimas daugelyje šiuolaikinio gyvenimo aspektų, pavyzdžiui, populiarėja apsipirkimas internetu ar nuotolinis darbas užsienio įmonėse. Poveikis taip pat jaučiamas ir verslui, kadangi jis tapo mobilesnis, nebėra reikalinga jo fizinė forma (Tambunan, Rosdiana, 2020). Taip pat, J. Alm'o (2021) ir T. Krieger (2021a) teigimu, technologijos padeda juridiniams ir fiziniams asmenims lengviau ir paprasčiau perkelti pajamas ir turtą į kitas šalis siekiant išvengti mokestinių pasekmių.

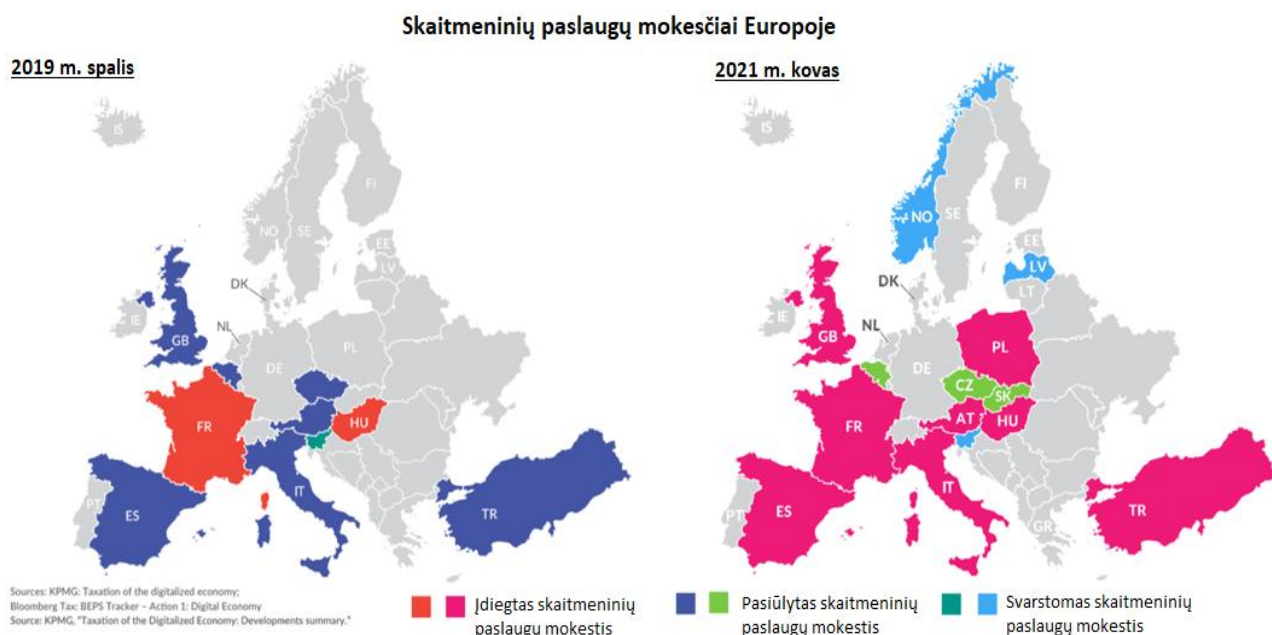
Atsižvelgdama į pokyčius dėl globalizacijos, technologijų ir nematerialiojo turto plėtros, EBPO siekia atnaujinti mokesčių taisykles taip, kad šios atitiktų pasikeitusią mokestinę aplinką ir

užtikrintų sąžiningą mokesčių mokėjimą tarptautiniu lygiu. 2013 m. paskelbta ataskaita „*Addressing Base Erosion and Profit Shifting*“, skirta mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo (BEPS) problemų ir tarptautinio apmokestinimo taisyklių trūkumų analizei. Šios ataskaitos pagrindu suformuotas ir paskelbtas 15 punktų BEPS veiksmų planas, kuris turi įgyvendinti tokius tikslus (Bradbury, O’Reilly, 2018):

1. sustiprinti pelno mokesčio taisyklių nuoseklumą tarptautiniu lygiu;
2. suderinti apmokestinimą su ekonominės veiklos esme;
3. didinti skaidrumą.

2015 m. paskelbtas BEPS paketas, apimantis naujus ir išsamius tarptautinius standartus, kurio pagalba siekiama atkurti ir užtikrinti pasitikėjimą mokesčių sistema ir jos teisingumu. Kitas šios priemonės tikslas – suvienodinti verslo sąlygas ir sukurti veiksmingesnes apmokestinimo priemones (Bradbury, O’Reilly, 2018).

Reikšmingą dėmesį EBPO skiria skaitmenizacijai ir jos įtakai mokesčių sistemai. Skaitmeninė ekonomika yra vienas iš 15 punktų BEPS veiksmų plane siekiant tarptautinio susitarimo dėl naujų skaitmeninio verslo formų apmokestinimo principų (Tambunan, Rosdiana, 2020). 2018 m. EBPO paskelbė ataskaitą „*Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy*“, kurioje nagrinėjama skaitmenizacijos įtaka BEPS problemoms ir įvairios skaitmeninėje ekonomikoje susiformavusios naujos verslo formos. Pagrindiniais skaitmeninės ekonomikos požymiais laikoma nematerialiojo turto plėtra, duomenų rinkimas ir daugiapusiai verslo modeliai. Vis dėlto, šioje ataskaitoje nebuvo pateiktos konkrečios rekomendacijos, kaip turėtų būti apmokestinamas verslas skaitmenizacijos kontekste. Atsižvelgdamos į tai, kad tarptautiniai apmokestinimo principai neatitinka šiuolaikinių verslo sąlygų ir nenorėdamos prarasti mokesčių pajamų, kol bus pasiektas tarptautinis apmokestinimo susitarimas, kai kurios šalys įsivedė tam tikrus vietinius mokesčius, skirtus apmokestinti pajamas, gautas iš skaitmeninių paslaugų teikimo (Bradbury, O’Reilly, 2018). EBPO narės Europos šalys, įsivedusios ar svarstančios tokius mokesčius, pavaizduotos 3 pav.

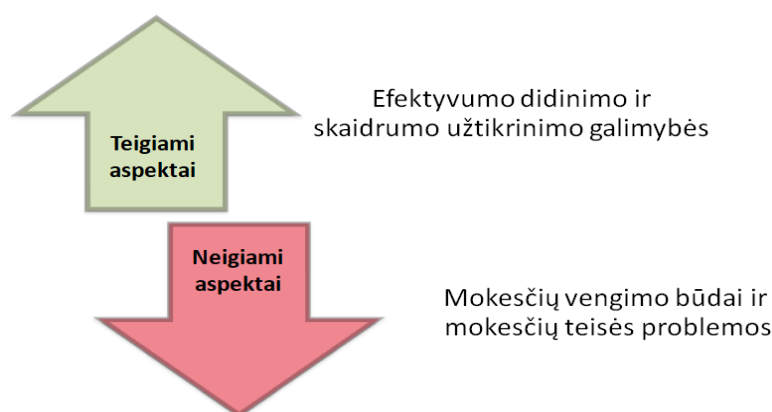
3 pav. Skaitmeninių paslaugų mokesčiai Europoje 2019-2021 m. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Tax Foundation (2019, 2021)

Kaip galima matyti 3 pav., 2019 m. skaitmeninių paslaugų mokestis buvo įvestas tik Prancūzijoje ir Vengrijoje. 2021 m. tokių šalių yra žymiai daugiau – Ispanija, Lenkija, Italija ir kt. Taip pat nemažai šalių parengusios ar svarsto panašių mokesčių įvedimą, tarp jų ir Latvija. Kaip pažymi O. I. Lyutova (2021a), vietinius mokesčius įsiveda ne tik Europos, bet ir kitų žemynų šalys, pavyzdžiui, Indija, Urugvajus, Čilė. Skirtingų šalių taikomas priemonės S. Geringer (2021) suskirstė į tris kategorijas:

1. skaitmeninių paslaugų mokesčiai (angl. Digital services taxes DST);
2. skaitmeninės reklamos mokesčiai (angl. Digital advertising taxes DAT);
3. nuolatinės buveinės sąvokos korekcijos.

Mėginimai pasiekti tarptautinį susitarimą dėl apmokestinimo skaitmenizacijos kontekste ir įvesti nacionaliniai mokesčiai pastaruoju laikotarpiu mokslinėje literatūroje paskatino diskusiją apie skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemai. Dauguma autorių (Tambunan, Rosdiana, 2020; Kačaljak, 2020; Alm, 2021; Krieger, 2021a; Krieger, 2021b) apmokestinimą skaitmenizacijos kontekste vertina dvejopai. Autorių išskiriami du skirtingi požiūriai į skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemai pateikiami 4 pav.

4 pav. Skaitmenizacijos poveikio apmokestinimo sistemai vertinimas

Iš 4 pav. pateiktos informacijos galima pastebėti, kad skaitmenizacija mokesčių atžvilgiu turi tiek teigiamų, tiek neigiamų aspektų. T. Krieger (2021a) nuomone, skaitmenizacija prisideda prie ekonomikos augimo, tačiau tuo pačiu metu sukuria riziką dėl ekonominės ir socialinės nelygybės. Kaip pagrindinius neigiamus aspektus T. Krieger (2021a, 2021b) išskiria naujus būdus mokesčių vengimui ir papildomas problemas mokesčių administratoriams. Vis dėlto, skaitmenizacija, šios autorės nuomone, gali būti naudojama siekiant užtikrinti mokesčių skaidrumą. M. Kačaljak'as (2020) kaip neigiamą aspektą nurodo galimą mokesčių bazės sumažėjimą, o kaip teigiamą – sumažėjusias mokesčių administracines ir atitikties išlaidas. J. Alm'o (2021) teigimu, skaitmenizacija gali padidinti ekonominę nelygybę, kadangi tikėtina, jog naujais mokesčių vengimo būdais naudosis būtent didžiausias pajamas gaunantys mokesčių mokėtojai. Vis dėlto, šio autoriaus teigimu, valstybinės institucijos galės atlikti geresnę informacijos analizę panaudodamos skaitmenines priemones.

Teigiamų ir neigiamų aspektų analizė svarbi siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą. T. Krieger (2021b) teigimu, didžiojoje dalyje mokslinės literatūros nagrinėjami skaitmeninės ekonomikos keliami iššūkiai mokesčių sistemai. Pavyzdžiui, O. I. Lyutova nagrinėjo mokesčių teisės klausimus, susijusius su mokesčių subjekto (Lyutova, 2021a), ir mokesčio objekto sąvoka (Lyutova, 2020). O. I. Lyutova (2020) pažymi, jog tiriant mokesčių teisės problemas pastebima

tendencija klasikines sąvokas nagrinėti socialinių ir technologinių pokyčių aspektu. M. Tambunan ir H. Rosdiana (2020) bei G. Zulma's ir A. Hizazi's (2020) savo darbuose nagrinėja, kaip turėtų būti apmokestinamos naujos verslo formos ir e. komercija. S. Geringer (2021) analizuoja naujus skaitmeninius mokesčius, kurie siūlomi kaip galimas mokesčių bazės mažėjimo problemos sprendimas.

Mokslinės literatūros, mokesčių sąžiningumo ir skaitmenizacijos ryšio tema, nėra daug. Viena pirmųjų šią temą nagrinėti pradėjo T. Krieger. Savo darbuose ji siekia nustatyti, kaip mokesčių administratoriaus skaitmenizavimas padeda užtikrinti mokestinį sąžiningumą (Krieger, 2021a, 2021b). Visų pirma, autorė atliko literatūros analizę, kuri atskleidė mokslinės literatūros trūkumą šia tematika. Taip pat atlikta analizė parodė, jog daugiausia dėmesio skiriama mokesčių mokėtojų ir administratorių santykių pasikeitimui dėl skaitmenizacijos (Krieger, 2021b). Autorė mokslinės literatūros trūkumą nusprendė pašalinti sukurdamą matematinį modelį, paremtą Allingham-Sandmo mokesčių vengimo modeliu, įvertinančiu psichologines mokesčių vengimo ir reikalavimų laikymosi išlaidas. T. Krieger sudaryto modelio tikslas yra matematiškai įvertinti skaitmeninimo priemonių įtaką mokesčių mokėtojui apsisprendžiant sąžiningai mokėti mokesčius. Tyrimo rezultatai parodė, jog siekiant užtikrinti mokesčių mokėtojų sąžiningumą turėtų būti derinamos atgrasomosios ir skatinančiosios priemonės. Vis dėlto, kaip teigia ši autorė, reikalingi tolimesni tyrimai. Kaip galimas tyrimų kryptis ji nurodo teorinio modelio matematinį pasekmių suformulavimą ir jų patikrinimą praktikoje pritaikius realius duomenis. Kita galima kryptis – statistinių modelių pritaikymas atliekant empirinius tyrimus, siekiant nustatyti koreliacijas tarp skaitmenizavimo laipsnio ir sąžiningo apmokestinimo masto požymių (Krieger, 2021a).

Šiame kontekste svarbu paminėti, jog T. Krieger (2021a) sudarydama modelį rėmėsi prielaida, kad mokesčių įstatymai užtikrina sąlygas sąžiningam mokesčių mokėjimui. Vis dėlto, kaip galima pastebėti iš anksčiau aptartų problemų, skaitmenizacijos kontekste tokia sąlyga nėra visiškai užtikrinta. Dėl šios priežasties vertinant mokesčių sistemos funkcionavimą skaitmenizacijos aspektu pirmiausiai reikėtų įvertinti įstatymų pritaikymą. Kitas svarbus T. Krieger tyrimo aspektas yra santykiai tarp mokesčių administratorių ir mokesčių mokėtojų, kuriuos ji nagrinėja per atstovavimo teoriją. Pagal šią teoriją, tarp mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo egzistuoja informacijos asimetrija (Krieger 2021a, 2021b). T. Krieger (2021b) išskiria 4 pagrindinius mokesčių sistemos dalyvius: įstatymų leidėjai, mokesčių administratorius, mokesčių mokėtojas ir mokesčių specialistai. Vis dėlto, šios autorės darbe daugiausia dėmesio skiriama mokesčių mokėtojams ir administratoriams. Prisitaikydami prie skaitmeninės ekonomikos augimo, mokesčių administratoriai irgi priversti inicijuoti pokyčius. Administruojant mokesčius vis labiau naudojamos skaitmeninės technologijos (Krieger 2021b). Mokesčių mokėtojų ir administratorių funkcijas nagrinėjo M. Kačaljak'as (2020) ir nustatė, jog tam tikros administravimo funkcijos turėtų būti perkeltos nuo mokesčių mokėtojų mokesčių administratoriui. Mokesčių administravimo našta ypač svarbi mažam ir vidutiniam verslui. Dėl šios priežasties priimant su mokesčių administravimu susijusius sprendimus turėtų būti atsižvelgiama į tai, ar jie nepadidina administravimo naštos ir neblogina verslo sąlygų. Mokesčių administratorius, siekdamas reaguoti į mokestinės aplinkos pokyčius, privalo užtikrinti aukštą darbuotojų kvalifikaciją ir suburti lyderius. Taip pat svarbu inicijuoti organizacijos pokyčius įdiegiant aiškų darbo modelį ir institucijos struktūrą, kuo efektyviau panaudoti technologijas (Tambunan, Rosdiana, 2020).

Nors mokesčių administratorius ir mokesčių mokėtojai yra vieni pagrindinių mokesčių sistemos dalyvių, tačiau skaitmenizacijos kontekste ne mažiau svarbios ir kitų mokesčių sistemos dalyvių

atliekamos funkcijos. Skaitmenizacija padidino trečiųjų asmenų, teikiančių informaciją mokesčių administratoriams, svarbą. Informacija, gauta iš šių asmenų, naudojama mokestinėms deklaracijoms užpildyti, informacijai patikrinti ir galimiems apgaulės atvejams nustatyti (Alm, 2021). O. I. Lyutova (2021b) pastebi, jog dar vienas naujas mokesčių sistemos dalyvis turėtų būti elektroninių platformų operatoriai. Taigi, galima teigti, kad vertinant mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimą skaitmenizacijos kontekste būtina įvertinti jos dalyvių funkcijų ir santykių pasikeitimą.

Apibendrinant atliktą mokslinės literatūros analizę, siekiant nustatyti mokesčių ir apmokestinimo skaitmenizacijos kontekste problematiką ir aktualumą, galima teigti, jog iškyla **mokslinė problema** – kaip gali būti užtikrinamas mokesčių sistemos skaidrumas, vertinant ją iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų skaitmenizacijos kontekste.

1.3. Skaitmenizacijos aktualumas Lietuvos mokesčių sistemai ir jos skaidrumui

Skaitmenizacija padarė poveikį visuomenei ir ekonomikai Lietuvoje. Tai atspindi Lietuvos statistikos departamento pateikiami duomenys leidinyje „Skaitmeninė ekonomika ir visuomenė Lietuvoje“. Visų pirma, namų ūkiai vis labiau naudojami kompiuteriais ir internetu. Šią tendenciją parodo namų ūkių, turinčių kompiuterį ir interneto prieigą, statistika, kuri pateikiama 5 pav.

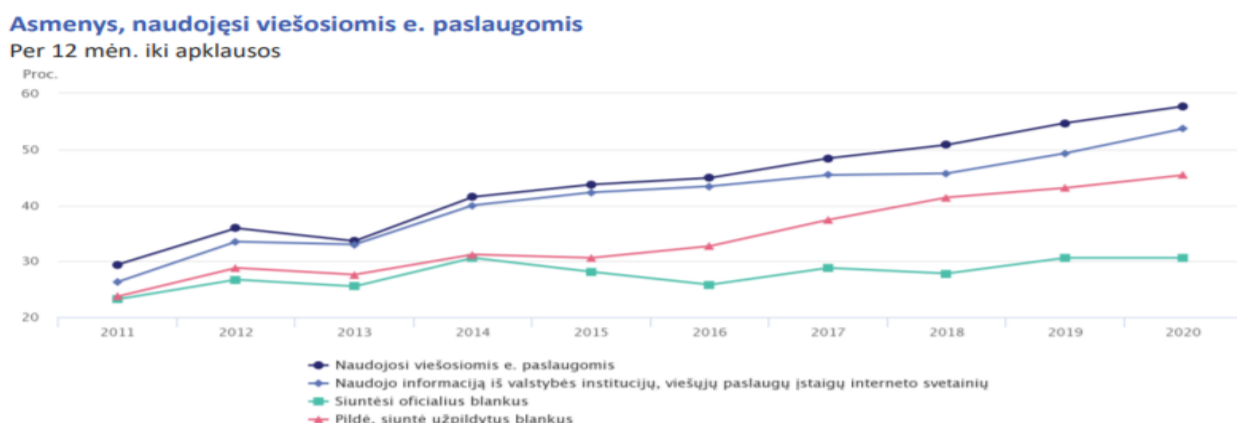
Namų ūkiai, turintys asmeninį kompiuterį, interneto prieigą

5 pav. Namų ūkiai, turintys kompiuterį ir interneto prieigą. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2020)

Kaip galima matyti 5 pav., tiek kompiuterį, tiek internetą turinčių namų ūkių dalis augo 2015–2020 m. laikotarpiu. Kaip teigiama minėtame leidinyje, 2020 m. internetu naudojosi net 83 proc. gyventojų, priklausančių 16–74 m. grupei, ir didžioji dalis iš jų – ne rečiau nei kartą per savaitę. Tokia tendencija turėjo įtakos daugeliui gyventojų įpročių. Internetą gyventojai naudoja ryšiams, naujienoms skaityti, bankininkystės paslaugoms ar kaip mokymosi priemonę. Taip pat internetas pasirenkamas kaip viena iš laisvalaikio priemonių – žiūrėti filmus ar laidas, klausytis muzikos, žaisti kompiuterinius žaidimus. Nagrinėjant apsipirkimo įpročius, 54 proc. gyventojų, priklausančių 16–74 m. amžiaus grupei, prekes ar paslaugas pirko internetu ir šis procentas didesnis lyginant su 2019 m. Dažniausiai perkamos prekės yra drabužiai ir avalynė, kosmetika ir sveikatingumo prekės, buitinė technika ir elektronika bei maisto produktai. Didžioji dalis gyventojų (89,5 proc.) prekes pirko iš Lietuvos pardavėjų, žymiai mažesnė dalis iš kitos Europos Sąjungos (ES) šalies (31,4 proc.) ir kitų pasaulio šalių (29,6 proc.) pardavėjų (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Skaitmenizacija padarė įtaką ir gyventojų naudojimuisi viešosiomis paslaugomis. Asmenų, besinaudojančių viešosiomis e. paslaugomis, dalies dinamika pateikiama 6 pav.

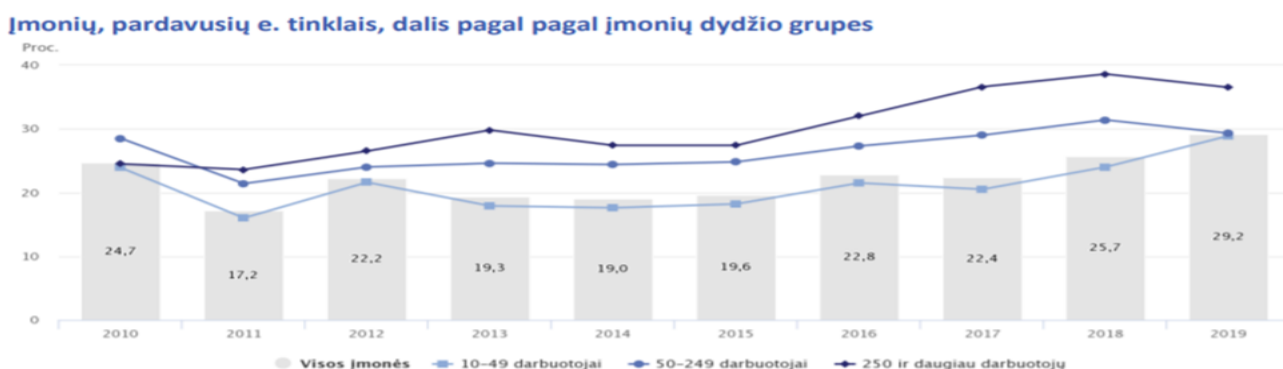

6 pav. Asmenys, naudojęsi viešosiomis e. paslaugomis. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2020)

Iš 6 pav. pateiktų duomenų galima pastebėti, jog 2020 m. 58 proc. gyventojų naudojosi viešosiomis e. paslaugomis. Didžioji dalis naudojosi informacija, pateikiama valstybės institucijų internetinėse svetainėse, mažesnė dalis – pildė ir siuntė oficialius blankus internetu. Verta paminėti, jog mažėja gyventojų, galvojančių, kad elektroninis bendravimas su viešosiomis institucijomis yra nesaugus, dalis. Šiuo atveju reikia pabrėžti, jog 2019 m. pajamų mokesčio deklaraciją internetu pateikė 29 proc. gyventojų, priklausančių 16–74 m. grupei. Ši dalis sumažėjusi lyginant su 2018 m., kai šis rodiklis siekė 34 proc. (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Skaitmenizacija paveikė ir verslo tendencijas Lietuvoje. Pastebimas augantis poreikis naudotis internetu tiek gamybos, tiek aptarnavimo sektoriaus įmonėse nepriklausomai nuo jų dydžio. Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2020), bent kartą per savaitę internetu darbe naudojosi 54,5 proc. darbuotojų. Taip pat nemaža dalis (78,1 proc.) įmonių 2020 m. turėjo savo internetines svetaines, kuriose pateikė prekių ar paslaugų kainas ir sudarė galimybę jas užsisakyti. Be to, dalis įmonių (35,3 proc.) naudojosi galimybe reklamuotis internete ir socialinės žiniasklaidos priemonėse (51 proc.) (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Kita pastebima tendencija yra įmonių, vykdančių e. prekybą, augimas. Ši tendencija matoma 7 pav.

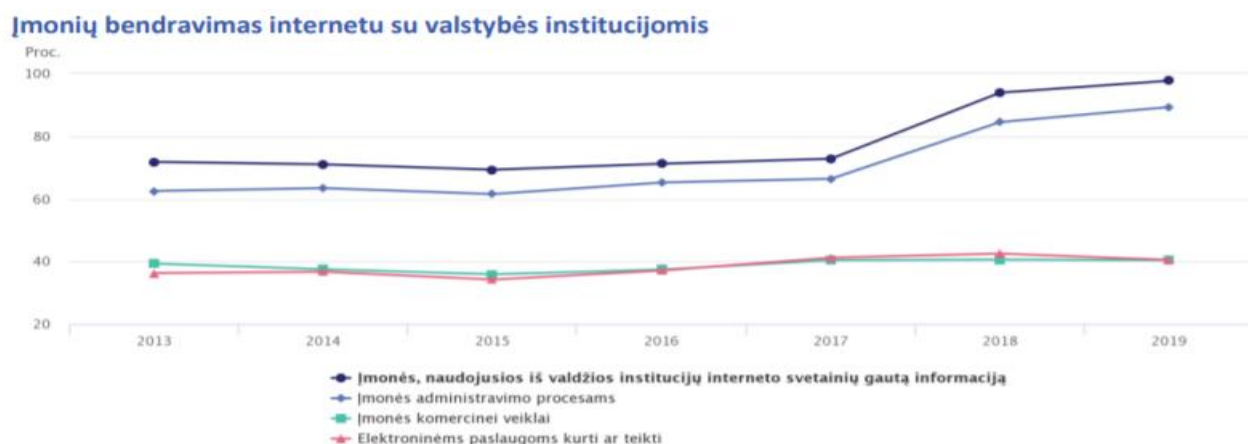

7 pav. Įmonių, pardavusių e. tinklais, dalis. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2020)

7 pav. pateikti duomenys rodo, kad 2019 m. 29,2 proc. įmonių prekėmis ar paslaugomis prekiaavo internetu. Didžiąją dalį tokių įmonių sudaro didelės, daugiau nei 250 darbuotojų turinčios įmonės. Verta paminėti, jog daugiausia prekiaujama per interneto svetaines ar mobiliąsias programėles (15,7

proc.), o mažiau (14,8 proc.) – per specialias e. prekybos svetaines (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Įmonės naudojami internetu ne tik pirmiau aptartiems tikslams, bet ir bendrauti su valstybės institucijomis. Įmonių bendravimo internetu su valdžios institucijomis dinamika pateikiama 8 pav.

8 pav. Įmonių bendravimas internetu su valstybės institucijomis. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas (2020)

Kaip galima pastebėti 8 pav., bendravimui su valstybės institucijomis internetą 2019 m. naudojo beveik 98 proc. įmonių, iš kurių didžioji dalis gautą informaciją iš valdžios institucijų taikė administravimo procesams (Lietuvos statistikos departamentas, 2020).

Pateikta statistika leidžia teigti, jog skaitmenizacija sparčiai vystosi ir Lietuvoje. Ji pakeitė gyventojų ir verslo įpročius ir poreikius. Tikėtina, jog skaitmenizacija ir toliau plėsis bei keis socialinę ir ekonominę aplinką. Atsižvelgiant į tai, atitinkamai turėtų būti atliekami pokyčiai mokesčių sistemoje. Vis dėlto, mokslinių tyrimų apie skaitmenizacijos poveikį Lietuvos mokesčių sistemai ar jos skaidrumui nėra. 2016 m. A. Gaigalienė, K. Giačas ir R. Legenzova atliko Lietuvos mokesčių administravimo pokyčių vertinimo tyrimą, kurio metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip įmonės vertina mokesčių administravimo sistemos pakeitimą į išmanųjį. Šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad įmonės įžvelgia naudą, tačiau nerimauja dėl galimų papildomų kaštų ir rizikų. Autoriai pabrėžė tai, jog ateityje turėtų būti atliekami pakartotiniai tyrimai, kadangi šis tyrimas atliktas išmaniosios sistemos diegimo pradžioje (Gaigalienė, Giačas ir Legenzova, 2016). Kitą tyrimą atliko I. Skačkauskienė ir J. Valentinovič (2016) siekdamas nustatyti apmokestinimo teisingumo ir socialinės atsakomybės ryšį. Autorės padarė išvadą, kad lyginant su kitomis ES šalimis, Lietuvoje mokesčių našta yra gana maža, tačiau pasiskirsčiusi netolygiai. Taip pat autorės teigia, jog Lietuvoje egzistuoja šešėlinė ekonomika (Skačkauskienė, Valentinovič, 2016).

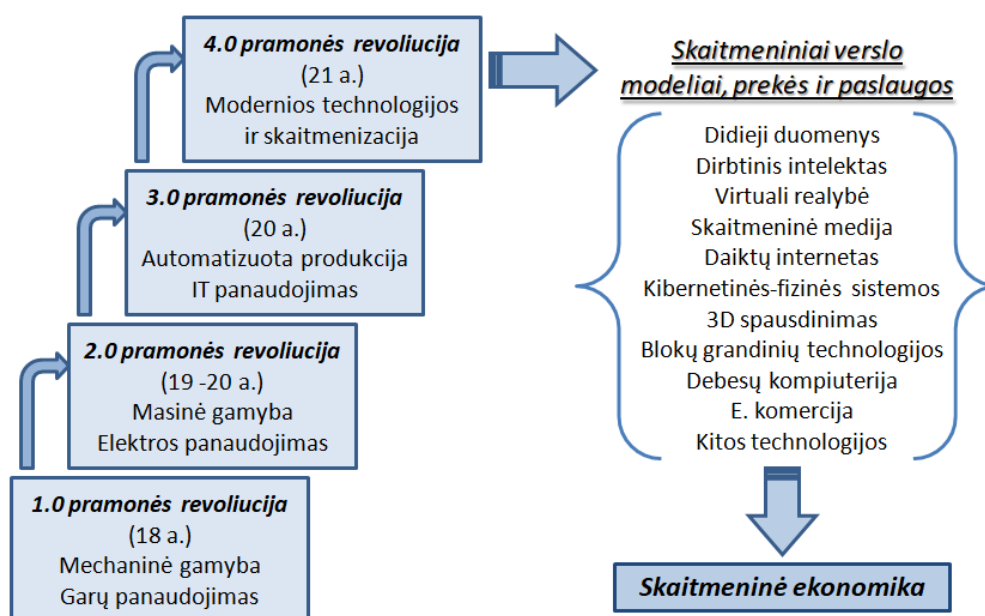
Apibendrinant galima teigti, jog mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo tema yra aktuali ir svarbi dėl mokesčių reikšmės valstybių socialinei ir ekonominei gerovei bei sąžiningai konkurencijai užtikrinti. Atlikta mokslinės literatūros analizė parodė, jog dauguma autorių sutinka, kad skaitmenizacija paveikė mokesčių sistemą, nors nėra vienareikšmiško poveikio vertinimo. Mokslinėje literatūroje nagrinėjami skirtingi mokesčių sistemos pokyčių dėl skaitmenizacijos aspektai, tačiau literatūros apie poveikį jos skaidrumui trūksta. Taip pat atlikta analizė parodė, jog dažniausiai skaitmenizacijos poveikis mokslinėje literatūroje nagrinėjamas mokesčių įstatymų ar mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratoriaus santykių atžvilgiu, tačiau trūksta bendro visų mokesčių sistemos dalyvių grupių įvertinimo.

2. Skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui teoriniai aspektai

Šioje darbo dalyje nagrinėjami mokesčių sistemos skaidrumo principai ir skaitmenizacijos poveikis mokesčių sistemos skaidrumui vertinant jį iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų.

2.1. Mokesčių sistemos veikimas skaitmenizacijos kontekste

Pastaraisiais dešimtmečiais vis sunkiau rasti sričių, kurioms poveikio nepadarė skaitmenizacija, kadangi spartus naujų technologijų diegimas paveikė daugelį gyvenimo ir verslo aspektų. Verslas, veikdamas nuolat besikeičiančiomis sąlygomis, privalo prisitaikyti prie jų tam, kad būtų patenkinti klientų poreikiai, sukuriama vertė suinteresuotosiems šalims ir maksimizuojamas pelnas. Atitinkamai į šiuos pokyčius turi reaguoti ir mokesčių sistemos institucijos, siekdamos užtikrinti sąžiningą ir teisingą verslo ir gyventojų apmokestinimą bei pritaikydamos vykstančius pokyčius savo veikloje. Galima teigti, jog XXI a. didžiausi pokyčiai vyksta dėl 4.0 pramonės revoliucijos, kuri glaudžiai susijusi su skaitmenizacija. 9 pav. pateikiama pramonės revoliucijų laiko juosta ir 4.0 pramonės revoliucijos savybės.

9 pav. Pramonės revoliucijų laiko juosta. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal skirtingus autorius

Kaip galima pastebėti 9 pav., pramonės pokyčius formuoja diegiamos naujos gamybos technologijos. 4.0 pramonės revoliucijos pradžia siejama su XXI a. ir skaitmeninių verslo modelių, prekių ir paslaugų plėtra bei naujais verslo procesais (Pilinkienė, Liberytė, 2021). 4.0 pramonė suprantama kaip įvairių fizinių įrenginių ir technologijų panaudojimas siekiant užtikrinti vertės grandinės veikimą (Mubarak, Shaikh, Mubarik, Samo ir Mastoi, 2019). Skirtingi autoriai išskiria ir nagrinėja įvairias technologijas, taikomas 4.0 pramonėje. Pavyzdžiui, D. Ihnatišinova (2021) svarbiausiomis technologijomis laiko dirbtinį intelektą (DI), daiktų internetą, 5G ryšį, didžiuosius duomenis, debesų kompiuteriją ir blokų grandinių technologijas. Kaip pagrindinius 4.0 pramonės elementus V. Gružauskas ir G. Statnickė (2017) nurodo DI ir robotizaciją, kurių diegimas sunkina fizinio ir skaitmeninio pasaulio ribų nustatymą. Kiti autoriai (Mubarak et al., 2019) nagrinėja didžiuosius duomenis, daiktų internetą, kibernetines–fizinės sistemas ir įrenginių sąveiką. Šie autoriai siūlo 4.0 pramonės sąvoka apibrėžti daugelį naujų konceptų, susijusių su skaitmenine transformacija. Atsižvelgiant į tai, kad šios technologijos yra vienas pagrindinių ekonomikos

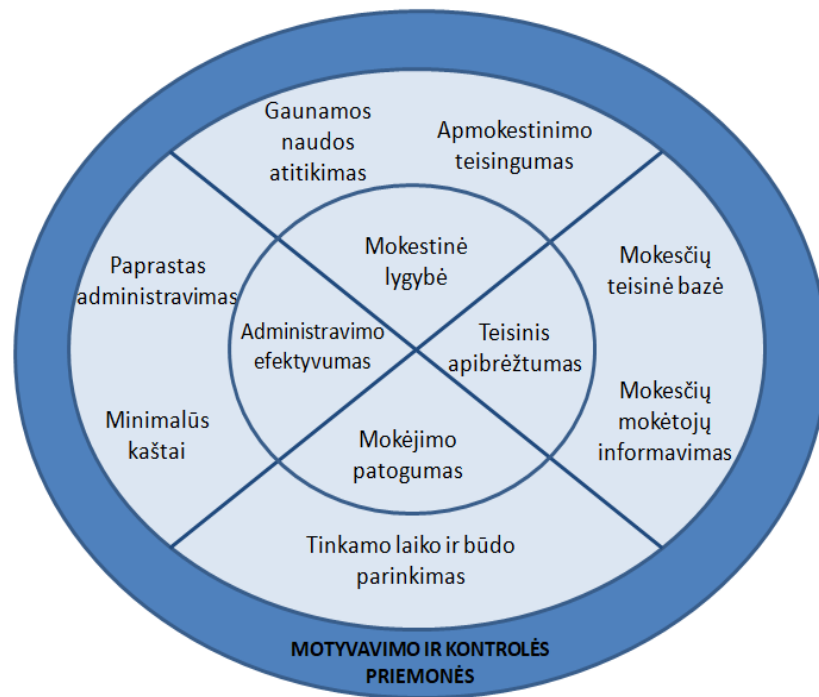

augimo veiksnių ir jų įtaka ekonomikai laikoma reikšminga, dažnai naudojama skaitmeninės ekonomikos sąvoka, kurią suformavo D. Tapscott'as (Pilinkienė, Liberytė 2021). Autoriai V. Gružauskas ir G. Statnickė (2017) kaip pavyzdžius pateikia finansų ir komunikacijų sektorius, kurie labiausiai pasikeitė pritaikius naujas technologijas bei gamybines įmones, kurios priverstos mažinti patiriamus kaštus ir efektyviau planuoti verslo procesus. Pagrindinis skaitmeninės ekonomikos bruožas – informacinių ir komunikacinių technologijų panaudojimas bei sparti skaitmenizacijos plėtra. Skaitmenizacijos pradžia laikomas e. komercijos atsiradimas XX a., kai atsirado būdas prekiauti ir bendrauti su klientais internetu. Šiuo atveju reikia pabrėžti, kad skaitmenizacija suteikia daugiau galimybių verslui ir jo plėtrai nei vien prekyba internetu (Pilinkienė, Liberytė 2021). Atsižvelgiant į tai, šiame darbe laikomasi D. Ihnatišinovos (2021) požiūrio ir skaitmenizacijos sampratai suteikiama platesnė reikšmė jai priskiriant skaitmeninės ekonomikos savybes, kai skaitmenizacijos procese naudojami ir apdorojami dideli kiekiai duomenų, verslas vykdomas globaliai, kuriamos naujos paslaugos, prekės ir verslo modeliai.

Vertindami skaitmenizacijos poveikį verslui autoriai (Pilinkienė, Liberytė, 2021; Mubarak et al., 2019) pastebi teigiamą naudą didinant produktyvumą, laiko, duomenų ir išteklių panaudojimo efektyvumą, o tai leidžia įmonėms sumažinti patiriamus kaštus. Be to, pastebimas paslaugų kokybės padidėjimas bei geresni santykiai su klientais ir darbuotojais. Toks poveikis suteikia skaitmeninėms įmonėms konkurencinį pranašumą prieš tradicines įmones, kurios nespėja prisitaikyti prie taip greitai kintančios aplinkos (Pilinkienė, Liberytė, 2021; Mubarak et al., 2019). Tai leidžia daryti prielaidą, kad įmonės yra suinteresuotos efektyviai tvarkyti ir savo mokesčius. Atitinkamai duomenų administravimas ir patiriami kaštai mokesčiams apskaičiuoti ir sumokėti turėtų būti kuo mažesni. Atsižvelgiant į tokius poreikius, kuriuos paskatino 4.0 pramonės revoliucija, pokyčiai turi būti vykdomi ir mokesčių sistemoje (Vishnevsky, Chekina, 2018; Strauss, Schutte ir Fawcett, 2021). Vis dėlto, pokyčius mokesčių sistemoje įgyvendinti sudėtinga dėl mokesčių sistemos kompleksiško.

Mokesčiai apibrėžiami kaip tam tikras socialinis valstybės ir visuomenės susitarimas, jog valstybei mokama tam tikra dalis pajamų, o ji teikia tam tikras socialines garantijas bei viešąsias paslaugas (Dziemianowicz, 2019). Kiekvienos šalies mokesčių sistema yra skirtinga, kadangi ji formuojama atsižvelgiant į konkrečios šalies tikslus ir poreikius. Vis dėlto, pastebima tendencija, jog EBPO šalių narių mokesčių struktūra vis labiau panašėja (Dziemianowicz, 2019). Formuojant mokesčių sistemą svarbu atsižvelgti į tam tikrus principus ir veiksnius, kurie gali būti taikomi bendrai visų šalių mokesčių sistemoms bei užtikrintų jos efektyvumą ir skaidrumą.

Autoriai G. Zulma's ir A. Hizazi's (2020) ir T. Krieger (2021b), nagrinėdami mokesčių sistemos veikimą, remiasi 1776 m. ekonomisto A. Smith'o suformuluotais 4 pagrindiniais mokesčių sistemos principais. Juos sudaro lygybės, apibrėžtumo, patogaus mokėjimo ir efektyvumo principai. Pažymėtina, kad šių principų įgyvendinimas yra vienas iš veiksnių, siekiant paskatinti mokesčių mokėtojus sąžiningai mokėti mokesčius (Zulma, Hizazi, 2020). Nepaisant to, kad šie principai suformuluoti pakankamai seniai, jie vis dar aktualūs ir pritaikomi šiuolaikinei mokesčių sistemai. Atsižvelgiant į šiuos principus ir ankstesnėje darbo dalyje aptartus mokesčių vengimo veiksnius, suformuotas skaidrios mokesčių sistemos principų modelis, kuris pateikiamas 10 pav.

10 pav. Skaidrios mokesčių sistemos principai

10 pav. pateiktas modelis iliustruoja, kaip gali būti užtikrinamas mokestinis skaidrumas. Kaip galima pastebėti, šio modelio pagrindą sudaro A. Smith'o suformuluoti principai, kurie toliau nagrinėjami išsamiau.

Pirmasis principas yra lygybės principas, kuris numato, jog surenkami mokesčiai turi būti nustatyti atsižvelgiant į mokesčio mokėtojo gaunamas pajamas ir galimybę juos sumokėti (Zulma, Hizazi, 2020). Lygybės principas užtikrina, kad vykdomas apmokestinimas yra teisingas. I. Skačkauskienės ir J. Valentinovič (2016) teigimu, apmokestinimo teisingumas yra vienas pagrindinių mokesčių sistemos principų. Šiuo atveju svarbu pabrėžti, jog apmokestinimo teisingumas apima du skirtingus aspektus. Visų pirma, šio principo svarba išryškėja siekiant išlaikyti balansą tarp surenkamų mokesčių ir mokesčių mokėtojų gaunamos naudos. Antra, mokesčių sistema turi užtikrinti horizontalųjį ir vertikalųjį teisingumą. Horizontalusis teisingumas užtikrina, kad vienodo dydžio pajamas gaunantys mokesčių mokėtojai apmokestinami vienodo dydžio mokesčių tarifais, nesudarant palankių sąlygų išskirtinėms grupėms, o vertikalusis – kad didesnes pajamas gaunantys mokesčių mokėtojai būtų apmokestinami didesniais mokesčių tarifais. Kaip teigia I. Skačkauskienė ir J. Valentinovič (2016), apmokestinimo teisingumas laikomas reikšmingu veiksmu, kadangi jo neįgyvendinus gali išaugti mokesčių vengimas. Šiai nuomonei pritaria E. T. Kassa (2021), kurio teigimu, teisingo ir pagrįsto mokesčių tarifo nustatymas sumažina mokesčių vengimo riziką. Be to, šio autoriaus nuomone, lygybė užtikrinama nustačius sąžiningą mokesčių rinkimo ir įgyvendinimo tvarką. Mokesčių mokėtojų gaunamą naudą ir vertikalųjį teisingumą taip pat išskyrė J. Farrar'is et al. (2018), kadangi jie užtikrina apmokestinimo teisingumą.

Antrasis principas – apibrėžtumo principas, kadangi mokesčių rinkimas privalo būti pagrįstas atitinkamais įstatymais (Zulma, Hizazi, 2020). Juose turi būti aiškiai apibrėžti mokesčius mokantys asmenys, nurodytas mokesčio objektas ir nustatyti konkrečių mokesčių tarifai. Svarbu paminėti, jog mokesčių įstatymuose neturi būti sudaryta galimybių išvengti mokesčių, siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą. Apibrėžtumas reikalingas tam, kad mokesčių mokėtojai būtų

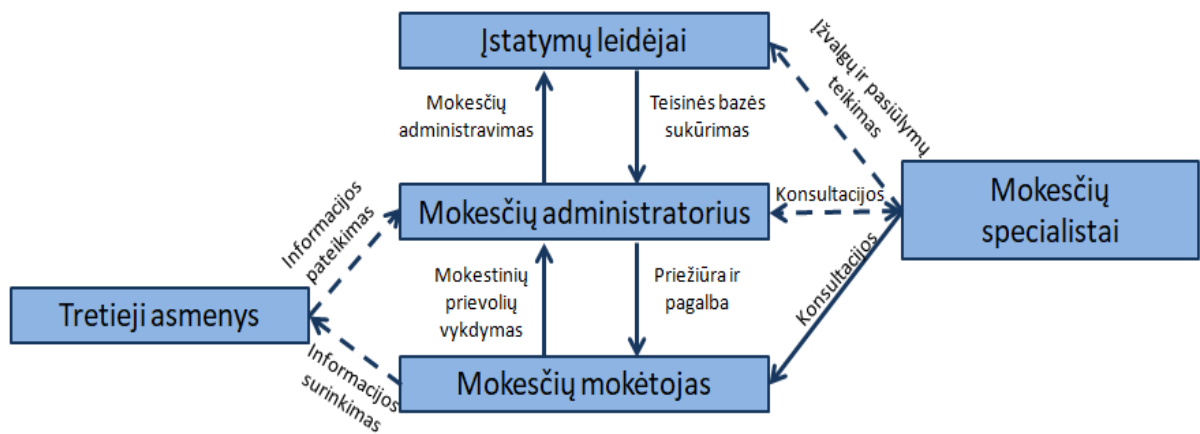
informuoti, kokiais atvejais ir kokius mokesčius jie privalo mokėti. Taip pat įstatymai reikalingi siekiant taikyti priemones tiems mokesčių mokėtojams, kurie nevykdo jiems priklausančių mokesčių įsipareigojimų. Svarbu pabrėžti ir tai, jog įstatymai turėtų būti formuojami aiškiai ir suprantamai mokesčių mokėtojams. Mokesčių mokėtojai turi būti informuojami apie savo prievolę mokėti priklausančius mokesčius, kadangi mokesčių pareigų gali neatlikti dėl žinių trūkumo ar aplaidumo (Kassa, 2021).

Kitas principas yra patogaus mokėjimo principas. Kaip nurodo G. Zulma's ir A. Hizazi's (2020), pagal šį principą mokesčiai turi būti surenkami atsižvelgiant į mokesčių mokėtoju patogų laiką. Mokslinėje literatūroje mokėjimo patogumas vertinamas kaip tinkamiausio laiko parinkimas tam, kad mokesčių mokėtojo veikla nebūtų sutrikdyta. Vis dėlto, ne mažiau svarbu, kad mokesčius sumokėti būtų patogiu ir neužtruktu daug laiko. Šis principas glaudžiai susijęs su mokesčių administravimo efektyvumo principu.

Efektyvumo principas nurodo tai, jog mokesčiai turi būti surenkami ir administruojami efektyviai bei mažiausiais galimais kaštais (Zulma, Hizazi, 2020). Vertinant administravimo efektyvumą svarbu, kad mokesčių mokėtoju būtų paprasta apskaičiuoti mokesčius įsipareigojimus ir šis procesas nereikalautų didelių kaštų. Taip pat, kaip nurodo J. Farrar'is et al. (2018), mokesčių procedūros turėtų būti atliekamos objektyviai. Pažymėtina, kad mokesčių mokėtojams turi būti užtikrinta galimybė gauti aiškias ir išsamias konsultacijas. Administravimo efektyvumo principas taip pat svarbus mokesčių administratoriui, kadangi jis turi efektyviai naudoti turimus išteklius, greitai ir patikimai konsultuoti mokesčių mokėtojus bei atlikti reikalingus patikrinimus.

Apžvelgus mokesčių sistemos principus galima teigti, jog jų įgyvendinimas padėtų užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą. Vis dėlto, kaip galima matyti 10 pav., svarbu ne tik įgyvendinti aptartus principus, bet ir taikyti skatinančias ir kontrolės priemones. Skatinančios priemonės padėtų sustiprinti mokesčių mokėtojų moralę ir teigiamai paveiktų subjektyvias aplinkos normas. Tokie pokyčiai svarbūs siekiant sumažinti mokesčių vengimą, kadangi mokesčių mokėtojams įtaką daro visuomeninės normos ir paties mokesčių mokėtojo požiūris į mokesčių mokėjimą (Kassa, 2021). Taip pat prie šio tikslo įgyvendinimo galėtų prisidėti santykių su mokesčių administratoriumi gerinimas, pagarbaus elgesio užtikrinimas (Kassa, 2021; Farrar et al., 2018). Be to, svarbu, jog mokesčių mokėtojai būtų supažindinami su neigiamomis mokesčių vengimo pasekmėmis ir būtų atliekami patikrinimai.

Mokesčių sistemos ypatumas pasireiškia ne tik tuo, jog turi būti įgyvendinti įvairūs principai, bet ir sudėtingais šios sistemos dalyvių santykiais. Juos būtina įvertinti siekiant sukurti skaidrią mokesčių sistemą, kadangi įtaką šiems santykiams daro įvairios socialinės normos, susijusios su mokesčių mokėjimu. Mokesčių sąžiningumas išsiskiria savo unikalumu dėl suinteresuotųjų šalių ir jų tarpusavio santykių, kurie formuojasi tiek tarp mokesčių mokėtojų ir mokesčių institucijų, tiek tarp pačių mokesčių mokėtojų (Farrar et al., 2018). Visi mokesčių sistemos dalyviai atlieka tam tikras funkcijas ir yra tarpusavyje susiję. Apibendrintas mokesčių sistemos dalyvių ir jų santykių modelis pateikiamas 11 pav.

11 pav. Mokesčių sistemos dalyviai ir jų santykiai. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Krieger (2021b)

Kaip galima pastebėti, 11 pav. pavaizduoti 4 pagrindiniai T. Krieger (2021b) išskirti mokesčių sistemos dalyviai ir tretieji asmenys, kurių svarba mokesčių sistemoje vis labiau auga. Analizuojant pateiktą schemą, galima pabrėžti tai, jog pirmiausiai įstatymų leidėjai turi suformuoti ir priimti mokesčių įstatymus, kurie sudaro pagrindą mokesčių rinkimui. Tuomet mokesčių administratorius prižiūri ir padeda mokesčių mokėtojui įvykdyti mokesčines prievoleles. Kita svarbi mokesčių administratoriaus funkcija yra surinktų mokesčių lėšų administravimas ir užtikrinimas, kad mokesčiai būtų sumokėti. Šie mokesčių administratoriaus uždaviniai yra apibrėžti ir LR mokesčių administravimo įstatymo 19 str. (2021). Taip pat jame nurodyta (Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įst., 2021, 40 str.), kad mokesčių mokėtojai privalo laiku ir tiksliai suskaičiuoti, deklaruoti ir sumokėti priklausančius mokesčius bei bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi. Mokesčių mokėtojais laikomi tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Mokesčių administratorius, atlikdamas savo uždavinius, gali vykdyti įvairius patikrinimus siekdamas nustatyti, ar mokesčių mokėtojas vykdo pareigas taip, kaip priklauso. Patikrinimai svarbūs siekiant sumažinti informacijos asimetriją tarp mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratoriaus. Informacijos asimetrija susidaro dėl to, kad mokesčių administratorius neturi visos reikalingos informacijos mokesčio bazei tiksliai nustatyti, kitaip nei mokesčių mokėtojas (Krieger, 2021b). Taigi, mokesčių mokėtojas turi tam tikrą pranašumą, o informacijos teisingumas priklauso nuo mokesčio mokėtojo sąžiningumo ir noro bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi.

Nors įstatymų leidėjai, mokesčių administratorius ir mokesčių mokėtojai laikomi pagrindiniais mokesčių sistemos dalyviais, tačiau ne mažiau svarbūs mokesčių specialistai ir tretieji asmenys. Mokesčių specialistai teikia konsultacijas įvairiais mokesčių klausimais. Taip pat jie padeda mokesčių mokėtojams apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius, išaiškina mokesčių įstatymų taikymą konkrečiose praktinėse situacijose ir padeda optimizuoti mokesčius. Turėdami daug praktinės patirties ir žinių mokesčių klausimais, mokesčių profesionalai aktyviai teikia išvagas ir pasiūlymus mokesčių įstatymų kūrimo ir keitimo procesuose bei bendradarbiauja su mokesčių administratoriais (Mangoting, Widuri ir Eoh, 2019). Tretieji asmenys yra svarbūs norint užtikrinti informacijos teisingumą. Jiems gali būti priskiriami bankai, darbdaviai, elektroninių platformų valdytojai, verslo partneriai ir kt. Šie dalyviai kaupia duomenis apie įvairias operacijas, susijusias su mokesčių mokėtojais, ir juos pateikia mokesčių priežiūros institucijoms (Wassermann, Bornman, 2020).

Kaip galima pastebėti, visi mokesčių sistemos dalyviai yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Dėl šios priežasties, siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą, reikalingas visų dalyvaujančių šalių įsitraukimas ir bendradarbiavimas. Galima teigti, kad komunikacija ir pasitikėjimas yra reikšmingi

elementai, kadangi bet koks informacijos iškraipymas ar nuslėpimas didina nesąžiningai mokamų mokesčių tikimybę. Šiuo atveju reikia pabrėžti tai, jog mokesčių sistemos dalyvių funkcijoms poveikį padarė ir skaitmenizacija. Skaitmeninės platformos sudaro sąlygas visiems dalyviams saugiai, skaidriai ir patogiai dalintis duomenimis, tokiu būdu sukuriant skaidrius ryšius tarp įmonių, gyventojų ir valdžios institucijų (Raikov, 2021). Atsižvelgiant į tai, toliau detaliau nagrinėjama, kokią įtaką skaitmenizacija padarė mokesčių sistemos skaidrumui vertinant iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų.

2.2. Mokesčių sistemos dalyviai

2.2.1. Mokesčių reglamentavimo reikšmė

Siekiant sukurti skaidrią mokesčių sistemą, visų pirma, svarbus tinkamas mokesčių reglamentavimas ir įstatyminė bazė. Dėl šios priežasties pirmiausiai nagrinėjamas reglamentavimo reikšmingumas ir kylančios problemos. Mokesčių sistemą reglamentuojantys teisės aktai turi aiškiai apibrėžti mokesčių sistemos dalyvių pareigas ir atsakomybes. Vertinant konkrečių mokesčių įstatymus reikalingi sprendimai, susiję su mokesčio objektu, mokesčio tarifu, apmokestinimo principais ir surinktų mokestinių lėšų administravimu (Skačkauskienė, Valentinovič, 2016). Šie sprendimai turi būti gerai apsvarstyti, kadangi jie daro poveikį tiek mokesčių sistemai, tiek valstybės finansams. Nuo priimtų sprendimų priklauso mokesčių mokėtojų apsisprendimas sąžiningai mokėti mokesčius. Priimant įstatymus, susijusius su mokesčiais, turi būti derinami du skirtingi tikslai. Pirmasis tikslas yra užtikrinti pakankamas biudžeto pajamas, o antrasis – išlaikyti sėkmingą konkurenciją tarptautinėje aplinkoje. Siekiant didesnių mokestinių pajamų, gali būti didinami mokesčių tarifai, tačiau tokiu atveju valstybei sunku pritraukti užsienio kapitalą. Dėl šios priežasties vykdant mokesčių sistemos pokyčius turėtų būti atsižvelgiama į ilgalaikius šalies tikslus (Dziemianowicz, 2019). Mokesčių sistemos tikslų įgyvendinimą taip pat sunkina sparčiai besivystanti skaitmenizacija, kuri sukuria nemažai problemų ir iššūkių.

Šiuo atveju reikia pabrėžti, jog mokesčių reglamentavimas neatitinka dabartinės verslo specifikos ir aplinkos. Dabartinė mokesčių sistema suformuota ir pritaikyta apmokestinti tradicines pramonės šakas. Tokiose pramonės šakose veikiančioms įmonėms reikalingi sandėliai, gamyklos ir administracinės buveinės. Šiuolaikinės verslo sąlygos leidžia įmonėms vykdyti veiklą įvairiose pasaulio šalyse, nors jose neturi buveinių ar padalinių (Zulma, Hizazi, 2020). Vis daugiau įmonių renkasi derinti verslą fiziniuose ir internetiniuose parduotuvėse, o nemaža dalis veikia tik internete (Hanrahan, 2021). Tai leidžia teigti, jog mokesčių reglamentavimas yra pasenęs ir netinka apmokestinti šiuolaikinėmis sąlygomis veikiančių įmonių. Šiai nuomonei pritaria ir S. Geringer (2021), kurios teigimu, tarptautinė mokesčių teisė labai atsilieka nuo technologinės raidos. Toliau aptariamais įvairių autorių išskiriami skaitmeninio apmokestinimo reglamentavimo iššūkiai.

Nauji verslo modeliai. Kaip vieną didžiausių iššūkių galima išskirti susikūrusius naujus verslo modelius, kurie skiriasi nuo tradicinių verslo modelių. Skaitmeniniai verslo modeliai pasižymi mobilumu ir galimybe verslą plėtoti bet kurioje pasirinktoje šalyje neturint joje buveinės (Tambunan, Rosdiana, 2020; Zulma, Hizazi, 2020). O. I. Lyutova (2021a) teigia, jog ši priežastis lėmė tai, jog įmonės pradėjo kurti žymiai sudėtingesnes vertės grandines, kurioms reikalingi nauji apmokestinimo mechanizmai. Ši autorė pateikė 4 naujus skaitmeninių paslaugų verslo modelius:

- reklamos teikimas, kuris apima tiek įvairias paieškos sistemas, tiek socialinės medijos platformas. Tokios priemonės padeda pasiekti didesnę tikslią auditoriją.

- paslaugos, teikiamos prenumeratos principu. Dažniausiai tokios paslaugos apima garso ir vaizdo paslaugų teikimą, už kurias vartotojai moka tam tikrą mokestį.
- skaitmeninės platformos, kuriose prekiaujama skaitmeninėmis paslaugomis ir prekėmis. Pagrindinis jų privalumas yra mažesni kaštai bei pardavėjų ir pirkėjų bendradarbiavimas. Tokiems verslo modeliams priskiriamos įvairios dalijimosi platformos.
- internetinė prekyba, kurioje prekiaujama skaitmeniniu turiniu.

Dažnu atveju tokius verslo modelius sudėtinga apmokestinti, kadangi ne visada aišku, kurioje šalyje sukuriama vertė ir suteikiama paslauga. Išskirtinė naujų modelių savybė ta, kad jie turi tiek skaitmeninių, tiek tradicinių elementų. Verslo modelių veikimas skaitmeninėje erdvėje laikomas nauju elementu, o tradiciniu – klientų dalyvavimas. Dėl tokių savybių teigiama, jog nauji verslo modeliai pasižymi hibridinėmis savybėmis. Svarbiais verslo elementais tapo vartotojų įsitraukimas ir duomenys, kurie analizuojami siekiant užtikrinti prekių ir paslaugų kokybę (Strauss et al., 2021).

Apmokestinimo objektas. Kuriantis naujiems verslo modeliams atsirado tam tikros naujos prekės ir paslaugos, kurių galiojantis mokesčių reglamentavimas neapibrėžia kaip mokesčio objekto. Apmokestinimo objektas yra pagrindas, dėl kurio atsiranda prievolė mokėti mokesčius (Lyutova, 2020). Kaip pagrindinė apmokestinimo objekto savybė išskiriama galimybė jį aiškiai ir vienareikšmiškai identifikuoti bei nustatyti jo kiekybinę išraišką (Vishnevsky, Chekina, 2018). Apmokestinimo objektas dažniausiai susijęs su prekėmis, paslaugomis ar darbu. Priklausomai nuo apmokestinimo objekto kyla skirtingos su juo susijusios mokesstinės pasekmės. Išskirtinė skaitmeninių prekių savybė ta, kad jos dažnai neturi fizinės formos ir jas galima tiesiogiai parsisiųsti iš tiekėjo internetinės svetainės. Skaitmeninėmis prekėmis gali būti laikomi tekstiniai, garsiniai ar vaizdo duomenys. Dėl pagrindinės tokių prekių savybės kyla sunkumų nustatant, ar mokesčių tikslais jos laikomos prekėmis ar paslaugomis. Atsižvelgiant į ES galiojančių mokesčių reglamentavimą, skaitmeninės ir elektroninės prekės yra laikomos elektroniniu būdu suteiktomis paslaugomis. Tokios paslaugos apima internetinių svetainių ir programinės įrangos atnaujinimą ir priežiūrą, muzikos, filmų ir žaidimų teikimą, vaizdinių ir tekstinių duomenų teikimą ir kitas paslaugas (Lyutova, 2020). Kaip vieną iš pagrindinių problemų prekybą nematerialiomis prekėmis nurodo autoriai G. Zulma's ir A. Hizazi's (2020). Pasak šių autorių, problema dar labiau padidėja, kai tokiomis prekėmis prekiaujama tarp skirtingų valstybių.

Mokesčių subjektas. Dėl skaitmenizacijos ir globaliai veikiančio verslo tapo sunku nustatyti mokesčių subjektą. Autorė O. I. Lyutova (2021b) nurodo, jog mokesčio subjektas turi atitikti tam tikrus kriterijus, kurie leidžia nustatyti ryšį tarp mokesčio mokėtojo ir atitinkamos valstybės. Vis dėlto, skaitmenizacija sunkina šių kriterijų nustatymą.

Mokesčių tarifai. Vertindami mokesčių tarifų klausimus G. Zulma's ir A. Hizazi's (2020) teigia, jog nėra vieningos nuomonės, ar skaitmeninis verslas turėtų būti apmokestinamas tokiais pačiais mokesčių tarifais kaip ir tradiciniai verslo modeliai. Manoma, kad mažesnis mokesčio tarifas galėtų prisidėti prie skaitmeninio verslo plėtros ir užtikrintų konkurencingumą ateityje. Kaip teigia O. I. Lyutova (2021b), tam tikros šalys, pavyzdžiui, Latvija ir Kinija, taiko mokesčių lengvatas ir sumažintus mokesčių tarifus. Tokiu būdu siekiama skatinti skaitmeninių paslaugų plėtrą ir informacinių technologijų inovacijas. Autoriai V. Vishnevsky'is ir V. Chekina (2018) pateikia Pietų Korėjos pavyzdį, kai ribojant mokesčių lengvatas gamybos automatizavimo investicijoms siekiama stabdyti robotizavimo ir automatizavimo tempus. Tokios priemonės tikslas – neleisti sumažėti iš darbo santykių surenkamiems mokesčiams.

Atsiskaitymo metodai. Skaitmenizacija ne tik prisidėjo prie naujų verslo modelių, prekių ir paslaugų susiformavimo, tačiau atsirado ir nauji atsiskaitymo metodai. Kripto valiutos yra ne tik populiarūs atsiskaitymo priemonės, bet jų prekyba ir gavyba gali būti laikoma atskiru verslo modeliu (Strauss et al., 2021). Kripto valiutos išpopuliarėjo dėl to, kad nėra reglamentuojamos ir kontroliuojamos bankinių institucijų (Vishnevsky, Chekina, 2018). Atsižvelgiant į sparčiai augantį jų populiarumą ir tai, kad atliekamos operacijos, susijusios su tam tikromis mokestinėms pasekmėmis, reikalingas aiškiai apibrėžtas kripto valiutų reglamentavimas ir apmokestinimas. Vis dėlto, su kripto valiutomis susiję klausimai nėra iki galo išspręsti, o atliekami pakeitimai nėra nuoseklūs tarptautiniu mastu (Strauss et al., 2021; Vishnevsky, Chekina, 2018).

Mokesčių taikymas. Taikomi mokesčiai ir jų pobūdis turi atitikti aplinką. V. Vishnevsky'is ir V. Chekina (2018) analizuojamus mokesčius susiejo su atskirais pramonės revoliucijos etapais. Pavyzdžiui, įvairios rinkliavos, nekilnojamo turto mokesčiai ir gyventojų pajamų mokestis (GPM) pradėti taikyti tuomet, kai ekonomikos pagrindą sudarė žemdirbystė ir amatai, kadangi buvo gana paprasta suskaičiuoti ir įvertinti gyventojų turimą turtą. Tuomet, kai buvo pradėta steigti įmonės, kurioms privaloma tvarkyti apskaitą ir kurias galima audituoti, įvestas pelno mokestis (PM). Išplėtojus komunikacijos technologijas ir verslui pradėjus veikti globaliai, pradėtas taikyti pridėtinės vertės mokestis (PVM). Atsižvelgdami į šiuolaikinio verslo tendencijas ir technologijas šie autoriai siūlo apmokestinimui ateityje panaudoti didžiuosius duomenis ir blokų grandinės technologijas.

Skaitmenizacija paveikė pagrindinius valstybėse taikomus mokesčius, kuriais laikomi PM, GPM ir PVM bei prekių ir paslaugų mokesčiai. Teigiama, kad skaitmenizacija labiausiai paveikė PM ir GPM (Strauss et al., 2021), tačiau galima pastebėti, kad poveikis padarytas ir netiesioginiams mokesčiams. Problemos, kylančios taikant šiuos mokesčius skaitmenizacijos kontekste, pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Skaitmenizacijos keliama iššūkiai atskiriems mokesčiams. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Strauss et al. (2021)

Tiesioginiai mokesčiai		Netiesioginiai mokesčiai
PM	GPM	PVM
<p>Apmokestinimo taisyklės, pagrįstos ekonominės veiklos vykdymo ir vertės kūrimo principais, sunkiai pritaikomos skaitmeninėje ekonomikoje.</p> <p>Pagrindinės problemos:</p> <ul style="list-style-type: none"> – apmokestinama pagal fizinę buveinę; – duomenų naudojimas teikia naudą, kuri nėra apmokestinama; – sudėtinga nustatyti apmokėjimą už skaitmenines prekes ir paslaugas. 	<p>Rizikos veiksniais gali būti laikoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pasikeitę darbo santykiai, kadangi darbuotojai gali dirbti pas kelis darbdavius, jų neriboja fizinė vieta. Dažnai sunku nustatyti, ar tai darbo santykiai, ar paslaugų teikimas; – dalijimosi ekonomikos populiarėjimas, apimantis tokias paslaugas kaip transportavimas, pardavimai, nuoma. Rinkoje atsiranda neprofesionalių dalyvių. 	<p>Problemos taikant šiuos mokesčius kyla dėl:</p> <ul style="list-style-type: none"> – aiškios ribos tarp skaitmeninių prekių ir paslaugų nebuvimo; – mokesčio ėmimo vietos nustatymo, ypač kai skaitmenines paslaugas teikia užsienio dalyviai; – taikomos skirtingos mokesčių nuostatos tarptautiniu lygiu.

Kaip galima pastebėti 1 lentelėje, didžioji dalis problemų kyla dėl įvairių operacijų, atliekamų tarptautinėje aplinkoje. Dėl jų apmokestinimo principai yra sunkiai pritaikomi. Vertinant netiesioginių mokesčių taikymą grėsmę kelia augantys e. prekybos mastai, o mokesčius

administruojančioms institucijoms yra sudėtinga ir brangu prižiūrėti e. prekybos sandorius (Hanrahan, 2021).

Skaitmeninio apmokestinimo reglamentavimo problemų analizės apibendrinimas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Skaitmenizacijos keliami iššūkiai apmokestinimo reglamentavimui. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal skirtingus autorius

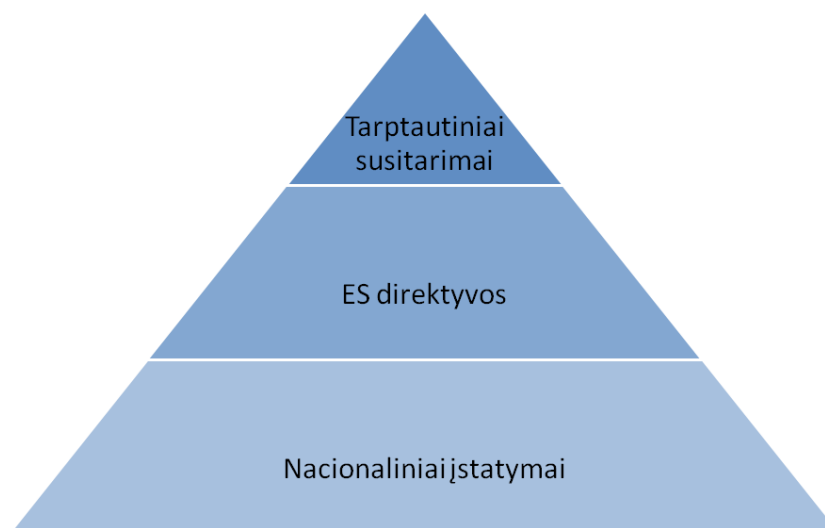
Problema	Problemos apibūdinimas	Autoriai
<i>Nauji verslo modeliai</i>	Taikomos apmokestinimo taisyklės neapima naujai susiformavusių verslo modelių.	Tambunan ir Rosdiana (2020); Zulma ir Hizazi (2020); Lyutova (2020); Strauss et al. (2021); Hanrahan (2021).
<i>Apmokestinimo objektas</i>	Apmokestinimas neapima naujų paslaugų ir prekių, susijusių su nematerialiuoju turtu ir intelektine nuosavybe.	Vishnevsky ir Chekina (2018); Lyutova (2020); Strauss et al. (2021); Zulma ir Hizazi (2020); Hanrahan (2021).
<i>Mokesčio subjektas</i>	Ne visais atvejais aišku, kas turi sumokėti mokesčius.	Zulma ir Hizazi (2020); Lyutova (2021b).
<i>Mokesčio tarifai</i>	Nėra bendro sutarimo, ar skaitmeninis verslas turėtų būti apmokestinamas tokiais pačiais mokesčių tarifais kaip ir tradicinis verslas.	Vishnevsky ir Chekina (2018); Zulma ir Hizazi (2020); Lyutova (2021b).
<i>Atsiskaitymo metodas</i>	Populiarėjantis kriptovaliutų naudojimas reikalauja atitinkamo mokesčių reglamentavimo.	Vishnevsky ir Chekina (2018); Strauss et al. (2021).
<i>Mokesčių taikymas</i>	Pasirinktas mokestis turėtų leisti geriausiai ir efektyviausiai surinkti mokesčines lėšas.	Vishnevsky ir Chekina (2018); Zulma ir Hizazi (2020).

2 lentelėje pateikta informacija leidžia teigti, kad skaitmenizacija kelia nemažai apmokestinimo klausimų ir kuria grėsmę skaidrumui užtikrinti. Neišspręsti klausimai ir vieningo požiūrio nebuvimas kelia neigiamas pasekmes daugumos valstybių mokesčių sistemoms. S. Geringer (2021) ir A. Raikov'as (2021) išskiria nesąžiningą konkurenciją tarp tradicinių ir skaitmeninių verslo modelių, kadangi mokesčių našta tarp jų yra netolygi. Tradicinių verslų mokesčių naštos efektyvi mokesčio norma yra 23,2 proc. o skaitmeninių verslų – 10,1 proc. (*verslas–klientui*) ir 8,9 proc. (*verslas–verslui*) (Geringer, 2021). Tai parodo, kad skaitmeninio verslo apmokestinimas yra mažesnis, jam sudaromos palankesnės sąlygos, o tam tikrais atvejais dėl netinkamo reglamentavimo jis gali būti apskritai neapmokestinamas. M. Tambunan ir H. Rosdiana (2020) pastebi, jog sudaroma nesąžininga konkurencija tarp tarptautinių ir vietinių verslų. Tokia situacija susidaro dėl tarptautinių mokesčių susitarimų ir dvigubo apmokestinimo išvengimo sutarčių (DAIS). Taikomi skirtingi mokesčių tarifai šalyse sukuria konkurenciją, kuria verslas pasinaudoja pilną perkeldamas į mokesčių atžvilgiu palankesnes šalis (Strauss et al., 2021). Nors dažniausiai skaitmenizacija siejama su PM ir PVM taikymo iššūkiais, tačiau jie aktualūs nagrinėjant ir GPM. Fiziniai asmenys taip pat kaip ir juridiniai asmenys linkę pasinaudoti mokesčių perkėlimu į palankesnes šalis (Krieger, 2021a, 2021b). Dėl šios priežasties tam tikrų šalių mokesčių bazė mažėja, joms sunkiau surinkti mokesčines lėšas. Toks poveikis ypač juntamas šalyse, kuriose gerai išvystyta

skaitmenizacija. Svarbu pabrėžti, jog skaitmeninės įmonės nėra BEPS reiškinių priežastis, tačiau ją labai padidino (Hanrahan, 2021).

Kaip galima pastebėti, nagrinėjamos problemos yra reikšmingos ir jas reikia kuo skubiau spręsti. V. Vishnevsky'is ir V. Chekina (2018) savo darbe išskiria 3 galimus sprendimo būdus. Pirmasis būdas yra naujų technologijų ir produktų apmokestinimas. Pagal šį būdą dabartiniai tradiciniai mokesčiai turėtų būti taikomi ir naujiems objektams. Toks būdas glaudžiai susijęs su EBPO taikomu veiksmų planu. Antrasis būdas – didinti apmokestinimą tradiciniams apmokestinimo objektams ir taip kompensuoti mokesčių pajamų trūkumą. Trečiasis būdas yra susijęs su naujų išmaniųjų mokesčių įvedimu. Tokie mokesčiai būtų glaudžiai susieti su naujų technologijų taikymu. Vis dėlto, kaip teigia autoriai, šiuo metu mėginama spręsti problemas taikant pirmuosius du metodus, kadangi trečiasis yra sunkiai įgyvendinamas.

Problemų sprendimas turėtų būti vykdomas tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu, kadangi apmokestinimas reglamentuojamas keliais lygmenimis, kurie pateikiami 12 paveiksle.

12 pav. Apmokestinimo reguliavimo lygmenys

Kaip galima matyti 12 pav., mokesčių įstatymai kuriami atsižvelgiant ne tik į nacionalinio biudžeto poreikius, tačiau taip pat turi būti įgyvendinamos priimtose ES direktyvos ir galiojančios tarptautinio apmokestinimo taisyklės. Siūlomi sprendimo būdai toliau pateikiami pagal jų reglamentavimo lygmenį.

Anot O. I. Lyutuvos (2021b), problemų sprendimas pirmiausiai turėtų būti surastas tarptautiniu lygmeniu, kadangi reikalingas vieningas požiūris ir siekis sukurti nediskriminuojančias apmokestinimo taisykles. Pagrindinė organizacija, kuri atsakinga už tarptautinio apmokestinimo taisyklių priėmimą, yra EBPO. Kaip jau buvo minėta, ši organizacija yra pateikusi 15 veiksmų planą, skirtą spręsti problemas, susijusias su BEPS. Šis planas apima ir skaitmeninės ekonomikos problemas. Nors kol kas nėra priimtas bendras sprendimas, kuris tenkintų visas valstybes nares, tačiau organizacija ir toliau tęsia sprendimo paiešką. Įvairūs pasiūlymai apima skaidresnio ir teisingesnio apmokestinimo priemones. Svarbu pažymėti, jog priemonės daugiausiai orientuotos į stambias tarptautines įmones (Hanrahan, 2021).

ES lygiu galimus mokestinių problemų sprendimo būdus pateikė Europos Komisija (EK). Ji 2018 m. pateikė dvi direktyvas siekiant spręsti skaitmeninio apmokestinimo problemas. Pirmoji direktyva susieta su nuolatinės buveinės sąvokos pakeitimu, įvedant naują sąvoką – reikšmingas skaitmeninis buvimas. Reikšmingai skaitmeninei buveinei šioje direktyvoje keliami tokie reikalavimai (Geringer, 2021):

- įmonės metinės pajamos vienoje ES valstybėje narėje sudaro daugiau nei 7 mln. eurų;
- įmonė turi daugiau nei 1 000 vartotojų vienoje ES valstybėje narėje arba
- įmonė yra sudariusi daugiau nei 3 000 sutarčių per metus dėl skaitmeninių paslaugų teikimo vienoje ES valstybėje narėje.

Kita direktyva buvo teikiamas siūlymas įvesti mokestį, taikomą pajamoms, gaunamoms iš skaitmeninių paslaugų teikimo. Siūlymas apėmė tokias paslaugas (Geringer, 2021):

- reklama skaitmeninėse sąsajose;
- skaitmeninės sąsajos, sudarančios galimybę tiesiogiai teikti paslaugas ir parduoti prekes vartotojams;
- duomenų apie vartotojus, surinktų skaitmeninėse sąsajose, panaudojimas.

Toks mokestis dėl savo ypatybių laikomas mišriu mokesčiu, kadangi jis turi ir pajamų, ir vartojimo mokesčių savybių. Jis išsiskiria tuo, kad yra taikomas pajamoms, gautoms iš vertės kūrimo konkrečioje valstybėje narėje, tačiau gali būti perkeltas vartotojams ir atsiranda teikiant paslaugas. Mokestis orientuotas į dideles bendroves dėl taikomų kriterijų: pasaulinės įmonės pajamos turi būti didesnės nei 750 mln. eurų, o apmokestinamosios pajamos – viršyti 50 mln. eurų. Apmokestinamosioms pajamoms būtų taikomas 3 proc. mokesčio tarifas nuo bendrųjų pajamų, neįskaitant PVM (Geringer, 2021). Pasak O. I. Lyutovos (2021b), EK stengiasi surasti tiek trumpalaikius, tiek ilgalaikius sprendimus. Kaip trumpalaikis sprendimas pasiūlyti PVM pakeitimai. ES buvo priimtas sprendimas rinkti mokestį už skaitmeniniu būdu teikiamas prekes. Tokiu būdu PVM surenkamas iš importo, o pardavimo platformos privalo užtikrinti, kad PVM surenkamas ir už nedidelės vertės pirkinius. Taip pat jos turi teikti informaciją apie vykdomus sandorius (Kudrle, 2020). Šie pokyčiai įgyvendinti ir Lietuvoje.

Atsižvelgdamos į tai, jog bendrų ilgalaikių sprendimų priėmimas ES ir tarptautiniu lygiu užtrunka, kai kurios šalys nusprendė problemas spręsti savarankiškai. Buvo priimtos tam tikros priemonės, kurių tikslas – gauti pajamų iš skaitmeninių paslaugų ir sumažinti nelygybę tarp vietinių ir skaitmeninių verslų modelių (Geringer, 2021; Lyutova 2021b). Šių priemonių palyginimas pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Nacionalinių priemonių, skirtų spręsti skaitmenizacijos problemas, palyginimas. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Geringer (2021)

Priemonė Kriterijus	Skaitmeninių paslaugų mokestis (DST)	Skaitmeninės reklamos mokestis (DAT)	Nuolatinės buveinės sąvokos korekcija
Pritaikomumas	Tinkamas daugeliui verslo modelių	Taikoma vienam verslo modeliui	Priklauso nuo atliktų korekcijų
Mokesčio objektas	Bendrosios pajamos	Bendrosios pajamos	Grynasis pelnas
Suderinamumas su DAIS	Nėra DAIS objektas	Nėra DAIS objektas	Yra DAIS objektas
Šalys, kurios taiko priemonę	Prancūzija, Italija, Ispanija, Čekija, Jungtinė Karalystė	Austrija, Vengrija	Slovakija

Pagal 3 lentelėje pateikiamą informaciją galima pastebėti, kad taikomos priemonės gali būti suskirstytos į naujai įvestus mokesčius ir jau egzistuojančios mokesstinės sąvokos pakeitimą.

Pirmoji priemonė yra DST mokestis, kuris gali būti pritaikytas apmokestinti daugelį skaitmeninio verslo modelių. Išskiriami trys pagrindiniai modeliai: tikslinė reklama, vartotojų duomenų panaudojimas ir internetinės prekyvietės paslaugos. Galima paminėti, jog šis mokestis pagrįstas ES DST projektu ir atitinka daugelį projekte numatytų kriterijų. DST apibūdinamas kaip mišrus mokestis, kadangi apima tiek pajamų, tiek vartojimo mokesčių elementus. Mokestis taikomas atsižvelgiant į bendrąsias pajamas. Šis mokestis nėra DAIS objektas, kadangi šios sutartys taikomos pajamų ir kapitalo mokesčiams. DST mokestis įvestas Prancūzijoje, Italijoje, Ispanijoje, Čekijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Geringer, 2021).

Antrasis taikomas mokestis – DAT, kuris panašus į pirmą aptartą mokestį. Pagrindinis skirtumas, jog DAT taikomas tik vienam skaitmeninio verslo modeliui, kuris apima internetinę reklamą. DAT taip pat skaičiuojamas nuo bendrųjų pajamų, jam nėra taikomos DAIS. Šį mokestį yra įsivedusios Austrija ir Vengrija. Šiuo atveju svarbu pažymėti, jog DAT Vengrijoje įvestas 2014 m. ir jis laikomas viena pirmųjų įdiegtų priemonių (Geringer, 2021).

Trečioji priemonė savo pobūdžiu labai skiriasi nuo DST ir DAT mokesčių, kadangi ji apima nuolatinės buveinės sąvokos korekcijas. Priklausomai nuo pakeitimų, priemonė gali būti taikoma skirtingiems verslo modeliams. Atitinkamai, jei nustatomas atitikimas nuolatinės buveinės kriterijams, tokiu atveju grynasis pelnas apmokestinamas taip pat kaip ir tradicinių įmonių. Šiame kontekste svarbu paminėti, kad tokiu atveju taikomos DAIS nuostatos. Šią priemonę pritaikė Slovakija, į nuolatinės buveinės apibrėžimą įtraukusi transportavimo ir apgyvendinimo paslaugų teikimą per tarpininką (Geringer, 2021).

Vis dėlto, kaip pabrėžia S. Geringer (2021), pristatytos priemonės turi tam tikrų trūkumų. Visų pirma, kyla dvigubo apmokestinimo rizika. Tokia rizika pasireiškia tuo atveju, kai valstybė rezidentė neleidžia atskaityti DST ar DAT. Tokie mokesčiai diskriminuoja užsienio įmones, nes sunkina jų veiklos sąlygas. Pavyzdžiui, DST mokesčio taikymo ribos yra gana neaiškios, nėra žinoma, kokioms paslaugoms ateityje bus taikomas šis mokestis. Dėl šios priežasties įmonėms gali būti sunku prognozuoti mokesčines prievoles, o tai sumažintų tradicinių verslų perėjimą į skaitmeninę erdvę ir jų konkurencingumą. Ši autorė abejoja DST ir DAT mokesčių nauda didinant mokesčines pajamas. Taip pat abejojama ir nuolatinės buveinės apibrėžimo papildymo nauda. Pagrindine to priežastimi galima laikyti DAIS, kadangi reikalingi atitinkami jų pakeitimai, norint apmokestinti pajamas. Vertinant šių priemonių efektyvumą sąžiningos konkurencijos atžvilgiu, taip pat kyla abejonų. Pirmiausia, nė vienas iš mokesčių neapima visų verslo modelių. Mokesčiai, atsižvelgiant į taikomas pajamų ribas, nukreipti į dideles įmones. Vertinant šiuo aspektu nuolatinės buveinės apibrėžimo išplėtimas yra tinkamesnė priemonė, kadangi pagal ją tiek tradiciniai, tiek skaitmeniniai verslo modeliai apmokestinami vienodai, nėra nustatytų pajamų ribų (Geringer, 2021). Vis dėlto, analizuojamos priemonės neatitinka hibridinio naujų verslo modelių pobūdžio (Strauss et al., 2021). Verta paminėti, jog Lietuvoje tokie mokesčiai pajamoms, gautoms iš skaitmeniniu būdu teikiamų paslaugų, nėra taikomi. Taip pat nėra atlikta nuolatinės buveinės sąvokos pakeitimų.

O. I. Lyutovos (2021b) teigimu, vienašalės priemonės dar labiau padidina ekonominių interesų konfliktą, kadangi vienoms šalims jas taikyti naudinga, o kitos praranda mokesčines pajamas.

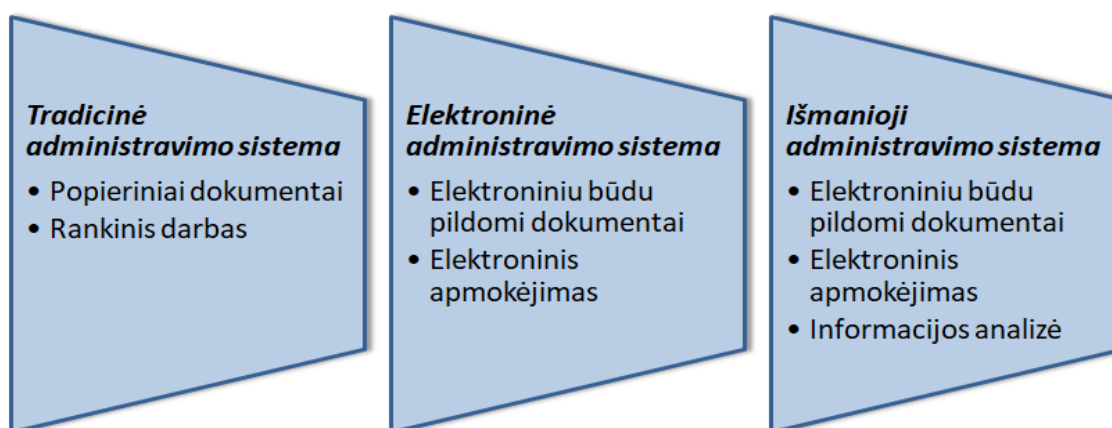
Įvertinusi taikomų vienašalių priemonių trūkumus, autorė S. Geringer (2021) teigia, jog reikalingas tarptautinis susitarimas dėl tradicinio ir skaitmeninio verslo apmokestinimo panašiomis sąlygomis, kadangi priemonės, taikomos tik nacionaliniu lygiu, negali išspręsti dėl skaitmenizacijos kylančių problemų. Mokesčių reforma turėtų būti gerai apgalvota, kadangi ją vykdyti brangu ir sudėtinga (Strauss et al., 2021). Tikimasi, jog atlikus reformą bus užtikrinti efektyvumo, neutralumo ir sąžiningumo principai apmokestinimo sistemoje.

Vertinant šiuos sprendimo būdus mokestinio skaidrumo aspektu, galima teigti, jog skaitmenizacijos keliamos problemos turi būti sprendžiamos siekiant užtikrinti skaidrą ir sąžiningą mokesčių sistemos funkcionavimą. Nacionaliniu lygiu taikomos apmokestinimo priemonės gali padėti sumažinti prarandamas mokestines pajamas, tačiau neužtikrina kitų kylančių problemų sprendimo. Dėl šios priežasties dalies mokesčių mokėtojų motyvacija laiku ir sąžiningai įgyvendinti mokestines prievoles gali sumažėti.

2.2.2. Skaitmenizacijos įtaka mokesčių administratoriui

Ankstesniame skyriuje nagrinėjamas mokesčių reglamentavimas, kuris yra vienas pagrindinių mokesčių sistemos elementų. Vis dėlto, vien mokesčių įstatymų ir kitų reglamentų priėmimas nėra pakankamas mokestiniam skaidrumui užtikrinti. Kaip pažymi T. Krieger (2021b), suformavus mokesčių teisę, reikšmingos mokesčių administratoriaus atliekamos funkcijos siekiant, kad priimtų įstatymų būtų laikomasi. M. Kačaljak'as (2020), A. Gaigalienė et al. (2016) mokesčių administratoriaus svarbą grindžia jo reikšmingumu renkant mokestines pajamas. Svarbu paminėti, jog mokesčių administratoriaus vaidmuo ypač reikšmingas skaitmenizacijos kontekste, kadangi reikia sukurti mokesčių administravimo sistemą, kuri ne tik užtikrintų mokesčių įstatymų laikymąsi, bet ir supaprastintų šį procesą (Strauss et al., 2021). Mokesčių administratoriai įgyvendina įvairius uždavinius. Toliau aptariami svarbiausi iš jų.

Mokesčių administravimas. Kaip pagrindinę mokesčių administratoriaus atsakomybę T. Krieger (2021a) nurodo teisingą mokesčių apskaičiavimą ir surinkimą. A. Gaigalienė et al. (2016, p. 41) mokesčių administravimą apibrėžia kaip „mokesčių mokėtojų pareigą mokėti mokesčius ir mokesčių administratoriaus pareigą surinkti ir tvarkyti juos“. Šie autoriai išskiria 3 galimas mokesčių administravimo sistemas, kurios pateikiamos 13 pav.

13 pav. Mokesčių administravimo sistemų tipai. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Gaigalienę et al. (2016)

Iš 13 pav. pateiktos informacijos galima pastebėti, jog kiekviena mokesčių administravimo sistema vis pažangesnė ir teikia daugiau galimybių tiek mokesčių administratoriui, tiek mokesčių mokėtojui. Galima teigti, kad tradicinė administravimo sistema, kurioje vyrauja rankinis darbas ir popieriniai dokumentai, sunkiai įgyvendintų ir atitiktų skaitmeninės ekonomikos keliamus tikslus. A. Gaigalienės et al. (2016) teigimu, perėjimas nuo tradicinio administravimo būdo prie kitų būdų padidina mokesčių sistemos skaidrumą. Be to, tinkamai sukurta sistema gali prisidėti prie palankesnio mokesčių sistemos vertinimo.

Skaitmenizacijos įtaka pastebima ir vertinant skirtingų mokesčių administravimą. Apibendrintos M. Kačaljak'o (2020), padarytos išvalgos pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė. Skaitmenizacijos poveikis mokesčių administravimui. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Kačaljak (2020)

Tiesioginiai mokesčiai		Netiesioginiai mokesčiai
PM	GPM	PVM
Juridiniams asmenims preliminarios mokesčių deklaracijos neteikia didelės naudos, kadangi svarbūs leidžiami ir neleidžiami atskaitymai. Skatinama dalintis buhalterinės apskaitos duomenimis su mokesčių administratoriumi. Tai padėtų užtikrinti apskaitos tvarkymą ir dokumentų saugojimą skaitmeniniu formatu.	Mažėjantis grynujų pinigų naudojimas didina galimybę gauti daugiau informacijos apie pinigines operacijas. Naudą teikia preliminarios mokesčių deklaracijos, panaudojant iš trečiųjų asmenų surinktus duomenis.	Pagrindinis pasiūlymas yra skaitmeninių dokumentų naudojimas, pavyzdžiui, išrašomos e. sąskaitos faktūros. Vis dėlto, ES valstybės narės negali privalomai reikalauti naudoti tik skaitmeninio formato dokumentų.

Iš 4 lentelėje pateikiamų duomenų galima pastebėti, jog tiesioginių mokesčių atžvilgiu yra tam tikras skirtumas tarp juridinių ir fizinių asmenų. Fizinių asmenų atveju naudinga pateikti preliminarias mokesčių deklaracijas mokesčių mokėtojams tam, kad jie deklaracijas patikrintų ir patvirtintų dėl duomenų teisingumo (Kačaljak, 2020). Tam gali būti panaudojamas DI. Pagrindinės funkcijos galėtų būti duomenų iš atitinkamų duomenų bazių suradimas ir paėmimas, automatinis formos užpildymas (Raikov, 2021). Juridinių asmenų atveju didesnę naudą teikia reikalavimai skaitmenizuoti kuo didesnę dalį apskaitos ir jos dokumentų.

Dauguma autorių įžvelgia skaitmenizacijos naudą mokesčių administravimui. Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas yra vienas iš pagrindinių daugelio valstybių tikslų siekiant užtikrinti ekonomikos plėtrą. Mokesčių administratoriaus skaitmenizavimas suprantamas kaip technologijų, interneto ir išmaniųjų įrenginių pritaikymas ir panaudojimas siekiant padidinti institucijų darbo efektyvumą ir sumažinti mokesčių mokėtojų administracinę naštą (Ihnatišnova, 2021). Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį, kadangi naudojama geresnė programinė įranga, vykdomas deklaracijų pateikimas internetu, geriau tvarkoma apskaita (Hanrahan, 2021). Šios priemonės pagerina mokesčių institucijų veiklą ir mokesčių surinkimo veiksmingumą. Šis veiksnys labai svarbus, kadangi mokesčių administratorius vykdo visuotines procedūras, o jo ištekliai yra riboti (Krieger, 2021a).

Patikrinimai. Siekdami nustatyti, ar mokesčių mokėtojai atitinka mokesčių reikalavimus, mokesčių administratoriai atlieka įvairius patikrinimus ir tyrimus. Tokiu būdu siekiama nustatyti klaidas ir galimus mokesčių vengimo atvejus. Pažymėtina, jog dėl kintančios aplinkos ir technologijų

vystymosi atsiranda naujų būdų sukčiauti. Dėl šios priežasties svarbu, kad mokesčių institucijų darbuotojai turėtų pakankamai žinių apie naujus verslo modelius, suprastų įmonių veiklą ir procesus bei mokesčių mokėtojų elgseną lemiančius veiksnius (Raikov, 2021). Mokesčių administratoriai turi ieškoti naujų priemonių ir būdų, kurie užtikrintų efektyvesnių ir veiksmingesnių mokestinių patikrinimų atlikimą.

Šiame kontekste išryškėja duomenų svarba. Duomenys reikalingi ne tik nustatyti klaidas bei apgaulės atvejus, bet gali suteikti geresnę supratimą apie tokių atvejų priežastis. Duomenų analizė padeda nustatyti rizikingas sritis, kurioms turėtų būti skiriama daugiau dėmesio. Duomenų analitika gali būti pritaikoma sudaryti mokesčių mokėtojų profilius, atlikti socialinių tinklų analizę, kuri gali padėti nustatyti ryšius tarp mokesčių mokėtojų, kuriant rizikos modelius (PWC ir Microsoft, 2018). Šiuo tikslu gali būti panaudojamas DI, kuris padeda sumažinti mokesčių vengimo atvejus. Duomenų bazių ir lingvistinė analizė gali būti pritaikoma siekiant nustatyti įtartinus atvejus, kurie vėliau analizuojami mokesčių administratoriaus (Raikov, 2021). Pavyzdžiui, Kanados mokesčių administratorius taiko duomenų analitiką, mašininę mokymąsi ir natūralios kalbos apdorojimą, analizuojant gyventojų duomenis. Šių metodų pritaikymas padėjo sutrumpinti analizės laiką bei išplėsti apimtį. Čilėje, susidūrus su nekilnojamo turto mokesčio vengimo problemomis, panaudotos įvairios duomenų bazės siekiant identifikuoti mokesčių vengiančius asmenis. Panaudoti vietiniai nekilnojamo turto žemėlapiai, savivaldybių ir Čilės nekilnojamo turto registro duomenys bei nuotraukos, darytos iš oro. Tokiu būdu nustatyta 75 proc. daugiau mokesčių mokėtojų, kurie nebuvo įsiregistravę. Dar vienas pavyzdys – Peru, kurioje dėl augančio e. komercijos masto pradėta taikyti tinklo analizės sistema. Paslaugų ir prekių pardavėjai internetinėse platformose nustatyti pritaikius informacijos apdorojimo algoritmus socialiniuose tinkluose ir e. komercijos svetainėse. Nustačius tokius asmenis, jie informuojami apie mokestines prievoles (EBPO, 2021).

Komunikacija ir edukacija. Kita svarbi mokesčių administratoriaus funkcija yra bendravimas ir bendradarbiavimas su mokesčių mokėtojais. Vystantis naujoms technologijoms, komunikacija tampa efektyvesnė, teikiama pirmenybė skaitmeninei komunikacijai. Mokesčių administratorius bendravimui su mokesčių mokėtojais gali naudoti DI, kuris taikomas skaitmeninių asistentų, pokalbių ir balso robotų veikimui (Ihnatišnova, 2021). DI gali būti naudojamas ne tik komunikacijai, bet ir mokesčių mokėtojų registracijos ar mokėjimo procedūroms atlikti. T. Krieger (2021a) teigimu, sumažinta tiesioginė komunikacija tarp mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojų bei procesų automatizavimas padėtų sumažinti patiriamus kaštus ir užtikrintų efektyvumą. Kaip pavyzdį galima pateikti Čilę, kurioje įdiegta sistema, leidžianti mokesčių mokėtojui mokestines pareigas atlikti internetu visą verslo gyvavimo laiką. Sistemos funkcionalumas leidžia teikti dokumentus ir paraiškas, kurios prieinamos mokesčių administratoriui, bei bendrauti nuotoliniu būdu, kai reikalinga pagalba (EBPO, 2021).

EBPO (2021) ataskaitoje „*Tax administration 2021*“ teigiama, kad komunikacija vis rečiau vyksta tradiciniais kanalais, kadangi ji persikėlė į skaitmeninę erdvę. Tokią tendenciją paspartino COVID-19 pandemija. 32 šalių apklausa parodė, jog net 75 proc. komunikacijos buvo perkelta iš popierinės į skaitmeninę, ir tikėtina, kad ateityje šie skaičiai dar labiau augs. Duomenys apie užklausas, kurios pateikiamos skirtingais komunikacijos kanalais, pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Komunikacijos kanalai. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal EBPO (2021)

Komunikacijos kanalo tipas	EBPO narių šalių duomenys			Lietuvos duomenys		
	2018	2019	Pokytis (proc.)	2018	2019	Pokytis (proc.)
Internetas	943 968 722	1 140 362 160	20,8%	23 744	24 252	2%
Telefono skambutis	339 045 062	327 330 943	-3,5%	978 832	827 223	-15%
Asmeninis susitikimas	109 579 208	109 041 549	-0,5%	-	-	-
Paštas	50 372 394	49 137 284	-2,5%	-	-	-
Elektroninis paštas	12 568 291	13 959 880	11,1%	-	-	-
Skaitmeninė pagalba	10 942 071	21 783 351	99,1%	831	6 878	728%

Kaip galima matyti iš 5 lentelės, tarp EBPO šalių narių, kurios pateikė duomenis, labiausiai išaugo skaitmeninės pagalbos (99,1 proc.) ir internetinių užklausų (20,8 proc.) kiekis. Skaitmeninė pagalba apima tokias priemones kaip skaitmeniniai asistentai, pokalbių langai. Nors populiariausias komunikacijos kanalas yra internetas, t. y., internetinės svetainės ir aplikacijos, tačiau gana populiarūs metodai yra užklausos telefonu ar asmeninės konsultacijos, kurių populiarumas nors nežymiai, tačiau mažėja. Lietuvoje daugiausiai užklausų pateikiama telefonu, nors pastebimas gana žymus sumažėjimas (-15 proc.). Pažymėtina, jog Lietuvos duomenyse į internetu teikiamos komunikacijos duomenis įtraukiamos užklausos paštu ir e. paštu. Kaip galima pastebėti, labai išaugo skaitmeninės pagalbos naudojimas (728 proc.).

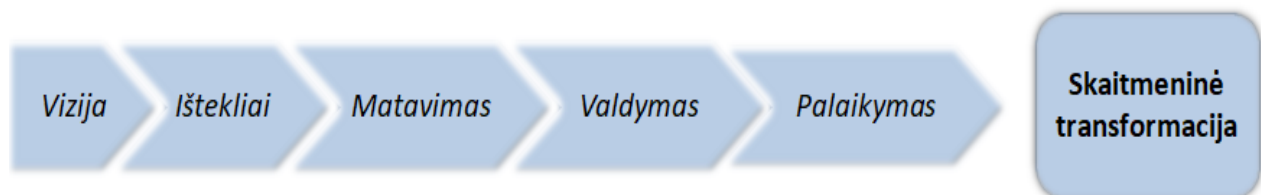
Kitas svarbus aspektas siekiant užtikrinti sąžiningą mokesčių mokėjimą yra mokesčių mokėtojų edukacija. Mokesčių administratorius turėtų teikti mokymo paslaugas mokesčių mokėtojams, kadangi tokiu būdu galima didinti mokesčių mokėtojų sąžiningumą (Tambunan, Rosdiana, 2020). Mokesčių mokėtojų edukacija turėtų būti orientuota į jaunesnio amžiaus asmenų supratimą apie apmokestinimo principus, mokesčių deklaracijas, įvairius įstatymų pakeitimus ir skatinimą mokėti mokesčius (Wassermann, Bornman, 2020).

Taip pat svarbi skirtingų šalių mokesčių administratorių tarpusavio komunikacija ir bendradarbiavimas, kadangi tik tokiu būdu mokesčių administratorius gali gauti reikalingą informaciją apie mokesčio mokėtojo pajamas ir turtą kitose valstybėse. Mokesčių administratorių komunikacijai taikomi du standartai (Bradbury, O'Reilly, 2018):

- apsikeitimas informacija pagal užklausą (EOIR) – informacijos užklausa iš kitos jurisdikcijos, kai atliekamas tam tikras patikrinimas ar tyrimas;
- automatinis apsikeitimas informacija (AEOI) – apsikeitimas informacija tarp mokesčių administratorių apie mokesčių mokėtojų turimą turtą toje jurisdikcijoje kiekvienais metais.

Šių standartų įgyvendinimas padeda užtikrinti skaidrumą ir neleidžia išvengti mokesčių tais atvejais, kai mokesčių mokėtojai turi turto ar pajamų skirtingose valstybėse. Keitimasis informacija leidžia sustiprinti mokesčių sistemos nuoseklumą ir sumažinti informacijos iškraipymus (Bradbury, O'Reilly, 2018; Zulma, Hizazi, 2020).

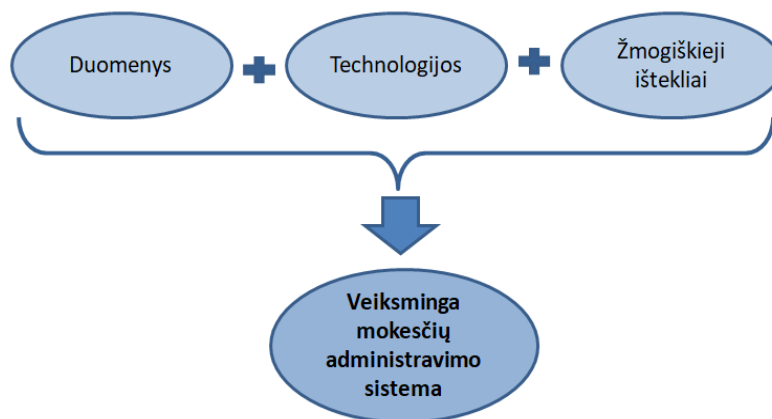
Remiantis atlikta pagrindinių funkcijų analize galima teigti, jog mokesčių administratoriui naudinga pritaikyti skaitmenines priemones savo veikloje. Vis dėlto, mokesčių administratoriaus skaitmeninė transformacija turėtų būti gerai apgalvota ir įvertinta. Veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti diegiant informacinių technologijų pokyčius, pateikiami 14 pav.

14 pav. Skaitmeninės transformacijos elementai. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal PWC ir Microsoft (2018)

Kaip galima pastebėti 14 pav., pradinis ir vienas iš svarbiausių elementų yra vizija. Turi būti žinoma, kokių tikslų diegiamos skaitmeninės priemonės ir kokio rezultato tikimasi. Taip pat reikalinga numatyti tiek finansinius, tiek žmogiškuosius išteklius. Kitas svarbus elementas, kurį reikia apibrėžti – kaip matuojami rezultatai. Tik nustačius tinkamus rodiklius galima įvertinti, ar mokesčių administratoriaus tikslas diegiant naujas priemones įgyvendintas. Tuomet reikalingas valdymas tam, kad pokytis būtų sėkmingai įgyvendinamas, tolesnis jo palaikymas (PWC ir Microsoft, 2018). Šiame kontekste svarbu paminėti, kad tokie pokyčiai sunkiai įgyvendinami, kadangi mokesčių administratorius yra valstybinė institucija, kuri turi sudėtingą organizacinę struktūrą (Tambunan, Rosdiana, 2020). Be to, atliekami pokyčiai paveikia daugybę mokesčių mokėtojų, todėl turi būti tinkamai įvertinti. Vis dėlto, manoma, kad pokyčiai, vykdomi mokesčių administravimo sistemoje, yra aktualūs ir naudingi valstybei bei mokesčių administratoriui ir mokėtojui (Gaigalienė et al., 2016).

Atsižvelgiant į skirtingų autorių darbus galima išskirti kelis pagrindinius mokesčių administratoriaus sėkmės elementus skaitmeninėje ekonomikoje. Šie elementai pateikiami 15 pav.

15 pav. Veiksmingos mokesčių administravimo sistemos elementai

15 pav. pateikti 3 pagrindiniai veiksniai, kurie gali užtikrinti mokesčių administravimo veiksmingumą ir efektyvumą. Kaip jau buvo minėta, skaitmeninėje aplinkoje funkcionuojančiai mokesčių sistemai yra svarbūs duomenys. Manoma, jog jie ateityje taps pagrindiniu sprendimų priėmimo veiksmu (Tambunan, Rosdiana, 2020). Patikimi ir savalaikiai duomenys aktualūs ne tik mokesčių administratoriui, bet ir mokesčių mokėtojui. Mokesčių mokėtojui jų svarba pasireiškia galimybe planuoti, o mokesčių administratoriui svarbu gebėti integruoti duomenis iš skirtingų verslo lokacijų (Tambunan, Rosdiana, 2020). Pažymėtina, jog duomenų kiekis vis sparčiau auga, kadangi jie gaunami tiek iš tradicinių, tiek iš skaitmeninių šaltinių. Vis dėlto, mokesčių administratoriui reikalingi ne tik dideli kiekiai duomenų, bet ir gebėjimas juos paversti informacija, leidžiančia daryti tam tikras išvagas (PWC ir Microsoft, 2018). Dėl šios priežasties kitas sėkmės

elementas yra informacinės technologijos (IT). IT naudojamos informacijos surinkimui, apdorojimui ir patikrinimui, todėl į šias technologijas reikia pakankamai investuoti (Tambunan, Rosdiana, 2020). Atitinkamai mokesčių institucijos turėtų investuoti į savo darbuotojus. Būtina užtikrinti, kad darbuotojai turėtų pakankamai kompetencijos ir įgūdžių bei gebėtų spręsti problemas, susijusias su skaitmenizacija. Galima teigti, kad suderinus duomenis, technologijas ir žmogiškuosius išteklius bus užtikrinta, jog mokesčių administravimas tinkamai vykdomas augant skaitmenizacijos mastams. Taigi, kaip rodo ši analizė, skaitmeninės priemonės gali būti naudojamos ne tik mokesčių vengimo atvejams nustatyti, bet ir teikti savalaikes paslaugas, skatinančias mokesčių mokėtojus sąžiningai atlikti mokesťines pareigas.

Lietuvoje už mokesčių administravimą atsakinga Valstybinė mokesčių inspekcija (VMI). Ji vykdo mokesčių administravimo procedūras, registravimą mokesčių mokėtojais, mokesčių permokų ir nepriemokų administravimą, mokesčių deklaracijų tvarkymą ir kitas procedūras. Taip pat organizuoja įvairius seminarus ir renginius, kurie skirti tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims. Šios institucijos misija, vizija ir vertybės pateikiamos 16 pav.

16 pav. VMI vizija, misija ir vertybės. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal VMI (2021a)

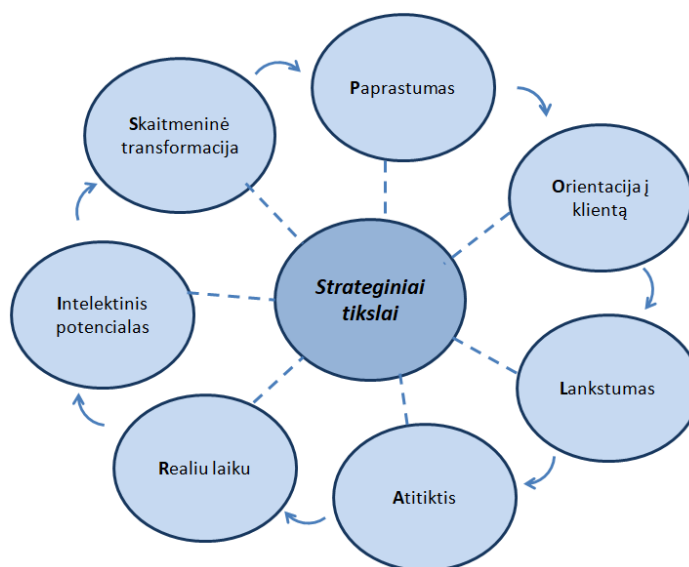
Kaip galima pastebėti 16 pav., Lietuvos mokesčių administratoriaus vizijoje minimas tiek mokesčių mokėtojų sąžiningumas, tiek modernumas, kuris gali būti siejamas su skaitmenizacijos panaudojimu. Galima teigti, jog mokesčių mokėtojo vizija, misija ir vertybės glaudžiai siejasi tarpusavyje.

Lietuvoje 2016 m. pradėta diegti išmanioji mokesčių administravimo sistema i.MAS. Jos diegimo pradžią savo darbe analizavo A. Gaigalienė et al. (2016). Autoriai nurodo, jog ši sistema apima PVM sąskaitas faktūras, krovinių važtaraščius, kasos aparatus ir apskaitos duomenis. Sistemos diegimu siekiama didesnės mokesčių mokėtojų kontrolės ir mažesnės administracinės naštos verslui. Lietuvoje taikomą i.MAS sistemą sudaro 7 posistemės (Gaigalienė et al., p. 45, 2016):

- elektroninių sąskaitų faktūrų posistemė i.SAF – PVM sąskaitų faktūrų teikimas ir analizė, kurios metu atliekamas kryžminis sutikrinimas;
- elektroninių važtaraščių posistemė i.VAZ – informacijos pateikimas apie vežamus ir gaunamus krovinius Lietuvoje;
- analizės, modeliavimo ir rizikos valdymo posistemė i.MAMC – verslo elgsenos analizė ir stebėseną pagal mokesčių mokėtojų teikiamą informaciją;
- išmanieji kasos aparatai i.EKA – informacijos teikimas apie kasos aparatais atliekamas operacijas;
- standartinė apskaitos duomenų rinkmena i.SAF-T – apskaitos įrašų vertinimas;

- taikomosios apskaitos sistemos i.APS – automatizuota smulkaus verslo pajamų ir išlaidų apskaita;
- išmanioji kontrolė i.KON – priemonė mokesčių administratoriaus funkcijoms atlikti.

Galima teigti, kad mokesčių administravimo institucija Lietuvoje diegia gana daug posistemų siekdama užtikrinti pakankamą verslo mokesčių kontrolę ir nustatyti galimas rizikas. Svarbu paminėti, jog nuo 2020 m. buvo pradėta taikyti ir fizinių asmenų mokesčių deklaravimui skirta sistema „Vedlys“. Ji padeda mokesčių mokėtojams paprasčiau teikti GPM deklaracijas, kadangi jose pateikiama preliminarinė informacija. Taip pat įgyvendinamas projektas e. VMI, kurio metu pereita prie elektroninių paklausimų teikimo. Kitas svarbus aspektas yra institucijai keliami strateginiai tikslai iki 2025 m., kurie susiję su 17 pav. pateikiamais elementais.

17 pav. VMI strateginių tikslų programa „Polaris“. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal VMI (2021b)

7 pav. pateikiama informacija leidžia teigti, kad mokesčių administratorius siekia modernizuoti ir kartu supaprastinti savo veiklą. Daugiausia dėmesio skiriama mokesčių administratoriaus procesų peržiūrai ir maksimaliam jų efektyvumo užtikrinimui. Tokiu būdu siekiama, jog iš mokesčių mokėtojų gaunami duomenys būtų kokybiškai išanalizuoti ir panaudojami mokesčių mokėtojų profiliui sudaryti.

Apibendrinant atliktą Lietuvos mokesčių administratoriaus analizę galima teigti, jog vykdomi pokyčiai gali prisidėti prie skaidresnės mokesčių sistemos sukūrimo. VMI siekia performuoti savo procesus, tikslingai panaudoti IT ir vykdomais pokyčiais padidinti mokesčių mokėtojų motyvaciją sąžiningai mokėti mokesčius.

2.2.3. Mokesčių mokėtojų pareigų pokyčiai dėl skaitmenizacijos

Kaip buvo minėta, mokesčio mokėtojų apsisprendimą sąžiningai mokėti mokesčius ir laikytis įstatymų lemia įvairūs veiksniai. Dėl šios priežasties neužtenka tinkamai suformuotos mokesčių teisinės bazės ir administravimo sistemos, svarbu įvertinti žmogaus elgseną ir mokesčių mokėtojo ir mokesčių administratoriaus santykius.

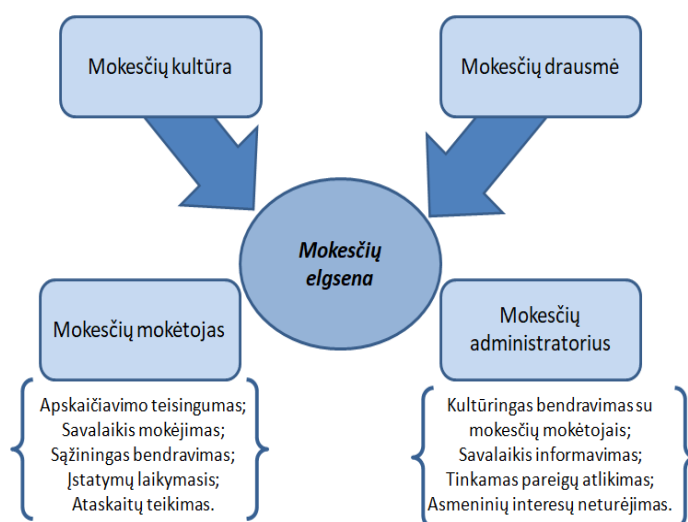
Išskiriami 3 pagrindiniai mokestinių santykių modeliai (Korostelkina, Dedkova, Varaksa ir Korostelkin, 2020):

- 1) galios modelis – šis modelis vyrauja, kai naudojamos valdžios pozicijos siekiant priversti mokesčių mokėtojus vykdyti mokestines prievoles;
- 2) teisinis modelis – toks modelis pasireiškia per santykius, kuriamus remiantis teisės normomis ir ginčų sprendimu teismuose;
- 3) partnerystės modelis – esant tokiam santykių modeliui siekiama užtikrinti mokesčių sistemos dalyvių interesų pusiausvyrą, vyrauja bendradarbiavimas.

Kaip pažymi minėtieji autoriai, pirmasis modelis gana efektyviai išsprendžia mokestinių pajamų surinkimo problemą, tačiau kaip neigiami aspektai nurodomi verslo aktyvumo sumažėjimas ir didesni administravimo kaštai. Antrasis modelis gali paskatinti mokesčių mokėtojus agresyviai planuoti mokesčius, kadangi mokesčių mokėjimo sąžiningumo klausimai sprendžiami teismuose. Kitaip nei šis modelis, partnerystės modelis, kuris grindžiamas sąžininga informacija, pasižymi bendradarbiavimu, konsultacijų teikimu ir neteisminiais konfliktų sprendimais (Korostelkina et al., 2020). Kaip galima pastebėti iš ankstesniame skyriuje pateikto VMI pristatymo, Lietuvoje taikomas partnerystės modelis. Nors dalis mokestinių ginčų sprendžiama teismuose, tačiau mokesčių institucija siekia teikti kuo daugiau informacijos ir konsultacijų mokesčių mokėtojams, kad įvairios problemos būtų išspręstos dar iki neatitikimo mokesčių įstatymams nustatymo.

Tai, kokį modelį pasirenka taikyti atitinkama valstybė, gali būti siejama su tos šalies mokesčių mokėtojų mokestine kultūra ir drausme. Mokesčių kultūra formuojasi per mokesčių mokėtojų ir administratoriaus sąveiką. Ji apima tiek turimas mokestines žinias, tiek pasitikėjimą mokesčius administruojančiomis institucijomis. Mokesčių drausmė apibrėžiama kaip mokestinių prievolių vykdymas (Korostelkina et al., 2020). Kaip šios dvi dalys susijusios su mokesčių elgsena, pateikiama 18 pav.

18 pav. Mokesčių elgseną formuojantys veiksniai. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Korostelkiną et al., (2020)

Kaip galima pastebėti 18 pav., mokesčių elgseną formuoja mokesčių kultūra ir mokesčių drausmė. Tinkama mokesčių elgsena pasiekama per mokesčių mokėtojų ir administratoriaus užduočių atlikimą ir vadovavimąsi tam tikrais principais. Kaip priemonės, tinkamos mokesčių kultūrai ir drausmei gerinti, išskiriami motyvaciniai veiksmai ir teisės normų užtikrinimas, moralinių ir etinių principų diegimas bei edukacija.

Skaitmenizacija gali turėti neigiamų pasekmių mokesčių mokėtojams. Nesant bendro sutarimo dėl skaitmeninio apmokestinimo, kyla rizika, jog mokesčių mokėtojai neįvykdys mokesčių prievolių dėl reikiamų žinių neturėjimo. Mokesčių mokėtojai turi žinoti, kokius kriterijus turi atitikti kiekvienoje šalyje, kad jiems reikėtų registruotis mokesčių mokėtojais. Įvairiose šalyse taikomi skirtingi mokesčių tarifai, mokesčių ribos ir lengvatos. Tokiu atveju iškyla mokesčių rizika, kuri aktuali tiek mažoms, tiek vidutinėms įmonėms. Aukšta rizika siejama su tuo, kad taikomi įvairūs mokesčiai, reikalinga teikti ataskaitas ir įgyvendinti mokėjimams keliamus reikalavimus (Gaigalienė et al., 2016). Skaitmeninės priemonės padėtų laiku informuoti mokesčių mokėtojus apie jų mokesčių pareigas ir keliamus reikalavimus bei atsakyti į jų užklausas.

Vertinant mokesčių sistemą skaidrumo aspektu, svarbu, jog mokesčių mokėtojai aiškiai ir teisingai suprastų, kokius mokesčius ir kada turi mokėti. Skaitmeninėje ekonomikoje atsiranda vis daugiau įvairių būdų mokesčių mokėtojams uždirbti pajamų. Vis dėlto, ne visi mokesčių mokėtojai turi pakankamą mokesčių žinių, jog suprastų, kokios mokesčių pasekmės atsiranda kiekvienu konkrečiu atveju (Wassermann, Bornman, 2020).

Autorės M. Wassermann ir M. Bornman (2020) mokesčių mokėtojams skaitmeninėje ekonomikoje reikalingas žinias vertino pagal tris kategorijas – teisinę, procedūrinę ir bendrąją. Pritaikiusios šių kategorijų žinių vertinimą minėtosios autorės išskyrė tam tikras tendencijas, būdingas skaitmeninėje ekonomikoje.

Vertinant teisinių žinių kategoriją nustatyta, jog reikalingos specialios taisyklės, apmokestinant iš dažniausiai vykdomų veiklų gaunamas pajamas. Trys pagrindiniai teisinių žinių aspektai, kuriuos autorės išskyrė dalijimosi ekonomikoje veiklą vykdančiam asmeniui:

- neapibrėžtumai dėl darbuotojo ar rangovo statuso vertinant įvairias dalijimosi platformas, ypač pavežėjimo paslaugų;
- laikino naudojimo mokesčio registravimas, rinkimas ir pervedimas dalijimosi būstu platformų atveju;
- asmeninio turto naudojimas komerciniais tikslais ir su tuo susiję išlaidų atskaitymai.

Vertinant procedūrines žinias, skaitmenizacija paveikė tiek bendravimą su mokesčių administratoriumi, tiek įrašų saugojimą, kurie perkelti į skaitmeninę erdvę. Šie pokyčiai turėtų palengvinti mokesčių mokėtojams mokesčių mokėjimą. Taigi, skaitmenizacijos eroje svarbu, jog mokesčių mokėtojai turėtų pakankamai aukštą skaitmeninį raštingumą, kad galėtų vykdyti šiuos reikalavimus ir užtikrinti įrašų saugojimą (Wassermann, Bornman, 2020).

Bendrųjų žinių kategorijoje susiduriama su žinių trūkumu dėl mokesčių pasekmių. Pavyzdžiui, problemų kyla nustatant, kas atsakingas už mokesčių sumokėjimą. Tokia problema kyla internetinėse platformose prekiaujantiems asmenims ar dalijimosi ekonomikos dalyviams, kurie nežino apie mokesčių prievoles. Dažnu atveju sunku nustatyti, ar veikla laikoma pomėgiu ar verslu. Tokios situacijos būdingos būsto nuomos paslaugoms, pajamoms iš *Youtube* platformos, prekybos kriptovaliuta, reklamos ar prekybos internetu (Wassermann, Bornman, 2020). Apibendrinant galima teigti, jog mokesčių mokėtojams reikalingos specifinės žinios tam, kad būtų užtikrinta atitiktis mokesčių reikalavimams. Vis dėlto, ne visi mokesčių mokėtojai turi tiek žinių ir pakankamą skaitmeninį ar finansinį raštingumą. Dėl šios priežasties tikslinga nagrinėti M. Kačaljak'o (2020) siūlomą funkcijų pasiskirstymą tarp mokesčių administratoriaus ir mokesčių mokėtojo, kuris pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė. Mokesčių mokėtojo ir mokesčių administratoriaus funkcijos. Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Kačaljak (2020) ir LR mokesčių administravimo įstatymą (2021)

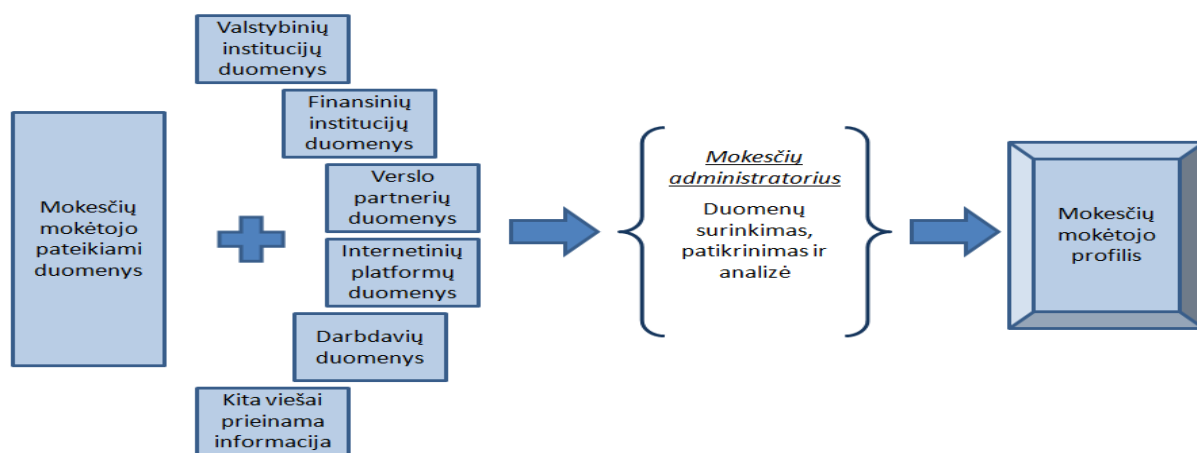
Idealiu atveju		Lietuvos atveju		Skaitmenizacijos kontekste	
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius
Mokėjimo atlikimas	Duomenų surinkimas	Duomenų surinkimas	Patikrinimas	Įsivertinimas	Duomenų surinkimas ir apdorojimas
–	Duomenų apdorojimas	Duomenų apdorojimas	Peržiūra	Ataskaitų teikimas padedant administratoriui	Įrašų saugojimas
–	Įvertinimas	Įsivertinimas	Atitikties užtikrinimas	Mokėjimo atlikimas	Peržiūra
–	Įrašų saugojimas	Ataskaitų teikimas	–	–	Atitikties užtikrinimas
–	Atitikties užtikrinimas	Įrašų saugojimas	–	–	–
–	–	Mokėjimo atlikimas	–	–	–

Kaip galima pastebėti 6 lentelėje, idealiu atveju mokesčių mokėtojas atlieka tik vieną funkciją – sumoka priklausančią mokesčio sumą. Tokiu atveju duomenų apdorojimą ir kitas funkcijas atlieka mokesčių administratorius, kuris mokesčių mokėtojui pateiktą informaciją apie mokestinio įsipareigojimo sumą. Galima matyti, jog pagal dabartinę funkcijų pasiskirstymą administracinė našta yra gana didelė tiek mokesčių mokėtojui, tiek administratoriui. Kaip argumentą, kodėl didžiąją dalį funkcijų turėtų atlikti mokesčių administratorius, M. Kačaljak‘as (2020) nurodo tai, jog mokesčių mokėtojai gali pateikti neteisingas deklaracijas ar jų nepildyti. Tokie atvejai galimi, kai mokesčių mokėtojas gauna pajamas iš neteisėtos veiklos; mokesčių mokėtojas įsitikinęs, jog gaunamos pajamos per mažos deklaruoti; neteisingai taiko įstatymų nuostatas; slepia mokesčius. Kita problema – sudėtingas patikrinimas, ypač, kai pajamos susijusios su užsienio šalimis. Norint perkelti dalį funkcijų mokesčių administratoriui, tampa svarbūs tretieji asmenys, iš kurių renkami duomenys gali būti naudojami deklaracijoms užpildyti.

2.2.4. Trečiųjų asmenų svarba mokesčių skaidrumui

Trečiųjų asmenų svarba skaitmenizacijos kontekste vis labiau auga. Tretiesiems asmenims galima priskirti mokesčių sistemos dalyvius, kurie mokestiniuose santykiuose tarp valstybės ir mokesčių mokėtojų dalyvauja netiesiogiai. Tai gali būti institucijos ar įmonės, kurios disponuoja informacija apie mokesčių mokėtojus, mokesčių konsultantai ir specialistai, kurie sprendžia mokestines problemas ir prisideda prie mokesčių sistemos formavimo. Pažymėtina, jog šių dviejų grupių uždaviniai skiriasi.

Pagrindiniu trečiųjų asmenų uždaviniu mokesčių sistemoje galima laikyti tam tikrų duomenų apie mokesčių mokėtojus pateikimą. Mokesčių administratoriui reikalingi duomenys gali būti gaunami iš valstybinių institucijų, darbdavių, bankų ir finansinių institucijų, tiekėjų, klientų ar kitų verslo partnerių (Krieger, 2021a; EBPO, 2021). Mokesčių tikslais surinktų duomenų apdorojimo procesas pateikiamas 19 pav.

19 pav. Mokesčių administratoriaus gaunamų duomenų apdorojimo procesas

Kaip galima pastebėti 19 pav., mokesčių administratorius iš mokesčių mokėtojų ir trečiųjų asmenų gautus duomenis paverčia informacija, kuri leidžia daryti išvagas apie kiekvieną konkretų mokesčių mokėtoją. Šis aspektas labai svarbus, kadangi mokesčių administratorius vykdo masines procedūras, kurių metu sudėtinga skirti individualų dėmesį kiekvienam mokesčių mokėtojui dėl turimų ribotų išteklių. Dėl šios priežasties mokesčių administratorius turi efektyviai ir veiksmingai panaudoti visus gaunamus duomenis.

Visų pirma, svarbu užtikrinti sklandų valstybinių institucijų bendradarbiavimą (Scarcella, 2019). Tokiu būdu mokesčių administratorius gali gauti patikimą ir savalaikę informaciją, pagal kurią patikrinamas mokesčių mokėtojų pateiktos informacijos teisingumas ir informuojama apie mokesčines pasekmes. Bendradarbiavimas tarp institucijų gali padėti sumažinti patiriamus administravimo kaštus, o mokesčių mokėtojams nereikia pakartotinai teikti tos pačios informacijos. Mokesčių administratoriui aktualu žinoti apie mokesčių mokėtojų įsigyjamą ar parduodamą turtą, gyventojų darbo santykius ir kitą informaciją, reikalingą įvertinti mokesčines pasekmes (EBPO, 2021).

Bankai ir finansinės institucijos disponuoja informacija apie mokesčių mokėtojų gaunamas pajamas, įsigyjamą turtą ir jo kilmę bei įvairias kitas bankines operacijas, kuri gali būti panaudojama tikrinant mokesčių mokėtojo pateiktus duomenis (EBPO, 2021). Ši informacija gali padėti nustatyti turto perkėlimo į palankesnio mokesčio režimo jurisdikcijas atvejus. Ilgą laiką bankinių institucijų turimai informacijai apie klientus taikyta banko paslapties nuostata. Ši nuostata sudarė palankias sąlygas nuslėpti turtą ir pajamas mokesčių tikslais. Vis dėlto, po 2009 m. įvykusios finansų krizės nuspręsta atsisakyti šios nuostatos tais atvejais, kai informacija reikalinga mokesčių tikslais ir taip užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą (Bradbury, O'Reilly, 2018). Finansinių institucijų turima informacija ypač svarbi tais atvejais, kai atliekamos tarptautinės bankinės operacijos. Šiuo atveju pažymėtina, jog populiarėjant kriptovaliutoms mokesčių administratoriui sudėtingiau gauti informaciją apie atsiskaitymus, kadangi jos nėra prižiūrimos finansų institucijų, o operacijos gali būti atliekamos anonimiškai (Alm, 2021). Atsižvelgiant į tai galima teigti, jog kriptovaliutų populiarėjimo tendencija nėra palanki mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo atžvilgiu.

Iš trečiųjų asmenų gaunamos informacijos svarba išryškėja fizinių asmenų mokesčių atveju. Mokesčių administratoriui ji naudinga siekiant įsitikinti, kad gyventojai teisingai apskaičiavo ir deklaravo mokesčius (Scarcella, 2019). Kaip jau buvo minėta, fizinių asmenų atveju preliminarios

deklaracijos sukuria naudą, o norint jas parengti mokesčių administratoriui reikalinga informacija apie mokesčių mokėtojų gautas pajamas. Vienu iš pagrindinių duomenų teikėjų šiuo atveju galima laikyti darbdavius, kadangi jie pateikia informaciją apie darbuotojų gaunamą darbo užmokestį ir kitas naudas. Vis dėlto, tam tikrų problemų kyla, kai paslaugas teikia laikini paslaugų teikėjai per įvairias platformas (Strauss et al., 2021; Alm, 2021). Tokiu atveju sunku užtikrinti skaidrumą, kadangi nėra galimybės gauti tikslios informacijos apie dirbtą laiką ir pajamas. Ši situacija susidaro dėl to, kad nėra sudaromi darbo santykiai ir sudėtinga nustatyti, kas turi išskaičiuoti mokesčius. Atsižvelgiant į tai, Prancūzijoje tokie paslaugų teikėjai laikomi darbuotojais, Portugalijoje platformų valdytojai įpareigoti surinkti ir sumokėti priklausančius mokesčius, o Nyderlanduose ir Ispanijoje taikomos tam tikros specialios apmokestinimo taisyklės (Strauss et al., 2021). O. I. Lyutovos (2020) teigimu, internetinių platformų operatoriai turėtų būti laikomi naujais mokesčių sistemos dalyviais skaitmeninėje ekonomikoje. Jie turėtų veikti kaip savarankišką veiklą vykdančių gyventojų atstovai ir išskaičiuoti priklausančius mokesčius, kadangi turi tam reikalingos informacijos.

Juridinių asmenų mokesčių atveju mokesčių administratoriui svarbi informacija, suteikiama verslo partnerių. Informacija, gauta iš tiekėjų, naudojama geriau suprasti mokesčių mokėtojų veiklą ir tiksliau prognozuoti jų pajamas. Ypač svarbi informacija, kuri gaunama iš tarptautinių verslo partnerių, kadangi įmonės veiklą vykdo globaliai ir duomenų kiekis vis labiau auga. Tokia informacija naudojama mokesčiniams patikrinimams atlikti ir preliminarioms mokesčių deklaracijoms užpildyti. Vertinant iš klientų gaunamą informaciją, jos svarba išryškėja tuomet, kai atsiskaitoma grynaisiais pinigais, kadangi jie privalo gauti atsiskaitymą patvirtinantį dokumentą. Vis dėlto, skaitmeninėje ekonomikoje grynujų pinigų naudojimas turėtų vis labiau mažėti. Mokesčių institucija, gavusi duomenis tiek iš mokesčių mokėtojo, tiek iš jo partnerių, gali juos sutikrinti ir nustatyti neatitikimus (EBPO, 2021).

Skaitmeninės technologijos prisideda prie informacijos užtikrinimo, kadangi elektroninėje erdvėje lieka įrašai apie atliekamas operacijas. Iš trečiųjų asmenų surinkta informacija turėtų būti naudojama ne tik nustatyti neatitikimus ar atlikti patikrinimus, tačiau ir siekiant mokesčių mokėtojams teikti suasmenintas ir jų poreikius atitinkančias paslaugas, geriau suprasti mokesčių mokėtojų elgesį ir valdyti riziką. Šiuo tikslu siūloma naudoti socialiniuose tinkluose prieinamą informaciją (Alm, 2021). Mokesčių administratorius, valdydamas iš trečiųjų asmenų gaunamus duomenis, gali efektyviai ir laiku reaguoti į vykstančius pokyčius. Vis dėlto, mokesčių administratorius turėtų užtikrinti tinkamą duomenų saugumą atsižvelgiant į duomenų saugumo ir konfidencialumo reglamentavimą šalyje (Scarcella, 2019). Taip pat turėtų būti įvertinta sukuriamą duomenų rinkimo ir administravimo našta tretiesiems asmenims.

Kita svarbi trečiųjų asmenų grupė yra mokesčių konsultantai, kurie veikia kaip tarpininkai tarp valstybės ir mokesčių mokėtojų ir prisideda prie efektyvių jų santykių kūrimo. Mokesčių konsultantai prisideda prie mokesčių kultūros gerinimo ir mokesčių mokėtojų edukacijos. Šis aspektas ypač svarbus, kadangi, kaip jau minėta, mokesčių mokėtojams reikalingos tam tikros specifinės mokesčių ir IT žinios. Mokesčių konsultantai teikia ne tik konsultacijas mokesčių klausimais, bet ir rengia mokymus. Be to, jie glaudžiai bendradarbiauja su mokesčių administratoriumi ir teikia įžvalgas dėl mokesčių įstatymų pakeitimų (Korostelkina et al., 2020).

Autoriai R. Hartanti ir M. Nuryatno'as (2019) tyrė, kokie veiksniai skatina gyventojus naudotis mokesčių konsultantų paslaugomis. Nustatyta, jog vienas iš veiksnių yra turimos mokesčių žinios.

Kuo daugiau mokesčių mokėtojas žino apie mokesčius, tuo labiau jis linkęs konsultuotis. Tokie rezultatai grindžiami mokesčių sistemos kompleksiskumu ir sudėtingumu. Kitas veiksnys – mokesčių mokėtojų motyvacija. Didesnę motyvaciją turintys mokesčių mokėtojai teigiamai vertina mokesčių sistemą ir linkę pasinaudoti mokesčių konsultantų paslaugomis dėl jų profesionalumo ir aukštos kvalifikacijos. Tokie veiksniai kaip kontrolės priemonės ar mokesčių administratoriaus teikiamų paslaugų kokybė nedaro įtakos gyventojų pasirinkimui naudotis konsultantų paslaugomis.

Vertinant įmonių sprendimą naudotis mokesčių konsultantų paslaugomis, galima pažymėti, jog dažniausia priežastis – ekonominiai interesai. Įmonės siekia minimizuoti mokesčių kaštus tam, kad išlaikytų konkurencingumą, bet nepažeistų įstatymų. Dėl šios priežasties joms reikalingos mokesčių ekspertų paslaugos. Šiame kontekste atsiskleidžia mokesčių konsultantų profesijos dvilypumas. Visų pirma, jie turi užtikrinti, kad mokesčių mokėtojų deklaruojami mokesčiai būtų teisingi. Ši užduotis svarbi mokesčių sistemoje, kuri grindžiama savęs įsivertinimo principu, kadangi mokesčių mokėtojas savarankiškai apskaičiuoja, deklaruoja ir sumoka mokesčius. Jei mokesčių konsultantai bendradarbiauja su valstybinėmis institucijomis, tikimasi, kad šie specialistai prisidės prie mokesčių sistemos skaidrumo ir teisingumo užtikrinimo. Vis dėlto, mokesčių konsultantai turi pateisinti klientų lūkesčius ir konkuruoti rinkoje. Atsižvelgiant į tai, mokesčių konsultantams gali kilti moralinė dilema tuo atveju, kai klientai siekia minimizuoti mokestinę naštą. Norint užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą turėtų būti keliami aukšti profesiniai ir elgsenos reikalavimai mokesčių konsultantams. Taip pat svarbu, jog valstybinės institucijos palaikytų glaudžius santykius su mokesčių konsultantais ir užtikrintų tinkamą bendradarbiavimą (Mangoting et al., 2019).

Apibendrinant trečiųjų asmenų analizę, galima teigti, kad skaitmeninėje erdvėje veikiančioje mokesčių sistemoje atsiranda vis daugiau dalyvių. Pažymėtina, kad jų funkcijos turėtų būti aiškiai apibrėžtos ir tinkamai reglamentuojamos. Tokiu būdu galima padidinti mokesčių administravimo efektyvumą ir mokestinės sistemos skaidrumą.

2.3. Konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis

Atlikus mokslinės literatūros analizę ir išnagrinėjus skaitmenizacijos poveikį skirtingoms mokesčių sistemos dalyvių grupėms, galima pastebėti, jog kiekvienai iš šių grupių jis turi tiek teigiamų, tiek neigiamų aspektų. Apibendrinti teorinės dalies skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui rezultatai vertinant pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Teorinis skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui vertinimas

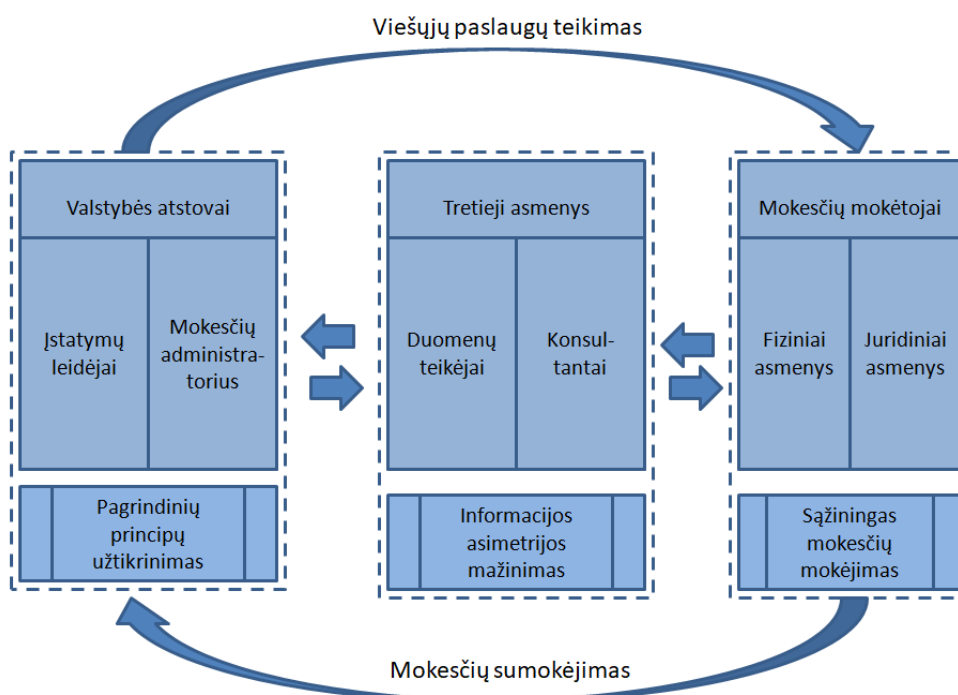
Dalyvių grupė	Teigiami aspektai	Neigiami aspektai
<i>Įstatymų leidėjai</i>	–	<ul style="list-style-type: none"> - nesąžininga konkurencija; - mokesčių įstatymų pritaikomumo ir suderinamumo problemos; - ilgas reagavimo į pokyčius laikas.
<i>Mokesčių administratorius</i>	<ul style="list-style-type: none"> - efektyvesnės duomenų analizės ir kontrolės ir priemonės; - individualių paslaugų teikimas pagal mokesčių mokėtojų profilį; - glaudesnis bendradarbiavimas su kitomis institucijomis; - įrašų apie mokestinius sandorius fiksavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> - naujos mokesčių vengimo schemos; - duomenų apsaugos užtikrinimas; - reikalingi papildomi finansiniai ir žmogiškieji išteklių.

7 lentelės tęsinys. Teorinis skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui vertinimas

Dalyvių grupė	Teigiami aspektai	Neigiami aspektai
<i>Mokesčių mokėtojai</i>	<ul style="list-style-type: none"> - greičiau ir efektyviau gaunamos paslaugos iš mokesčių institucijų; - paprasčiau atliekamos mokesstinės pareigos. 	<ul style="list-style-type: none"> - daugiau mokesolinių reikalavimų; - reikalingos papildomos mokesstinės ir IT žinios.
<i>Trečiosios šalys (duomenų teikėjai)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - paprasčiau ir pigiau kaupti duomenis. 	<ul style="list-style-type: none"> - duomenų apsaugos užtikrinimas; - dalyvavimas mokesčių sistemoje.
<i>Trečiosios šalys (mokesčių konsultantai)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - komunikacijos priemonės, leidžiančios teikti konsultacijas efektyviau ir greičiau. 	–

Kaip galima pastebėti iš 7 lentelės, skaitmenizacija atskleidė tam tikrus mokesčių įstatymų trūkumus, kurie sudaro nesąžiningą konkurenciją ir gali būti panaudojami mokesčiams vengti. Kita vertus, kuriamos skaitmeninės priemonės, skirtos apdoroti didelius kiekius duomenų ir juos analizuoti, ir taip nustatyti galimus sukčiavimo atvejus. Nors šių priemonių diegimas yra brangus, tačiau tinkamai panaudojus turimus resursus galima sukurti pridėtinę vertę tiek mokesčių administratoriui, tiek mokesčių mokėtojams ir užtikrinti, kad valstybei reikalingų mokesolinių lėšų surinkimą.

Įvertinus mokesčių sistemos dalyvių funkcijas užtikrinant mokesčių sistemos skaidrumą skaitmeninėje erdvėje, sudarytas konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis, kuris pateikiamas 20 pav.

20 pav. Konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis

Kaip galima matyti 20 pav., įstatymų leidėjai ir mokesčių administratorius laikomi valstybės atstovais. Jie atsakingi už tokios sistemos sukūrimą, kurioje būtų įgyvendinti pagrindiniai mokesčių sistemos principai. Šis aspektas svarbus sukuriant didesnę paskatą mokesčių mokėtojams mokėti mokesčius ir užtikrinant mokesčių sistemos skaidrumą. Kuriant tokią sistemą, įstatymų leidėjai ir

mokesčių administratorius turi bendradarbiauti. Mokesčių mokėtojus tikslinga išskirti į dvi atskiras grupes – fizinius ir juridinius mokesčių mokėtojus. To priežastimi galima laikyti skirtingus šių grupių mokamus mokesčius, naudojimąsi mokesčių administratoriaus paslaugomis ir turimas mokesčių srities žinias. Valstybės atstovai ir mokesčių mokėtojai yra tiesiogiai susiję, kadangi valstybė teikia mokesčių mokėtojams viešąsias paslaugas, kurios finansuojamos iš mokesčių mokėtojų gaunamomis mokestinėmis lėšomis.

Vertinant informacijos judėjimą, svarbūs tretieji asmenys, kadangi jie sumažina informacijos asimetriją. Duomenų teikėjai surenka duomenis apie mokesčių mokėtojus ir jų atliekamas finansines operacijas ir šią informaciją teikia mokesčių administratoriui. Tokiu būdu mokesčių administratorius gali gauti patikimesnę informaciją apie mokesčio bazę. Galima teigti, jog mokesčių konsultantai taip pat prisideda prie informacijos asimetrijos mažinimo išaiškindami mokesčių įstatymus mokesčių mokėtojams.

Vertinant mokesčių sistemos funkcionavimą skaitmeninėje erdvėje, galima daryti išvadą, jog skaitmenizacija gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo tuo atveju, jei mokesčių įstatymai tinkamai reglamentuoja skaitmeninio verslo apmokestinimą, skaitmeninės priemonės efektyviai taikomos mokesčių administravimui, sukuriama pagarba grįstas bendravimas su mokesčių mokėtojais ir tinkama edukacija, tretieji asmenys prisideda prie tinkamos mokesčių kultūros kūrimo.

3. Mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo vertinimo metodologija

Antroje darbo dalyje išanalizavus, kaip skaitmenizacija veikia skirtingų mokesčių sistemos dalyvių mokestines funkcijas bei teigiamus ir neigiamus aspektus mokesčių sistemos skaidrumui, iškilo poreikis nustatyti, ar Lietuvos mokesčių sistema pritaikyta užtikrinti skaidrumą skaitmenizacijos kontekste. Teorinė skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemai ir jos skaidrumui analizė atskleidė, jog nėra vieningos autorių nuomonės, kadangi pateikiamas tiek teigiamas, tiek neigiamas vertinimas. Vykstančius pokyčius skirtingi autoriai analizuoja tik iš tam tikrų mokesčių sistemos dalyvių grupių. Tyrimų, kuriais siekiama įvertinti skirtingų mokesčių sistemos dalyvių požiūrį į skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemai ir jos skaidrumui, trūksta, o Lietuvoje – nebuvo atlikta. Toks tyrimas suteiktų įžvalgą apie mokesčių sistemos privalumus ir trūkumus bei padėtų nustatyti tobulintinus aspektus, siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą skaitmenizuotoje aplinkoje. Šioje darbo dalyje pateikiami svarbiausi tyrimo aspektai.

Tyrimo tikslas. Įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos pritaikymą funkcionavimui skaitmeninėje aplinkoje ir jos skaidrumo užtikrinimą iš skirtingų mokesčių sistemos dalyvių perspektyvų.

Šiam tikslui pasiekti iškelti tyrimo **uždaviniai**:

1. nustatyti, kaip mokesčių sistemos dalyviai vertina skaitmenizacijos įtaką mokesčių sistemos skaidrumui;
2. įvertinti Lietuvos mokesčių sistemos pritaikymą veikti skaitmenizuotoje aplinkoje ir užtikrinti jos skaidrumą;
3. nustatyti tobulintinus Lietuvos mokesčių sistemos aspektus siekiant užtikrinti skaidrumą.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti, kaip skirtingos mokesčių sistemos dalyvių grupės vertina skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemos skaidrumui. Atsižvelgiant į tai, pasirinkta vertinimus rinkti iš šių konceptualiajame mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelyje išskirtų mokesčių sistemos dalyvių grupių:

1. mokesčių administratorius;
2. juridiniai mokesčių mokėtojai;
3. fiziniai mokesčių mokėtojai;
4. mokesčių konsultantai.

Šias 4 mokesčių sistemos dalyvių grupes galima laikyti pagrindinėmis. Svarbu nustatyti, kaip fiziniai ir juridiniai mokesčių mokėtojai vertina mokesčių sistemą ir jos veikimą, kadangi skaidrioje mokesčių sistemoje jie turi sąžiningai atlikti mokestines pareigas, tačiau jiems keliama mokėstiniai reikalavimai ir jų turimos žinios skiriasi. Mokesčių administratorius, šiuo atveju VMI, yra valstybės atstovas, kurio pareiga – užtikrinti, kad mokesčiai būtų sąžiningai mokami ir skaidriai administruojami. Į tyrimą įtraukti ir mokesčių konsultantai, kadangi jie bendrauja ir bendradarbiauja tiek su mokesčių mokėtojais, tiek su VMI bei turi aukštą kompetenciją mokesčių srityje.

Atsižvelgiant į tyrimui pasirinktų grupių turimą skirtingą kompetenciją ir patirtį, nuspręsta taikyti mišrių metodų tyrimą, kuris apima ir leidžia derinti kiekybinius ir kokybinius tyrimų metodus. Mišrių metodų tyrimas pasižymi tuo, jog didina tyrimo patikimumą, suteikia platesnį tyrimo kontekstą ir daugiau įžvalgų, padeda įvertinti skirtingus požiūrius. Mišrių metodų tyrimas turi dvi pagrindines charakteristikas - vienalaikiškumą ir priklausomybę. Vienalaikiškumas parodo, ar kiekybinis ir kokybinis tyrimai atliekami lygiagrečiai ar nuosekliai, o priklausomybė – ar tyrimo komponentai priklauso vienas nuo kito (Schoonenboom, Johnson, 2017).

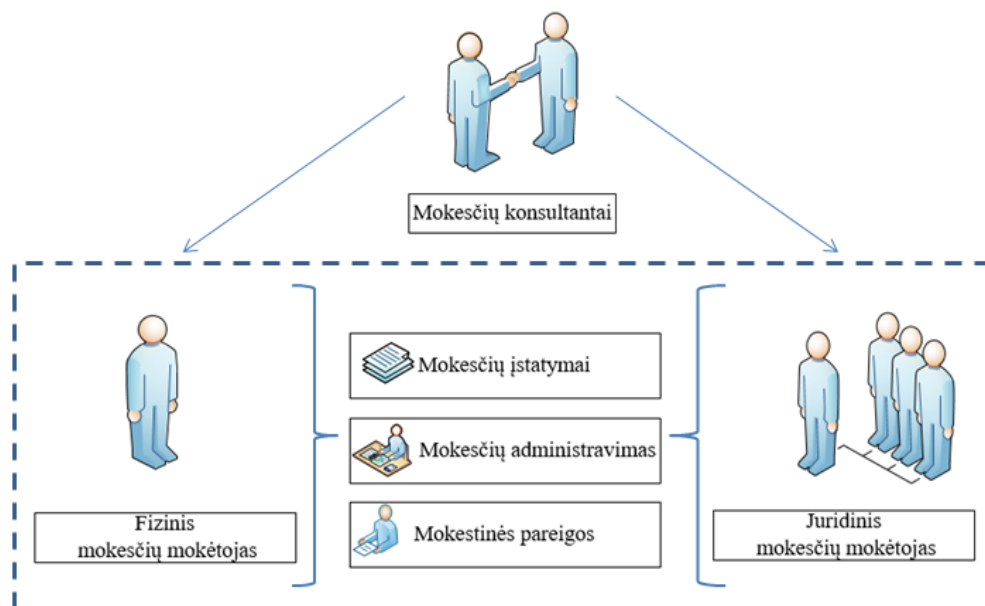
Kiekvienai mokesčių sistemos dalyvių grupei tyrimo metodai parinkti pagal tinkamumą ir duomenų poreikį. Tyrimo dalyvių grupėms parinkti tyrimo metodai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Tyrimo ir duomenų rinkimo metodai skirtingoms mokesčių sistemos dalyvių grupėms

Mokesčių sistemos dalyvių grupė	Fiziniai mokesčių mokėtojai	Juridiniai mokesčių mokėtojai	Mokesčių konsultantai	Mokesčių administratorius
Tyrimo metodas	Kiekybinis	Kiekybinis	Kiekybinis	Kokybinis
Duomenų rinkimo metodas	Anketinė apklausa	Anketinė apklausa	Anketinė apklausa	Interviu

Kaip galima matyti iš 8 lentelės, fizinių ir juridinių mokesčių mokėtojų, mokesčių konsultantų grupėms pasirinkta taikyti kiekybinį tyrimo metodą, o mokesčių administratoriui – kokybinį. Atitinkamai parinkti duomenų rinkimo metodai. Kiekybiniam tyrimui atlikti nuspręsta taikyti anketinę apklausą, o kokybiniam – interviu. Šiuo atveju tyrimą pasirinkta atlikti nuosekliai ir jo eigą išskirti į du etapus. Pirmajame etape surenkami anketinių apklausų atsakymai, o tuomet atliekamas interviu. Tokia tyrimo seka pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad iš mokesčių mokėtojų ir konsultantų surinkti duomenys gali suteikti papildomų įžvalgų formuojant klausimus, skirtus mokesčių administratoriui. Dėl šios priežasties tyrimas laikomas priklausomu.

1 etapas. Kaip jau buvo minėta, anketinės apklausos taikomos duomenims rinkti iš 3 mokesčių mokėtojų grupių – fizinių ir juridinių mokesčių mokėtojų bei mokesčių konsultantų. Pasak autorių I. Gaižauskaitės ir S. Mikėnės (2014), apklausa yra dažniausiai taikomas kiekybinių duomenų rinkimo metodas, kuris leidžia tirti kiekybiškai dideles populiacijas ir susisteminti duomenis. Taikant šį duomenų rinkimo metodą naudojamas klausimynas, sudarytas iš tam tikra tvarka pateiktų klausimų. 21 pav. pateikiamas apibendrintas vertinamų dimensijų modelis.

21 pav. Apibendrintas vertinamų dimensijų modelis

Iš 21 pav. galima pastebėti, jog išskirtos 3 vertinamos dimensijos: mokesčių įstatymai, mokesčių administravimas ir mokestinės pareigos. Iš mokesčių konsultantų siekiama surinkti vertinimus apie šias dimensijas iš fizinių ir juridinių mokesčių mokėtojų perspektyvų. Siekiant surinkti vertinimus,

sudarytos kiekvienai mokesčių sistemos dalyvių grupei skirtos anketos. Visoms tyrimo grupėms skirtos anketos sudarytos laikantis panašios struktūros, siekiant išlaikyti tyrimo nuoseklumą. Pirmiausiai anketose pateikiami uždari klausimai apie tam tikras socialines ir demografines respondentų savybes. Toliau uždariais klausimais siekiama įvertinti respondentų turimą patirtį ir žinias mokesčių srityje. Kitos dalys skirtos nustatyti respondentų požiūrį į Lietuvos mokesčių įstatymus, mokesčių administravimą ir mokestines pareigas. Jose pateikiami teiginiai, suformuluoti pagal teorinės dalies išvalgas apie skaitmenizacijos poveikį ir skaidrios mokesčių sistemos principus. Šiose dalyse naudota Likerto skalė, siekiant išmatuoti, kiek respondentai sutinka su jiems pateiktais teiginiais. Likerto skalę sudarė reikšmės nuo 1 iki 5, kur 5 – „visiškai sutinku“, o 1 – „visiškai nesutinku“. Sudarytos anketos pateikiamos darbo prieduose (1 priedas – anketa fiziniams mokesčių mokėtojams; 2 priedas – anketa juridiniams mokesčių mokėtojams; 3 priedas – anketa mokesčių konsultantams).

Tyrimo imčiai apskaičiuoti taikyta V. I. Paniotto (1) formulė (Gaigalienė et al., 2016, p. 45-46):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}} \quad (1)$$

čia n – tyrimo imtis; Δ – leidžiama paklaida; N – reikalingos visumos dydis.

Tyrimo imčiai apskaičiuoti naudota 5 proc. paklaida, kuri taikoma skaičiuojant 95 proc. patikimumo lygmeniu. Toks patikimumo lygmuo laikomas pakankamu socialiniuose tyrimuose ir užtikrina tinkamą imties dydį (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014). Kiti skaičiavimams reikalingi duomenys ir gauti rezultatai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Imties apskaičiavimo duomenys ir rezultatai

<i>Mokesčių sistemos dalyvių grupė</i>	Fiziniai mokesčių mokėtojai	Juridiniai mokesčių mokėtojai	Mokesčių konsultantai
<i>Visumos dydis</i>	1 864 100	278 572	4 122
<i>Tyrimo imtis</i>	400	399	365

Pagal 9 lentelėje pateikiamus duomenis, galima pastebėti, jog visų tyrimo grupių populiacijos yra ganėtinai didelės. Fizinių asmenų atveju visumos dydis nustatytas pagal VMI pateikiamą informaciją apie GPM deklaravusius Lietuvos gyventojus 2020 m. (VMI, 2021c). Juridinių mokesčių mokėtojų visumos dydžiui nustatyti naudojami Lietuvos statistikos departamento pateikti 2020 m. duomenys apie veikiančių įmonių skaičių (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Siekiant nustatyti mokesčių konsultantų visumos dydį naudoti Lietuvos statistikos departamento pateikti 2020 m. duomenys apie apskaitos, buhalterijos ir audito veiklą vykdančių įmonių, kurių ekonominės veiklos rūšies kodas yra M692, skaičių (Lietuvos statistikos departamentas, 2022). Taigi, atsižvelgiant į gautas tyrimo imtis kiekvienai mokesčių sistemos dalyvių grupei, galima teigti, jog anketinės apklausos yra tinkamiausias duomenų rinkimo metodas atsižvelgiant į nedideles reikalaujamas sąnaudas, paprastumą platinant ir pildymo patogumą respondentams (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014).

2 etapas. Šiame etape siekiama surinkti mokesčių administratoriaus išvalgas ir vertinimus apie mokesčių sistemos skaidrumo pokyčius dėl skaitmenizacijos ir galimybių jį užtikrinti. Dėl šios

priežasties pasirinkta taikyti kokybinį tyrimo metodą. Šis tyrimo metodas tinkamesnis nei kiekybinis, kadangi leidžia surinkti išsamesnes ir nuoseklesnes išvalgas (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014). Duomenų surinkimui iš mokesčių administratoriaus pasirinkta taikyti pusiau struktūruotą interviu ir jį atlikti su VMI darbuotojais. Atsižvelgiant į tai, jog PM, GPM ir PVM išskiriami kaip labiausiai skaitmenizacijos paveikti mokesčiai, interviu tikslingiausia atlikti su VMI darbuotojais, dirbančiais būtent su šių mokesčių administravimu. Interviu metu siekiama nustatyti, kaip skaitmenizacija paveikė konkrečius mokesčius, mokesčių įstatymus ir apmokestinimo teisingumą, mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratoriaus funkcijas, technologijų pritaikymą mokesčiams administruoti ir kt. Pradiniai interviu klausimai pateikiami 4 priede.

Tyrimo atlikimo laikas. 2022 m. kovas – balandis.

Tyrimo vykdymas. Pirmame tyrimo etape sudarytos anketos *apklausa.lt* tinklapyje. Šios anketos platintos e. paštu ir socialiniame tinkle *Facebook*. Suformuluoti pradiniai interviu klausimai, pateikti VMI e. paštu.

Duomenų apdorojimas. Tyrimo metu surinktiems anketų duomenims apdoroti pasirinkta naudoti programą *Microsoft Excel*. Siekiant nustatyti klausimynų patikimumą skaičiuotas Kronbacho α koeficientas, kuris parodo rezultatų suderinamumą. Jei šio rodiklio reikšmė didesnė nei 0,5, tai sudarytas klausimynas laikomas patikimu (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014). Gauti sudarytų klausimynų Kronbacho α koeficientai:

- fizinių asmenų klausimynas: 0,88;
- juridinių asmenų klausimynas: 0,84;
- mokesčių konsultantų klausimynas: 0,9.

Taigi, atsižvelgiant į apskaičiuotus koeficientus, galima teigti, jog sudaryti tyrimo instrumentai yra patikimi. Pagrindiniai taikomi duomenų analizės metodai – aprašomoji statistika ir grafinė analizė. Gauti rezultatai apie respondentų socialines ir demografines savybes bei patirtį ir žinias mokesčių srityje analizuojami grafiškai. Rezultatai, gauti naudojant Likerto skalę, analizuojami pateikiant 3 svarbiausius rodiklius – vidurkį (V), modą (M) ir standartinį nuokrypį (S). Vidurkis skaičiuojamas siekiant nustatyti vidutinį respondentų vertinimą, o moda – reikšmę, kurią pasirinko daugiausiai respondentų. Norint sužinoti respondentų nuomonės panašumą skaičiuojamas standartinis nuokrypis (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014).

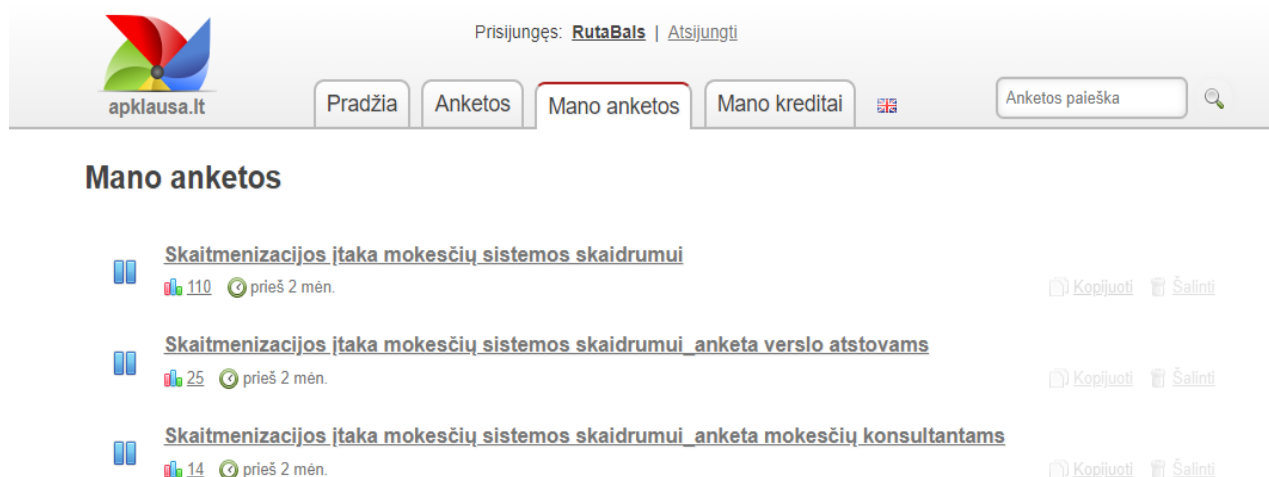
Siekiant atlikti interviu metu surinktų duomenų analizę, jie transkribuojami ir parengiami tolimesnei analizei. Gauti išrašai analizuojami atliekant duomenų skaidymą ir kodavimą. Tuomet atliekamas duomenų jungimas, kuris leidžia pergrupuoti sukoduotus duomenis ir juos interpretuoti (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tyrimo metu surinktų duomenų analizė ir interpretacija pateikiama kitoje darbo dalyje.

4. Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo dėl skaitmenizacijos tyrimas

Šioje darbo dalyje pateikiami atlikto tyrimo rezultatai, siekiant nustatyti, kaip Lietuvos mokesčių sistema pritaikyta veikti skaitmeninėje aplinkoje ir užtikrinti jos skaidrumą.

Pirmame tyrimo etape analizuojamos užpildytos 108 anketos iš fizinių mokesčių mokėtojų, 25 anketos iš juridinių mokesčių mokėtojų ir 13 – iš mokesčių konsultantų. Surinktų anketų skaičius pateikiamas 22 pav.

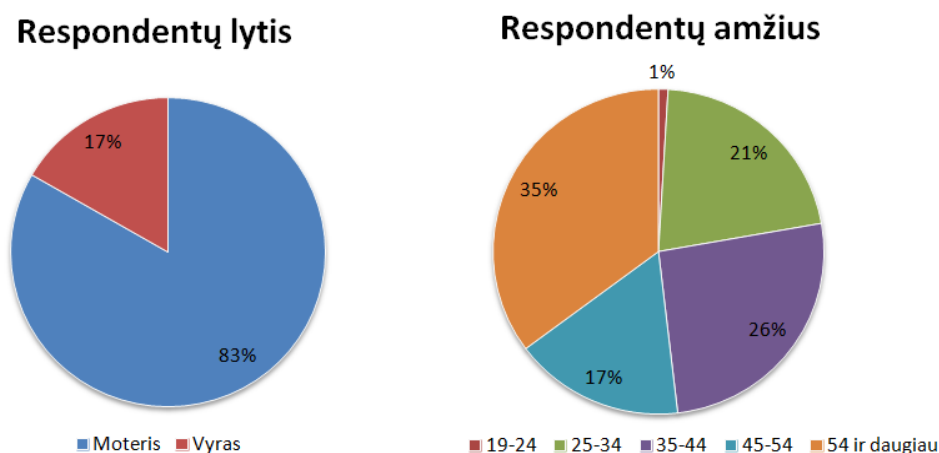

22 pav. Užpildytų anketų skaičius

Kaip galima pastebėti 22 pav. fizinių asmenų ir mokesčių konsultantų respondentų skaičius skiriasi nuo analizuojamų anketų skaičiaus, kadangi kelios anketos užpildytos po tyrimo atlikimo termino. Šiame tyrimo etape surinkti duomenys analizuojami 4.1–4.3 poskyriuose. Atsižvelgiant į tai, kad gauta mažiau užpildytų anketų nei apskaičiuotos reikalingos tyrimo imtys, gauti rezultatai netaikomi visai populiacijai ir pateikiami tik tyrimo grupėms apibendrinti.

4.1. Fizinių mokesčių mokėtojų apklausos rezultatų analizė

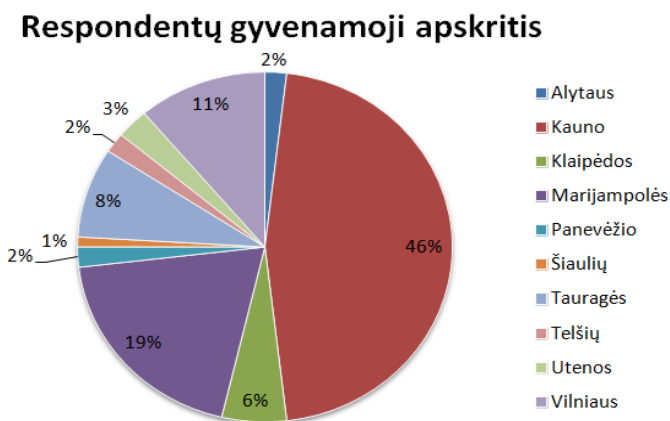
Tyrimo metu gauti duomenys apie fizinius mokesčių mokėtojus analizuojami skirtingais aspektais. 23 pav. pateikiami duomenys apie tyrime dalyvavusių respondentų lytį ir amžių.

23 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Kaip galima matyti iš 23 pav., didžioji dalis tyrime dalyvavusių respondentų yra moterys (83 proc.), o vyrų dalis sudaro 17 proc. Tyrime dalyvavo asmenys nuo 19 m., 35 proc. patenka į 54 m. ir vyresnių amžiaus grupę, 26 proc. į 35–44 m. grupę, o 21 proc. – į 25–34 m. grupę. Galima teigti, kad didžioji dalis respondentų yra darbingo amžiaus asmenys.

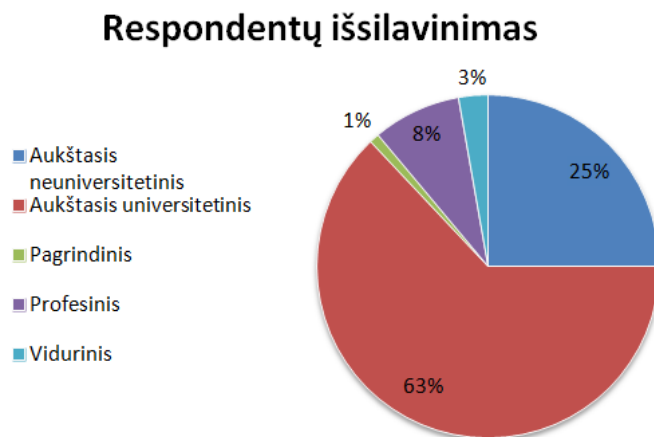
Tyrime dalyvavo respondentai iš įvairių Lietuvos apskričių. Duomenys apie respondentų gyvenamąsias apskritis pateikiami 24 pav.

24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją apskritį

Iš 24 pav. pateiktų duomenų galima pastebėti, jog beveik pusė tyrime dalyvavusių respondentų (46 proc.) gyvena Kauno apskrityje. Kitos didesnės respondentų grupės yra iš Marijampolės (19 proc.), Vilniaus (11 proc.) ir Tauragės (8 proc.) apskričių.

Tyrimo metu taip pat buvo renkama informacija apie respondentų išsilavinimą, kuri pateikiama 25 pav.

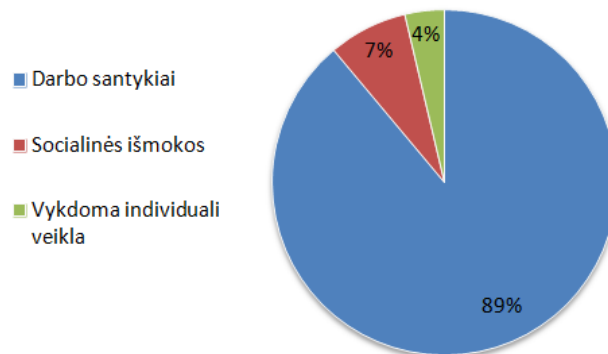

25 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

25 pav. pateikti duomenys rodo, jog didžioji dalis respondentų turi aukštąjį išsilavinimą – 63 proc. universitetinį ir 25 proc. neuniversitetinį išsilavinimą. Tai rodo aukštą respondentų išsilavinimą. Mažiausiai respondentų (1 proc.) turi pagrindinį išsilavinimą.

Respondentai pateikė informaciją apie pagrindinį savo pajamų šaltinį. Šie duomenys pateikiami 26 pav.

Respondentų pajamų šaltinis

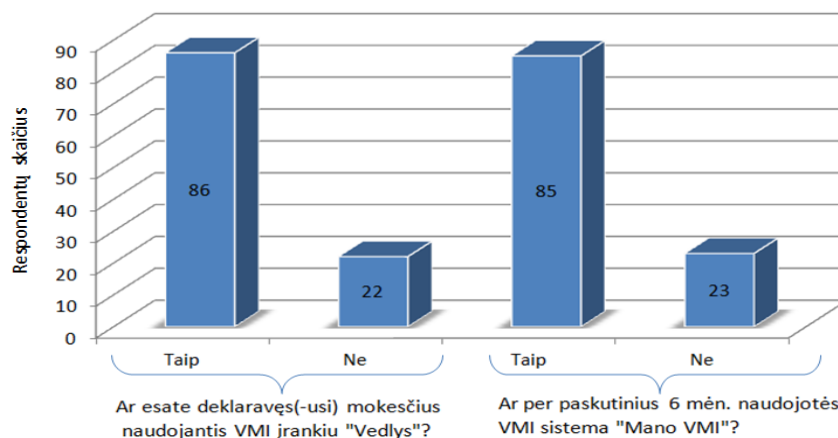

26 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal pajamų šaltinį

Kaip parodė duomenys apie respondentų amžių, didžioji dalis respondentų yra darbingo amžiaus. Tai patvirtina ir duomenys apie pagrindinį pajamų šaltinį, kurie pateikiami 26 pav. 89 proc. respondentų pajamas gauna iš darbo santykių, ir tik 4 proc. kaip pagrindinį pajamų šaltinį nurodė individualią veiklą.

Anketoje vertinamos fizinių mokesčių mokėtojų turimos žinios. Respondentų prašoma įvertinti, ar jie žino, kokius mokesčius ir kada turi mokėti. Didžioji dalis, 104 respondentai, mano, jog žino, kada ir kokius mokesčius turi mokėti, ir tik 4 respondentai nurodė, kad nežino. Taip pat respondentų prašoma įvertinti savo žinias apie mokesčius dešimtbalėje sistemoje. Šių įvertinimų vidurkis yra 7,2 balo, o dažniausias pasirinktas balas – 8. Tai rodo, jog fiziniai mokesčių mokėtojai turimas žinias vertina pakankamai gerai. Galima paminėti, jog tų respondentų, kurie teigė nežinantys, kokius mokesčius ir kada reikia mokėti, įsivertinimo vidurkis yra 5,5 balo, o likusiųjų – 7,3 balo.

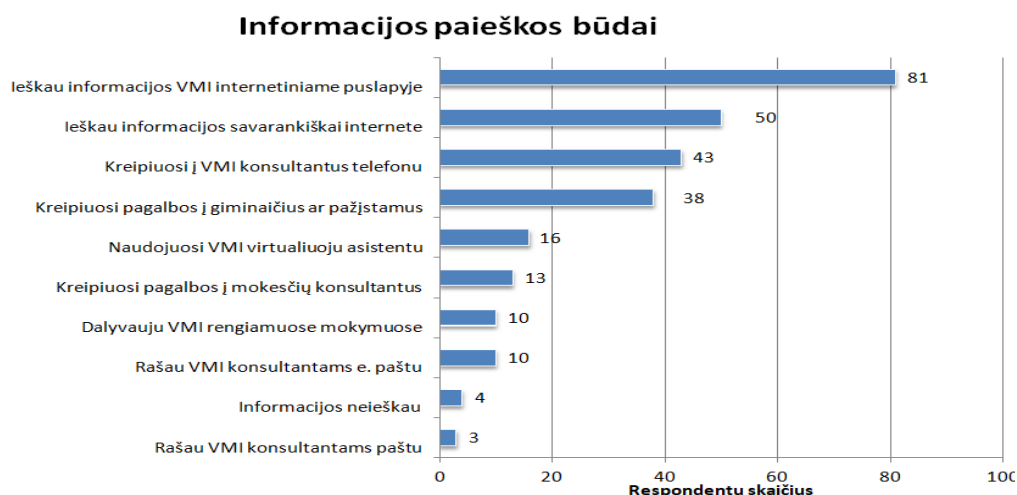
Siekiant įvertinti respondentų turimą patirtį, prašoma atsakyti, ar jie naudojami fiziniams asmenims skirtomis VMI sistemomis – „Vedlys“ ir „Mano VMI“. Respondentų atsakymai pateikiami 27 pav.

27 pav. Respondentų naudojimas VMI sistemomis

Iš 27 pav. galima matyti, kad virš 80 respondentų naudojami VMI įrankiu „Vedlys“ ir sistema „Mano VMI“. Tokius rezultatus galima aiškinti tuo, jog tyrimas atliktas kovo–balandžio mėn., kai gyventojai deklaruoja metines pajamas. Vis dėlto, 10 respondentų nesinaudojo nei viena iš šių sistemų. Respondentų pasiteiravus, ar jie patys domisi mokesčių įstatymų ir deklaravimo pokyčiais, atsakymai pasiskirstė apylygiai. 51,9 proc. apklaustųjų teigia, jog domisi, o likusi dalis – nesidomi.

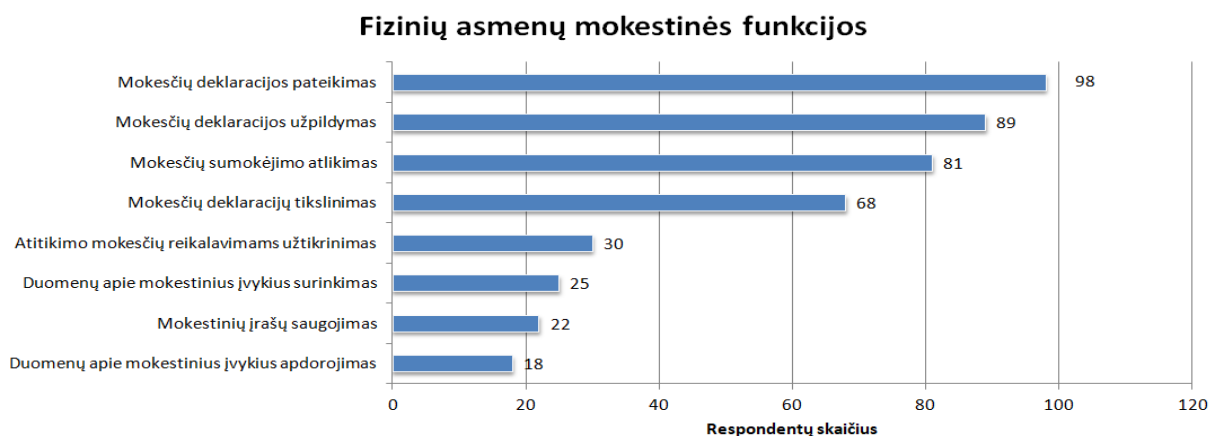
Galima teigti, kad fizinių asmenų domėjimasis mokesčių pokyčiais nėra didelis. Vis dėlto, respondentams tenka ieškoti informacijos apie kylančius mokesčių klausimus. Būdai, kuriais fiziniai mokesčių mokėtojai ieško informacijos iškilus klausimams apie mokesčius, pateikiami 28 pav.

28 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: informacijos paieškos būdai

28 pav. pateikti duomenys rodo, jog dažniausiai respondentai (81 respondentas) informacijai ieškoti naudoja VMI internetinį tinklą. Toks rezultatas gali būti aiškinamas tuo, jog šiame tinklapyje pateikiama oficiali ir tiksli informacija, ją mokesčių mokėtojai gali laikyti patikima. 50 respondentų kaip vieną iš informacijos paieškos būdų pasirinko informaciją internete. Vis dėlto, vienas iš respondentų pateikė pastabą, jog informaciją radus internete, trūksta paaiškinimo, kodėl atsakymas yra būtent toks. Norėdami gauti VMI darbuotojų paaiškinimus, respondentai dažniausiai su jais susisiekiama telefonu. Verta pažymėti, kad net 83 respondentai savo atsakymuose apie informacijos paieškos būdus nurodė daugiau nei 1 būdą. Toks rezultatas rodo, jog nėra vienos efektyvios priemonės, kuri leistų greitai surasti reikiamą informaciją. 4 respondentai nurodė, jog informacijos neieško, pusė iš šių respondentų savo mokesčines žinias įvertino 0–2, o kita pusė įvertino 8–10 balais.

Anketoje respondentų prašoma nurodyti tas mokesčines funkcijas, kurias atlieka mokesčių mokėtojai. 29 pav. pateikiami duomenys apie funkcijas, kurias, respondentų nuomone, jie atlieka.

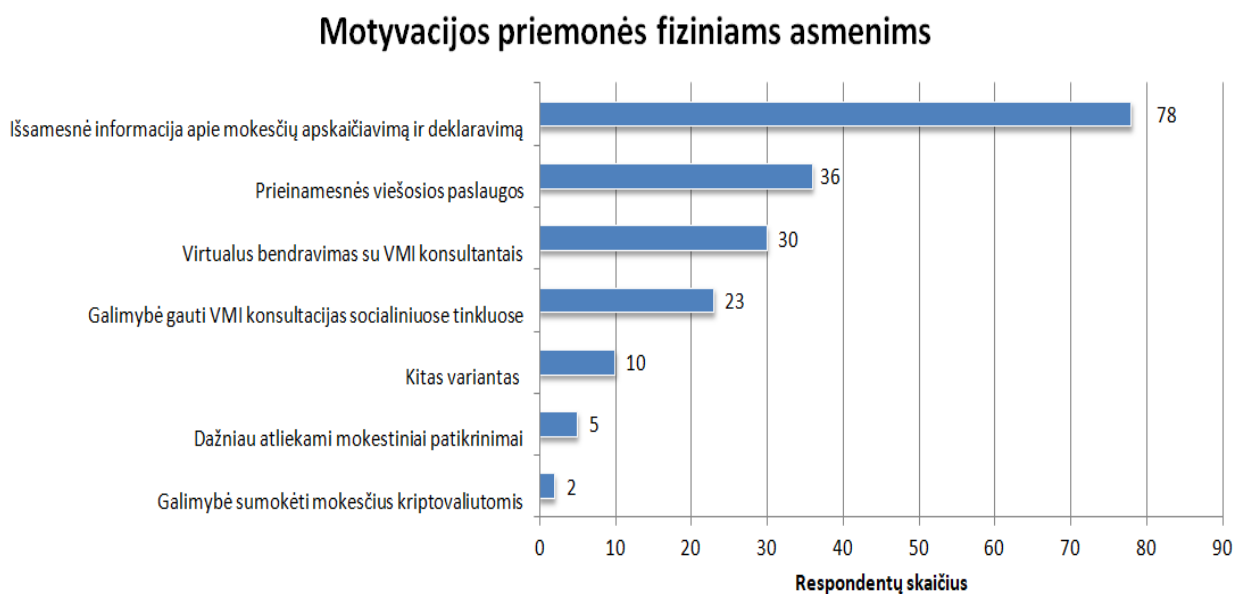

29 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: atliekamos mokesčinės funkcijos

Kaip galima matyti iš 29 pav., dažniausiai respondentai nurodė tas mokestines funkcijas, kurios yra susijusios su mokesčių deklaracijų pateikimu (98 respondentai), užpildymu (89 respondentai) ar tikslinimu (68 respondentai) ir mokesčių sumokėjimu (81 respondentas). Nors respondentai dažnai rinkosi su mokesčių deklaracijomis susijusias funkcijas, tačiau duomenų rinkimas ir apdorojimas, kaip viena iš atliekamų funkcijų, pasirinktos nedidelio skaičiaus respondentų. Tokius rezultatus galima aiškinti tuo, jog didžioji dalis apklaustųjų pajamas gauna iš darbo santykių ir mokesčių deklaracijoms reikalingus duomenis pateikia jų darbovietės.

Kitas klausimas, pateiktas respondentams, susijęs su jų motyvacija mokėti mokesčius. Respondentai turėjo nurodyti priemones, kurios padidintų jų motyvaciją mokėti mokesčius. Gauti atsakymai pateikiami 30 pav.

30 pav. Fiziniai mokesčių mokėtojai: motyvavimo priemonės

Iš 30 pav. pateiktų duomenų, galima pastebėti, jog respondentų dažniausiai pasirinkta priemonė yra išsamesnė informacija apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą. Tai rodo, jog mokesčių mokėtojams trūksta informacijos arba ji pateikiama neefektyviai. Tokią tendenciją rodo ir tai, jog kaip motyvavimo priemonę 30 respondentų pasirinko virtualų bendravimą su VMI konsultantais ir 23 – konsultacijas socialiniuose tinkluose. Antra daugiausiai pasirinkta priemonė (36 respondentai) yra prieinamesnės viešosios paslaugos. Toks pasirinkimas rodo, kad mokesčių mokėtojai, atsižvelgdami į mokamus mokesčius, tikisi gauti daugiau viešųjų paslaugų ir nėra užtikrintas mokestinis teisingumas. Mažiausiai respondentų (2 respondentai) kaip motyvacijos priemonę nurodė galimybę atsiskaityti kriptovaliutomis. Taip pat 10 respondentų pasinaudojo galimybe nurodyti kitą atsakymo variantą. 5 respondentai nurodė, jog mokesčius moka nepriklausomai nuo motyvacijos. Tokie atsakymai patvirtina teorinę nuostatą, kad tam tikra dalis mokesčių mokėtojų sąžiningai moka mokesčius. 2 respondentai teigia, jog motyvaciją padidintų mažesni mokesčiai. Kiti 2 respondentai nurodė, kad motyvaciją galėtų padidinti aiškesnė informacija apie surinktų mokesčių paskirstymą ir panaudojimą, o 1 respondentas norėtų, jog mokesčiai būtų automatiškai nuskaičiuojami nuo banko sąskaitos.

Respondentams pateikti 8 teiginiai Lietuvos mokesčių įstatymams įvertinti. Gauti fizinių mokesčių mokėtojų vertinimai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių įstatymus	V	M	S
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	2,73	3	0,88
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant ir deklaruojant savo mokesčius	2,74	3	0,84
3) Svarbu, jog mokesčių įstatymai užtikrintų, kad gyventojai, gaunantys vienodas pajamas, būtų apmokestinami vienodai	3,86	4	0,96
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	2,99	3	1,05
5) Svarbu, jog gyventojai, gaunantys skirtingo dydžio pajamas, būtų apmokestinami nevienodai	3,74	4	1,09
6) Mokesčių įstatymai užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	3,01	3	0,86
7) Mokesčių įstatymai aiškiai apibrėžia, kas ir kada turi mokėti mokesčius	3,47	4	0,91
8) Mokesčių įstatymų nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokesčių prievolių nevykdymą	2,38	2	1,13

Kaip matoma iš 10 lentelės, respondentai iš dalies sutinka ($M = 3$) su teiginiais, jog mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami ir juos paprasta taikyti. Respondentai sutinka ($M = 4$), jog svarbu, kad mokesčių įstatymai užtikrintų vienodą apmokestinimą vienodas pajamas gaunantiems mokesčių mokėtojams ir skirtingą – gaunantiems skirtingo dydžio pajamas. Tai rodo, jog jiems svarbus ir horizontalusis, ir vertikalusis mokesčių teisingumas. Respondentai panašiai įvertino teiginius ($M = 3$), jog mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių ir kad jie užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą. Jie sutinka ($M = 4$), kad mokesčių įstatymai aiškiai apibrėžia, kas ir kada turi mokėti mokesčius. Vertinant, ar mokesčių įstatymų nesupratimas ir nežinojimas pateisina mokesčių prievolių nevykdymą, respondentai su tuo nesutinka ($M = 2$), tačiau jų nuomonės vertinant šį teiginį skiriasi ($S = 1,13$). 4,6 proc. respondentų visiškai sutiko ($M = 5$), o 11,9 proc. sutiko ($M = 4$) su šiuo teiginiu. Ši tendencija parodo informacijos apie įstatymų nuostatas svarbą.

11 lentelėje pateikiama teiginių apie mokesčių administravimą Lietuvoje vertinimo analizė.

11 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: mokesčių administravimo Lietuvoje vertinimas

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių administravimą	V	M	S
1) VMI efektyviai administruoja mokesčius	3,34	3	0,80
2) VMI teikiamos konsultacijos yra išsamios ir suprantamos	3,31	3	0,78
3) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų	3,61	4	0,85
4) VMI efektyviai atlieka mokesčius patikrinimus	3,20	3	0,93
5) VMI naudojamos elektroninės priemonės sutrumpina mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo laiką	3,79	4	0,74
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokesčių pareigų vykdymą	4,09	4	0,76
7) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius reikalingas kompiuterinis raštingumas	4,16	4	0,76
8) Teigiamai vertinu elektroniniu būdu atliekamus mokesčių mokėjimus	4,12	4	0,76
9) Dalinai užpildytos mokesčių deklaracijos, kurias mokesčių mokėtojas gali koreguoti, palengvina mokesčių deklaravimą	4,21	4	0,71
10) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip apskaičiuoju ir deklaruojau mokesčius	3,84	4	0,82
11) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	3,95	4	0,75
12) Skaitmenizacija supaprastino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	4,01	4	0,74

11 lentelėje pateikiama apklausos rezultatų analizė rodo, jog respondentai iš dalies ($M = 3$) sutinka, kad VMI efektyviai administruoja mokesčius, teikia išsamias konsultacijas ir efektyviai atlieka mokesčius patikrinimus. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad, respondentų nuomone, VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų, o taikomos elektroninės priemonės sutrumpino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo laiką. Toks vertinimas rodo, jog fiziniai mokesčių mokėtojai VMI darbą vertina palankiai. Taip pat galima daryti prielaidą, kad VMI naudojamos sistemos pakankamai pritaikytos prie mokesčių mokėtojų poreikių skaitmenizacijos kontekste. Rezultatų analizė rodo, jog respondentai teigiamai vertina galimybę elektroniniu būdu pildyti dokumentus ir atlikti mokėjimus. Be to, respondentai sutinka ($M = 4$), kad skaitmenizacija pakeitė mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą. Galima teigti, jog respondentai vertina šiuos pokyčius teigiamai, kadangi didžioji dalis jų sutinka ($M = 4$), kad skaitmenizacija turi teigiamą poveikį administravimo efektyvumui ir supaprastino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą. Svarbu pažymėti, kad apklaustieji sutinka ($M = 4$) su teiginiu, jog kompiuterinis raštingumas reikalingas mokesčiams apskaičiuoti ir deklaruoti. Galima daryti prielaidą, jog kompiuterinis raštingumas reikalingas norint naudotis VMI elektroninėmis sistemomis.

Trečioji dimensija, kurią vertino respondentai, susijusi su jų pačių atliekamomis mokesstinėmis pareigomis. Vertinti teiginiai ir gauti rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Fiziniai mokesčių mokėtojai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas

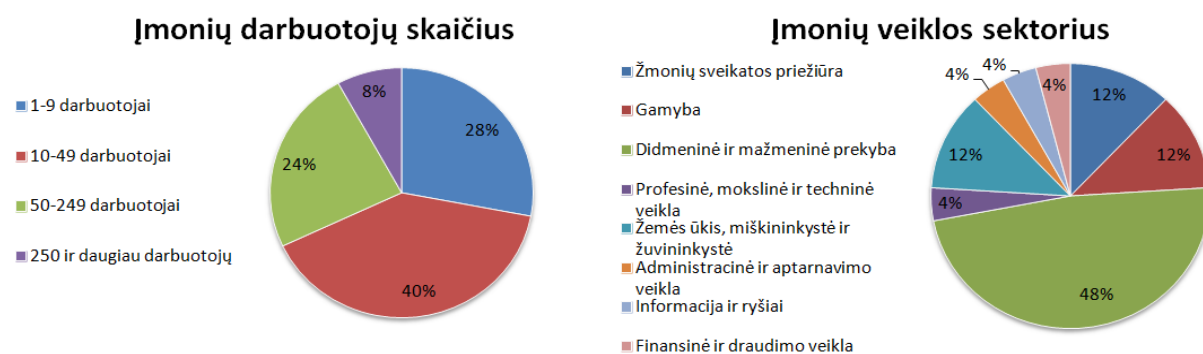
Teiginiai apie mokesčių mokėtojų pareigas	V	M	S
1) Mokesčių mokėjimą vertinu teigiamai	3,92	4	0,88
2) Mokesčines pareigas visada vykdau laiku	4,33	5	0,72
3) Mokesčines pareigas visada vykdau sąžiningai	4,33	4	0,72
4) Mokesčiai yra svarbus šalies socialinei ir ekonominei gerovei užtikrinti	4,29	4	0,74
5) Lietuvos mokesčių sistema skatina gyventojus mokėti mokesčius	3,13	3	0,93
6) Mokesčių vengimas turi neigiamas pasekmes šalies gerovei	4,14	4	0,81
7) Skaitmeninės priemonės gali užtikrinti teisingą ir sąžiningą mokesčių mokėjimą	3,68	4	0,87
8) Ateityje gyventojams nereikės patiems apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčių, nes tam bus panaudojamos skaitmeninės priemonės	3,66	4	0,87

12 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog respondentai mokesčių mokėjimą vertina teigiamai ($M = 4$), mokesčius moka laiku ($M = 5$) ir sąžiningai ($M = 4$). Taip pat 41,8 proc. apklaustųjų visiškai sutinka ($M = 5$), o 44,5 proc. sutinka ($M = 4$), kad mokesčiai yra svarbūs šalies socialinei ir ekonominei gerovei. Tokie rezultatai leidžia teigti, jog respondentai teigiamai vertina mokesčių mokėjimą ir supranta jų svarbą. Vis dėlto, respondentai tik iš dalies sutinka ($M = 3$) su teiginiu, kad Lietuvos mokesčių sistema skatina mokėti mokesčius ir šioje teiginių grupėje jis turi didžiausią standartinę nuokrypį – 0,93. Didžioji dalis respondentų sutinka ($M = 4$) su teiginiais, jog skaitmeninės priemonės gali užtikrinti teisingą ir sąžiningą mokesčių mokėjimą bei ateityje gali būti pritaikytos taip, kad mokesčių mokėtojams nereikės patiems deklaruoti mokesčių.

Apibendrinant fizinių mokesčių mokėtojų apklausos rezultatus, galima teigti, jog skaitmeninės priemonės galėtų būti taikomos efektyviau teikti informaciją mokesčių mokėtojams. Šios priemonės turėtų būti naudojamos paprasčiau ir suprantamiau pateikti mokesčių įstatymų nuostatas ir išsamiau informuoti apie mokesčių lėšų panaudojimą. Taip pat skaitmeninės priemonės turėtų būti plačiau taikomos VMI darbe, kadangi teikiamų paslaugų efektyvumas vertinamas nepakankamai gerai.

4.2. Juridinių mokesčių mokėtojų apklausos rezultatų analizė

Tyrimo metu iš juridinių asmenų gautos užpildytos anketos analizuotos pagal darbuotojų ir įmonės veiklos sektoriaus kriterijus, kurie pateikiami 31 pav.

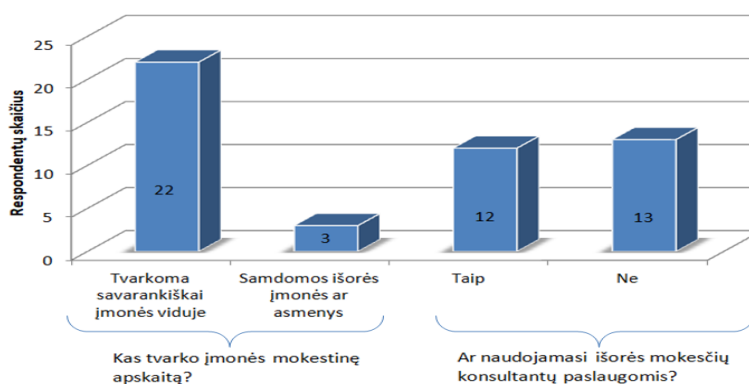

31 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių ir veiklos sektorių

Iš 31 pav. galima matyti, kad didžioji dalis (40 proc.) įmonių pateko į 10–49 darbuotojų grupę, o mažiausia dalis (8 proc.) – į 250 ir daugiau darbuotojų turinčią grupę. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių yra gana panašus. Nagrinėjant įmones pagal veiklos sektorius, galima pastebėti, jog beveik pusė (48 proc.) respondentų veiklą vykdo didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuje. Kitų sektorių dalis yra gana nedidelė.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti tam tikrus aspektus apie juridinių mokesčių mokėtojų veiklą. Vienas iš tokių aspektų – kokiose šalyse įmonės vykdo veiklą. 23 iš apklaustų įmonių veiklą vykdo Lietuvoje, 15 – ES šalyse, o 8 įmonės veiklą vykdo ir trečiosiose šalyse. 8 respondentai nurodė, jog veiklą vykdo visose pateiktose šalių grupėse, o 10 – veiklą vykdo tik Lietuvoje. Galima teigti, jog daugiau nei pusė respondentų turi patirties tam tikrais tarptautinio apmokestinimo klausimais. Taip pat siekiama nustatyti, kokia forma įmonės vykdo veiklą. 15 iš tyrime dalyvavusių įmonių veiklą vykdo tik fiziškai, o 10 respondentų nurodė, jog veikla vykdoma ir fiziškai, ir internetu. Vis dėlto, tarp tyrime dalyvavusių įmonių nebuvo tokių, kurios veiklą vykdo vien tik internetu. Verta paminėti ir tai, jog visos, išskyrus vieną, tyrime dalyvavusios įmonės yra PVM mokėtojos.

Anketose siekiama įvertinti mokesčių mokėtojų turimą mokesčių tvarkymo patirtį. Gauti duomenys pateikiami 32 pav.

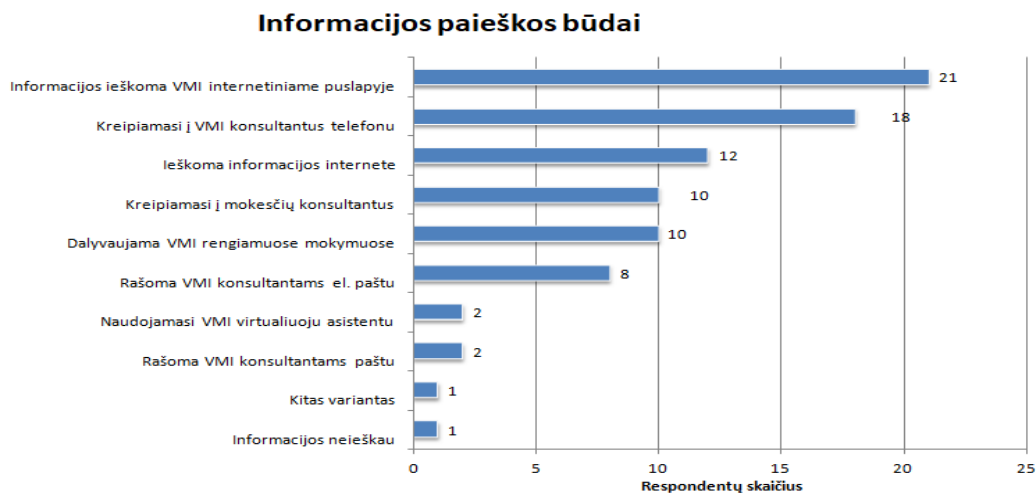

32 pav. Respondentų patirtis tvarkant mokesčius

Kaip galima pastebėti iš 32 pav. dauguma tyrime dalyvavusių įmonių mokesčines apskaitas tvarko pačios ir tik 3 iš jų samdo išorės įmones ar asmenis. Vertinant mokesčių konsultantų paslaugas,

respondentų atsakymai pasiskirstė apylygiai. 12 įmonių naudojami tokie paslaugomis, o 13 – nesinaudoja.

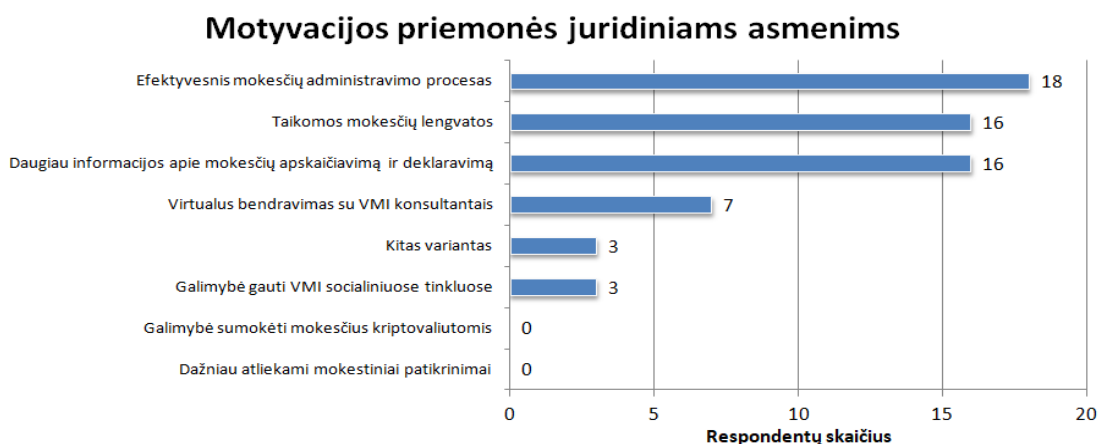
Kaip ir fizinių mokesčių mokėtojų atveju, juridiniams asmenims taip pat pateiktas klausimas apie informacijos paieškos būdus iškilus klausimams apie mokesčius. Duomenys apie tai, kokius būdus informacijai ieškoti dažniausiai naudoja juridiniai mokesčių mokėtojai, pateikiami 33 pav.

33 pav. Juridiniai mokesčių mokėtojai: informacijos paieškos būdai

33 pav. pateikti duomenys leidžia teigti, jog juridinių asmenų atveju informacijos ieškoma panašiais būdais kaip ir fizinių asmenų atveju. Populiariausias būdas yra informacijos VMI tinklapyje ieškojimas (21 respondentas), kreipimasis į VMI konsultantus telefonu (18 respondentų) ir informacijos paieška internete (12 respondentų). Šiuo atveju tik 1 respondentas nurodė, kad informacijos neieško. Taip pat 1 respondentas nurodė kitą atsakymo variantą – ne VMI vykdomi seminarai. Pažymėtina, jog 1 respondentas informacijai rasti taiko tik 1 paieškos būdą – VMI tinklapyje pateikiamą informaciją. Taigi, ir juridinių mokesčių mokėtojų atveju trūksta efektyvių informacijos paieškos priemonių.

Tyrimo metu siekiama nustatyti, kokios priemonės padidintų juridinių asmenų motyvaciją mokėti mokesčius. Respondentų pasirinkimai pateikiami 34 pav.

34 pav. Juridiniai mokesčių mokėtojai: motyvavimo priemonės

34 pav. pateikti duomenys rodo, jog viena iš labiausiai motyvuojančių priemonių būtų efektyvesnis mokesčių administravimo procesas (18 respondentų). Tam užtikrinti, gali būti taikomos įvairios skaitmeninės priemonės. Mokesčių mokėtojus taip pat motyvuotų mokesčių lengvatos (16 respondentų). Kita populiarī priemonė – teikiama daugiau informacijos apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą (16 respondentų). Tai įgyvendinti galėtų tiek VMI, tiek mokesčių konsultantai. Galima paminėti, jog 3 respondentai nurodė savo atsakymo variantus. 2 iš jų nurodė, jog motyvaciją padidintų platesnės galimybės suderinti savo poziciją su VMI dėl taikomų mokesčių nuostatų ir operatyvesnis VMI pozicijos išaiškinimas. Tokie atsakymai gali paaiškinti, kodėl respondentai kaip motyvuojančios priemonės nesirinko dažniau atliekamų mokestinių patikrinimų. Galima daryti prielaidą, jog mokesčių mokėtojai nėra tikri, kaip tam tikras mokesčių taikymo nuostatas vertins VMI. Vienas iš respondentų nurodė, kad motyvacija didėtų, jei mokesčiai būtų mažesni ir aiškiau apskaičiuojami. Pažymėtina, kad nė vienas respondentas nenurodė mokesčių mokėjimo kriptovaliutomis kaip motyvuojančios priemonės.

Atsižvelgiant į tai, kad teorinėje dalyje nagrinėjamas galimas mokestinių funkcijų pasikeitimas dėl skaitmenizacijos, respondentų buvo prašoma pažymėti, kas šiuo metu atlieka tam tikras mokestines funkcijas ir kaip jie galvoja, kad šios funkcijos pasiskirstys tarp juridinių mokesčių mokėtojų ir mokesčių administratoriaus dėl skaitmenizacijos. Gauti rezultatai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Mokestinių funkcijų pasiskirstymas tarp juridinių asmenų ir mokesčių administratoriaus

Dabartinis funkcijų pasiskirstymas			Funkcijų pasiskirstymas pritaikius skaitmenizaciją		
<i>Duomenų apie mokestinius įvykius surinkimas</i>			<i>Duomenų apie mokestinius įvykius surinkimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
11	1	13	10	3	12
<i>Duomenų apie mokestinius įvykius apdorojimas</i>			<i>Duomenų apie mokestinius įvykius apdorojimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
7	6	12	5	7	13
<i>Mokestinių duomenų analizė</i>			<i>Mokestinių duomenų analizė</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
5	4	16	1	10	14
<i>Mokesčių deklaracijų užpildymas</i>			<i>Mokesčių deklaracijų užpildymas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
20	1	4	12	6	7
<i>Mokesčių deklaracijų pateikimas</i>			<i>Mokesčių deklaracijų pateikimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
22	1	2	15	6	4
<i>Atitikimo mokesčių reikalavimams užtikrinimas</i>			<i>Atitikimo mokesčių reikalavimams užtikrinimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
11		14	7	3	15
<i>Mokesčių deklaracijų tikslinimas</i>			<i>Mokesčių deklaracijų tikslinimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
18	1	6	11	5	9
<i>Mokesčių sumokėjimo atlikimas</i>			<i>Mokesčių sumokėjimo atlikimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
22	0	3	20	0	5
<i>Mokestinių įrašų saugojimas</i>			<i>Mokestinių įrašų saugojimas</i>		
Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
7	2	16	3	6	16

Iš 13 lentelėje pateiktų duomenų galima pastebėti, kad respondentai mano, jog skaitmenizacija gali pakeisti mokestinių funkcijų, susijusių su mokesčių deklaracijomis, pasiskirstymą. 8 respondentai mano, jog skaitmenizacija gali perkelti mokesčių deklaracijų pildymą mokesčių administratoriui arba mokesčių administratorius ir mokėtojas dalinsis šiomis funkcijomis. 7 respondentų nuomone, mokesčių deklaracijų pateikimas ir tikslinimas bus perkeltas mokesčių administratoriui ar abiem atlikti. Mažesnė dalis respondentų (4 respondentai) tikisi, jog pritaikius skaitmenines priemones nuo mokesčių mokėtojų bus perkeltos tokios funkcijos, kaip duomenų apdorojimas ir įrašų saugojimas.

Verta pažymėti, kad daugiausia respondentų (22 respondentai) kaip mokesčių mokėtojų atliekamą funkciją nurodė mokesčių sumokėjimą. Kaip galima matyti 13 lentelėje, ši tendencija išliko ir įvertinus funkcijų pokyčius dėl skaitmenizacijos. Respondentų nuomone, net ir įdiegus skaitmenines priemones, už mokesčių sumokėjimą išliks atsakingas pats mokesčių mokėtojas. Dažniausiai kaip mokesčių administratoriaus atliekamą funkciją respondentai nurodė mokestinių duomenų analizę, ją pasirinko 10 respondentų. Tokia tendencija gali būti aiškinama tuo, kad mokesčių administratorius atlieka mokestinius patikrinimus, kurių metu analizuoja duomenis bei pateiktas mokesčių deklaracijas, sudaro mokesčių mokėtojų profilius.

Respondentams pateikta 12 teiginių apie Lietuvos mokesčių įstatymus. Teiginių vertinimai pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių įstatymus	V	M	S
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	2,48	2	0,77
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant organizacijos mokesčius	2,44	2	0,58
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad verslas, veikiantis vienodomis sąlygomis, yra apmokestinamas vienodai	3,12	4	0,88
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	2,96	2	0,84
5) Verslai, veikiantys skirtingomis sąlygomis, yra apmokestinami nevienodai	3,28	3	0,68
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	3,24	3	0,83
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokestinių prievolių nevykdymą	2,08	2	1,04
8) Mokesčių reglamentavimas atitinka šiuolaikinę verslo aplinką	2,72	2	0,94
9) Skaitmeniniai ir tradiciniai verslo modeliai yra apmokestinami vienodai	2,88	3	0,83
10) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp vietinių ir tarptautinių verslų	2,96	4	1,06
11) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp skaitmeninių ir tradicinių verslų	3,32	4	0,80
12) Skaitmeniniai verslo modeliai turėtų būti skatinami, jiems taikant mokesčių lengvatas	3,00	3	0,87

Kaip galima pastebėti iš 14 lentelės, respondentai nesutinka ($M = 2$), kad mokesčių įstatymai yra aiškūs ir lengvai pritaikomi apskaičiuojant mokesčius. Nors mokesčių įstatymais reglamentuojami įvairūs įmonių mokesčiai, kurie turi būti pritaikyti skirtingoms įmonėms ir įvertinti daugybę aspektų, tokia tendencija laikytina neigiama. Kuo mokesčių įstatymai sunkiau suprantami mokesčių mokėtojams, tuo didesnė tikimybė, kad mokesčiai apskaičiuojami ir deklaruojami neteisingai. Šiame kontekste pažymėtina, jog juridiniai mokesčių mokėtojai nepateisina mokestinių prievolių nevykdymo dėl įstatymų nežinojimo ar nesupratimo ($M = 2$). Taip pat, respondentų nuomone, mokesčių įstatymai nesudaro galimybės išvengti mokesčių ($M = 2$) bei užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą ($M = 3$).

Vertinant mokestinį teisingumą, respondentai sutinka ($M = 4$), kad mokesčių sistema užtikrina horizontalųjį teisingumą ir iš dalies sutinka ($M = 3$), kad užtikrina vertikalųjį teisingumą. Nors respondentai sutinka ($M = 4$), kad mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp vietinio ir tarptautinio verslo bei skaitmeninio ir tradicinio verslo, tačiau su teiginiu dėl vienodo

skaitmeninio ir tradicinio verslo apmokestinimo sutinka tik iš dalies ($M = 3$). Taigi, šiuo aspektu mokestinis teisingumas nėra pilnai užtikrintas. Taip pat respondentai nėra linkę pritarti, jog skaitmeniniams verslo modeliams turėtų būti taikomos mokesčių lengvatos. Pažymėtina, jog tarp respondentų nebuvo juridinių asmenų, kurie veiklą vykdo tik internetu, todėl šie rezultatai labiau atspindi tradicinio verslo požiūrį.

Šios apklausos rezultatai patvirtino teiginį, jog mokesčių įstatymai neatitinka šiuolaikinės verslo aplinkos. Respondentai nesutiko ($M = 2$) su teiginiu, jog mokesčių reglamentavimas atitinka šiuolaikinę verslo aplinką. Dėl šios priežasties mokesčių įstatymai turėtų būti peržiūrėti ir koreguojami, siekiant užtikrinti jų aktualumą.

Kitoje apklausos dalyje respondentai vertino teiginius apie Lietuvos mokesčių administravimą. Teiginiai ir vertinimo rezultatai pateikiami 15 lentelėje.

15 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: mokesčių administravimo Lietuvoje vertinimas

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių administravimą	V	M	S
1) VMI taikomos elektroninės priemonės padeda organizacijai efektyviau administruoti mokesčius	3,60	4	0,91
2) VMI teikiamos konsultacijos yra išsamios ir suprantamos	3,24	4	1,01
3) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų	3,16	4	0,94
4) VMI efektyviai atlieka mokestinius patikrinimus	3,04	3	0,61
5) VMI taikomos elektroninės priemonės sumažino organizacijos mokesčių administracinę naštą	2,76	4	1,05
6) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius reikia turėti specifinių informacinių technologijų žinių	3,60	4	1,12
7) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokestinių pareigų vykdymą	3,84	4	0,69
8) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	3,68	4	0,85
9) Dalinai užpildytos mokesčių deklaracijos, kurias organizacija galėtų koreguoti, sukurtų pridėtinę vertę organizacijai	3,96	4	0,73
10) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip organizacijoje apskaičiuojami ir deklaruojami mokesčiai	3,68	4	0,75
11) Dalijimasis su mokesčių administratoriumi organizacijos apskaitos duomenimis padėtų užtikrinti mokesčių skaidrumą	3,40	4	1,04
12) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	3,64	4	0,81
13) Skaitmenizacija suteikia daugiau galimybių bendradarbiauti su VMI	3,72	4	0,68
14) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemas	3,36	4	1,08
15) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą	3,44	4	1,00

15 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad respondentai sutinka ($M = 4$) su dauguma jiems pateiktų teiginių apie mokesčių administravimą Lietuvoje. Juridiniai mokesčių mokėtojai sutinka ($M = 4$) su teiginiais, jog VMI taikomos elektroninės priemonės padeda efektyviau administruoti mokesčius, sumažino administracinę naštą ir teikiama pakankamai elektroninių paslaugų. Respondentų nuomone, skaitmenizacija suteikia daugiau galimybių bendradarbiauti su VMI, o institucijos teikiamos konsultacijos yra išsamios ir suprantamos. Vis dėlto, su teiginiu apie efektyviai atliekamus mokestinius patikrinimus respondentai sutinka tik iš dalies ($M = 3$). Šis vertinimas

sutampa su fizinių mokesčių mokėtojų vertinimu. Taigi, patikrinimams taikomos priemonės turėtų būti tobulinamos.

Juridiniai mokesčių mokėtojai sutinka ($M = 4$), kad dokumentų pildymas elektroniniu būdu palengvina mokestinių pareigų vykdymą, o galimi mokesčių mokėjimo būdai yra patogūs. Kitaip nei teorinės dalies nuostatose, apklausti mokesčių mokėtojai mano, jog preliminarios deklaracijos jų organizacijai sukurtų pridėtinę vertę. Pažymėtina, jog respondentų nuomonė šiuo klausimu yra panaši, kadangi standartinis nuokrypis yra nedidelis ($S = 0,73$).

Mokesčių skaidrumo užtikrinimo kontekste reikalinga pažymėti, jog juridiniai mokesčių mokėtojai sutinka ($M = 4$), kad skaitmenizavimas gali tiek sumažinti mokesčių vengimo problemas, tiek užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą.

Trečioje vertinimų dalyje respondentams pateikti teiginiai apie organizacijos vykdomas mokestines pareigas, kurių vertinimai pateikiami 16 lentelėje.

16 lentelė. Juridiniai mokesčių mokėtojai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas

Teiginiai apie organizacijos mokestines pareigas	V	M	S
1) Mokestinius įsipareigojimus organizacija visada vykdo laiku	4,32	4	0,75
2) Organizacija stengiasi optimizuoti mokesčius	4,24	4	0,60
3) Organizacija samdo asmenis, turinčius reikalingas mokestines žinias, mokestinei apskaitai tvarkyti	4,20	4	0,50
4) Organizacija samdo asmenis, turinčius aukštą kompiuterinį raštingumą, mokestinei apskaitai tvarkyti	3,84	4	0,85
5) Organizacija samdo asmenis, turinčius aukštą mokestinę kultūrą, mokestinei apskaitai tvarkyti	4,16	4	0,62
6) Organizacijos veikloje diegiamos skaitmeninės priemonės	4,08	4	0,70
7) Organizacijų mokami mokesčiai yra svarbūs šalies socialinei ir ekonominei gerovei užtikrinti	4,32	4	0,56
8) Lietuvos mokesčių sistema skatina juridinius asmenis mokėti mokesčius	2,88	3	0,78
9) Dėl organizacijų vengimo mokėti mokesčius kyla neigiamos pasekmės šalies ekonominei ir socialinei gerovei	4,04	4	0,93
10) Skaitmeninės priemonės gali užtikrinti teisingą ir sąžiningą juridinių asmenų mokesčių mokėjimą	3,88	4	0,78
11) Skaitmeninių priemonių taikymas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	3,76	4	0,83
12) Ateityje juridiniams asmenims nereikės apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčių, nes tam bus pritaikytos skaitmeninės priemonės	3,32	3	0,90

Kaip galima matyti 16 lentelėje, įmonių teigimu, jos mokestinius įsipareigojimus vykdo laiku. Taip pat siekia, jog už mokestinę apskaitą atsakingi darbuotojai turėtų reikalingas žinias, aukštą kompiuterinį raštingumą ir aukštą mokestinę kultūrą. Juridiniai mokesčių mokėtojai sutinka ($M = 4$), jog stengiasi optimizuoti mokesčius. Taigi, galima teigti, kad įmonėms svarbios mokesčių administravimo išlaidos ir galimybė sumažinti mokestinius įsipareigojimus. Iš 16 lentelėje pateiktų duomenų galima matyti, jog įmonės linkusios diegti skaitmenines priemones savo veikloje.

Teigiama tendencija galima laikyti tai, jog juridiniai mokesčių mokėtojai sutinka ($M = 4$) su teiginiais, kad mokesčiai yra svarbūs šalies socialinei ir ekonominei gerovei ir mokesčių vengimas jai turi neigiamas pasekmes. Tokie rezultatai rodo aukštą respondentų mokestinę kultūrą.

Nors juridinių mokesčių mokėtojų teigimu, skaitmeninės priemonės gali užtikrinti sąžiningą mokesčių mokėjimą ir sumažinti mokesčių vengimo problemą, tačiau jie tik iš dalies (M = 3) sutinka su teiginiu, kad pritaikius šias priemones juridiniams asmenims patiems nereikės apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčių. Juridiniai mokesčių mokėtojai, taip pat kaip ir fiziniai, įvertino teiginį apie Lietuvos mokesčių sistemos skatinimą mokėti mokesčius. Didžioji dalis respondentų rinkosi atsakymo variantą, jog nei sutinka, nei nesutinka (M = 3) su šiuo teiginiu, o įvertinimų vidurkis siekia tik 2,88.

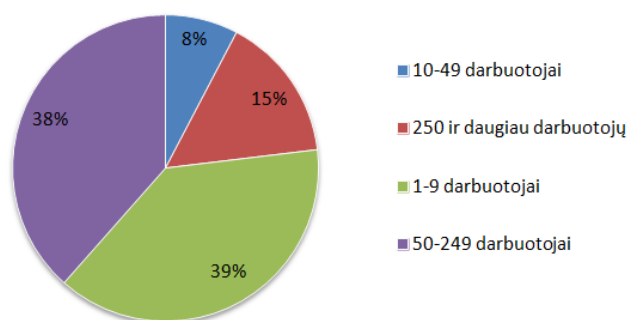
Apibendrinant atliktos juridinių mokesčių mokėtojų apklausos rezultatus, galima teigti, jog prasčiausiai vertinami mokesčių įstatymai. Mokesčių reglamentavimas sunkiai suprantamas ir pritaikomas, taip pat neatitinka šiuolaikinio verslo aplinkos. Vertinant mokesčių administratoriaus darbą, juridiniai mokesčių mokėtojai tikisi efektyviau atliekamų mokestinių patikrinimų.

4.3. Mokesčių konsultantų apklausos rezultatų analizė

Pirma pristatyti fizinių ir juridinių mokesčių mokėtojų apklausų, kuriose jie vertino ne tik kitas mokesčių sistemos dalyvių grupes, bet ir save, rezultatai. Siekiant išvengti subjektyvių vertinimų, mokesčių konsultantams sudarytose anketose prašoma įvertinti teiginius apie išskirtas dimensijas atsižvelgiant į turimą patirtį konsultuojant tiek fizinius, tiek juridinius asmenis.

Mokesčių konsultantų pasiskirstymas pagal įmonės darbuotojų skaičių, pateikiamas 35 pav.

Konsultacinių įmonių darbuotojų skaičius

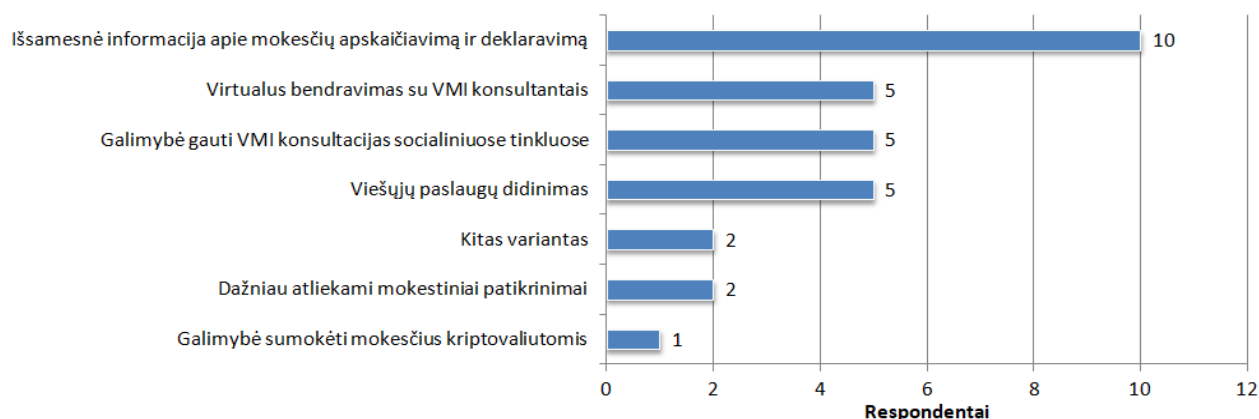

35 pav. Mokesčių konsultantų pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių

Kaip galima pastebėti iš 35 pav., didžiausios respondentų grupės yra iš įmonių, kuriose yra 1–9 darbuotojai (39 proc.) ir 50–249 darbuotojai (38 proc.). 10 respondentų mokesčių konsultacijas teikia ir fiziniams, ir juridiniams asmenims, o 3 – tik juridiniams asmenims. Visi apklausoje dalyvavę respondentai teikia paslaugas Lietuvos mokesčių mokėtojams, o 8 respondentai konsultuoja ir užsienio mokesčių mokėtojus. Taigi, galima daryti prielaidą, jog respondentai yra susipažinę su skirtingų šalių mokesčių sistemomis. Verta paminėti, kad 11 respondentų mokesčių mokėtojus konsultuoja tiek fiziškai, tiek internetu. 1 respondentas mokesčių konsultacijas teikia tik internetu ir 1 – tik fiziškai. 69 proc. respondentų nurodė, jog bendradarbiauja su mokesčių administratoriumi, teikdami įžvalgas ir pasiūlymus. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad mokesčių konsultantai turi pakankamą kompetenciją vertinti mokesčių mokėtojus.

Fiziniai mokesčių mokėtojai. Visų pirma, mokesčių konsultantų prašoma nurodyti priemones, kurios, jų nuomone, paskatintų fizinius asmenis mokėti mokesčius. Gauti rezultatai pateikiami 36 pav.

Fizinių asmenų motyvavimo priemonės

36 pav. Mokesčių konsultantai: fizinių mokesčių mokėtojų motyvavimo priemonės

36 pav. pateikiami rezultatai rodo, jog tinkamiausia priemone mokesčių konsultantai laiko išsamesnę informaciją apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą (10 respondentų). Toks rezultatas sutampa su pačių fizinių mokesčių mokėtojų vertinimu. Taip pat, mokesčių konsultantų nuomone (5 respondentai), fizinių asmenų motyvaciją galėtų padidinti virtualus bendravimas su VMI konsultantais ar galimybė gauti reikiamas konsultacijas socialiniuose tinkluose. Tai leidžia teigti, jog fizinių asmenų gaunama informacija yra nepakankama arba jos sklaidos kanalai netinkami. 2 respondentai pateikė savo atsakymo variantus. 1 respondentas teigia, jog turi būti didinamas mokestinis raštingumas ir formuojamas teigiamas požiūris į mokesčių mokėjimą, o tam reikalinga informuoti visuomenę apie mokesčių svarbą ir panaudojimą. Kitas respondentas nurodė, jog turėtų būti supaprastintas mokesčių apskaičiavimas. Apibendrinant fizinių asmenų motyvavimo vertinimą, galima teigti, kad fizinių mokesčių mokėtojų ir konsultantų vertinimai yra panašūs. Abi mokesčių sistemos dalyvių grupės labiausiai motyvuojančiomis priemonėmis laiko tas, kurios susijusios su informacija ir efektyvesniais jos gavimo būdais.

Toliau mokesčių konsultantams pateikti 7 teiginiai apie Lietuvos mokesčių sistemą, kuriuos jie turėjo įvertinti atsižvelgdami į patirtį konsultuojant fizinius asmenis. Šių rezultatų analizė pateikiama 17 lentelėje.

17 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas fizinių asmenų atveju

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių įstatymus	V	M	S
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	2,17	2	0,72
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant gyventojų mokesčius	2,17	2	0,83
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad gyventojai, gaunantys vienodas pajamas, yra apmokestinami vienodai	2,50	3	0,90
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	2,75	3	1,22
5) Mokesčių reglamentavimas numato, jog gyventojai, gaunantys skirtingas pajamas, yra apmokestinami nevienodai	3,50	4	0,80
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	2,67	3	0,65
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokestinių prievolių nevykdymą	2,25	3	1,06

Kaip galima pastebėti pagal 17 lentelėje pateiktus įvertinimus, mokesčių konsultantai nesutinka ($M = 2$), jog mokesčių įstatymai yra aiškūs ir juos lengva pritaikyti gyventojams skaičiuojant savo mokesčius. Toks vertinimas prastesnis nei pačių fizinių asmenų. Taip pat rezultatas gali paaiškinti, kodėl mokesčių konsultantai iš dalies sutinka ($M = 3$), kad mokesčių reglamentavimo nesupratimas pateisina mokesčių pareigų nevykdymą.

Analizuojant vertikalios ir horizontalios teisingumo įgyvendinimą, respondentai linkę teigti ($M = 4$), jog vertikalusis teisingumas yra labiau užtikrintas mokesčių reglamentavime. Dėl vertikalios teisingumo užtikrinimo respondentai sutinka iš dalies ($M = 3$). Vertinant mokesčių skaidrumo užtikrinimą mokesčių įstatymais, galima matyti, kad mokesčių konsultantai iš dalies sutinka ($M = 3$), jog reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą bei nesudaro galimybės išvengti mokesčių. Vis dėlto, teiginys apie mokesčių vengimą turi didesnę standartinę nuokrypį ($S = 1,22$), kuris parodo, jog respondentų nuomonė šiuo klausimu skiriasi.

Kita dimensija, kurią vertino mokesčių konsultantai, yra Lietuvos mokesčių administravimas. Respondentų vertinti teiginiai ir rezultatai pateikiami 18 lentelėje.

18 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių administravimo vertinimas fizinių asmenų atveju

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių administravimą	V	M	S
1) VMI taikomos elektroninės priemonės užtikrina paprastą mokesčių apskaičiavimo ir deklaratavimo procesą	3,25	3	1,06
2) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų gyventojams	3,25	4	0,97
3) VMI efektyviai atlieka mokesčių patikrinimus	2,58	3	1,00
4) Elektroninės priemonės sutrumpina mokesčių apskaičiavimo ir deklaratavimo laiką	3,67	4	0,89
5) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius fiziniams asmenims reikalingos kompiuterinės žinios	4,08	4	0,79
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokesčių pareigų vykdymą	3,67	4	0,78
7) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	3,33	3	0,89
8) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip gyventojai apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčius	3,58	4	1,16
9) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	3,67	4	0,78
10) Skaitmenizacija palengvino mokesčių apskaičiavimo ir deklaratavimo procesą	3,58	4	1,08
11) Mokesčių administratoriaus taikomos elektroninės priemonės sumažino fiziniams asmenims administracinę naštą	3,17	3	1,19
12) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	3,58	3	0,09
13) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo	3,67	3	0,78

Iš 18 lentelėje pateiktų rezultatų galima pastebėti, kad mokesčių konsultantai tik iš dalies sutinka ($M = 3$), jog VMI taikomos priemonės užtikrina paprastą mokesčių apskaičiavimą ir deklaratavimą. Nors respondentai sutinka ($M = 4$), kad skaitmenizacija palengvino šį procesą ir teigiamai paveikė administravimo efektyvumą, tačiau tik iš dalies sutinka ($M = 3$), jog dėl to sumažėjo administracinė našta fiziniams asmenims. Vertinant elektroninių paslaugų pakankamumą ir mokesčių patikrinimų efektyvumą gauti rezultatai panašūs į fizinių mokesčių mokėtojų. Nuomonės išsiskyrė dėl teiginio apie mokesčių sumokėjimo būdus. Mokesčių konsultantai iš dalies ($M = 3$) sutinka, kad fizinių mokesčių mokėtojų teigiamai įvertinti elektroniniai mokėjimo būdai, yra patogūs.

Vertinant skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemos skaidrumui, mokesčių konsultantai jį vertina neutraliai. Jie nei sutinka, nei nesutinka ($M = 3$), kad skaitmenizavus mokesčių administratoriaus funkcijas bus sumažintos mokesčių vengimo problemos ar užtikrintas didesnis mokesčių sistemos skaidrumas.

Paskutinė vertinta dimensija – mokesčių mokėtojų pareigos, kurių vertinimas pateikiamas 19 lentelėje.

19 lentelė. Mokesčių konsultantai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas fizinių asmenų atveju

Teiginiai apie gyventojų mokestines pareigas	V	M	S
1) Mokesčių mokėtojai yra linkę sąžiningai mokėti mokesčius	2,83	3	0,83
2) Mokesčių mokėtojai turi pakankamai mokestinių žinių	2,17	2	0,83
3) Mokesčių mokėtojai turi pakankamai kompiuterinių žinių	3,33	3	0,89
4) Mokesčių mokėtojai turi aukštą mokestinę kultūrą	2,50	2	0,52
5) Skaitmenizacija prisideda prie mokesčių mokėtojų mokestinių žinių ugdymo	3,50	4	1,00
6) Lietuvos mokesčių sistema skatina gyventojus sąžiningai mokėti mokesčius	2,67	3	0,65

19 lentelėje galima matyti, kad mokesčių konsultantai iš dalies ($M = 3$) sutinka, kad fiziniai mokesčių mokėtojai linkę sąžiningai mokėti mokesčius ir turi pakankamai kompiuterinių žinių. Neigiamas vertinimas atsispindi teiginiuose apie pakankamas mokestines žinias ir aukštą mokestinę kultūrą, kadangi respondentai su jais nesutinka ($M = 2$). Tikėtina, kad toks vertinimas yra objektyvesnis nei pačių mokesčių mokėtojų. Vis dėlto, mokesčių konsultantai sutinka ($M = 4$), kad skaitmenizacija gali būti panaudojama mokestinių žinių ugdymui. Šios apklausos rezultatai patvirtino, kad mokesčių sistema turėtų būti tobulinama, siekiant paskatinti gyventojus sąžiningai mokėti mokesčius.

Apibendrinant mokesčių konsultantų vertinimą apie fizinius mokesčių mokėtojus, galima teigti, kad jiems galiojantys mokesčių įstatymai yra per sudėtingi ir jiems sunkiai suprantami. Mokesčių mokėtojams trūksta mokestinių žinių, o visuomenėje vis dar trūksta palankesnio požiūrio į mokesčių mokėjimą.

Juridiniai mokesčių mokėtojai. Kitoje klausimyno dalyje vertinami juridiniai mokesčių mokėtojai. Pirmiausiai prašoma nurodyti priemones, kurios paskatintų juridinius asmenis, mokėti mokesčius. Gauti rezultatai pateikiami 37 pav.

37 pav. Mokesčių konsultantai: juridinių mokesčių mokėtojų motyvavimo priemonės

Kaip galima pastebėti 37 pav. dvi priemonės, kurias respondentai rinkosi dažniausiai yra efektyvesnis mokesčių administravimo procesas ir išsamesnė informacija apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą (10 respondentų). 3 respondentai pateikė savo įžvalgas dėl motyvacijos priemonių. 1 respondentas nurodė, jog juridinius mokesčių mokėtojus galėtų paskatinti didesnės baudos už mokestinių pareigų nevykdymą. Taip pat, šio respondento nuomone, turėtų būti užtikrintas reguliarus bendravimas su VMI, kuris paskatintų labiau rūpintis savo mokesčiais. Kitas respondentas irgi nurodė kelias galimas priemones, kurios padėtų užtikrinti aukštą mokesčių mokėtojų motyvaciją. Pirmoji nurodyta priemonė susijusi su mokesčių išaiškinimais. Respondento nuomone, turėtų būti skelbiami vieši nuasmeninti individualiūs išaiškinimai ir patogiau teikiami vieši paaiškinimai. Taip pat reikėtų užtikrinti, kad oficialus VMI tinklapis veiktų greičiau ir efektyviau. Kita nurodyta priemonė – nepriklausomos institucijos, kuri padėtų suderinti mokesčių mokėtojų ir VMI pozicijas, įsteigimas. Dar vienas respondentas, pateikęs savo atsakymo variantą, teigia, kad reikia taikyti paprastesnį mokesčių skaičiavimą ir mažiau išimčių bei nekeisti mokesčių įstatymų taip dažnai.

Siekiant įvertinti Lietuvos mokesčių įstatymus, mokesčių konsultantams buvo pateikta 16 teiginių. Tyrimo metu gautų vertinimų analizė pateikiama 20 lentelėje.

20 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių įstatymų vertinimas juridinių asmenų atveju

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių įstatymus	V	M	S
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	2,46	2	0,66
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant įmonių mokesčius	2,38	2	0,77
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad verslas, veikiantis vienodomis sąlygomis, yra apmokestinamas vienodai	2,85	3	0,69
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	2,92	3	0,76
5) Verslai, veikiantys skirtingomis sąlygomis, yra apmokestinami nevienodai	3,38	4	0,65
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	3,23	3	0,60
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokestinių prievolių nevykdymą	1,85	1	1,14
8) Mokesčių reglamentavimas atitinka šiuolaikinę verslo aplinką	2,38	3	0,87
9) Skaitmeniniai ir tradiciniai verslo modeliai yra apmokestinami vienodai	2,62	2	0,77
10) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp skaitmeninių ir tradicinių verslų	2,77	3	0,60
11) Mokesčių reglamentavimas yra tinkamas naujiems skaitmeniniams verslo modeliams apmokestinti	2,62	2	0,87
12) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp vietinių ir tarptautinių verslų	3,00	3	0,82
13) Lietuvoje turėtų būti įvesti nauji skaitmeniniam verslui pritaikyti mokesčiai	3,08	3	0,76
14) Skaitmeniniai verslo modeliai turėtų būti skatinami, jiems taikant mokesčių lengvatas	3,08	3	0,86
15) Mokesčių įstatymai aiškiai apibrėžia mokesčių objektą skaitmenizacijos kontekste	2,38	3	0,87
16) Lietuvoje turėtų būti atliekami mokesčių pakeitimai, kad būtų užtikrintas skaitmeninių verslų apmokestinimas	3,31	4	1,11

20 lentelėje pateikti įvairių mokesčių įstatymų aspektų vertinimai. Vertinant mokesčių įstatymų aiškumą ir paprastumą juos taikant, mokesčių konsultantų nuomonė sutapo su juridinių mokesčių mokėtojų. Abi vertintojų grupės su šiais teiginiais nesutiko ($M = 2$). Vis dėlto, mokesčių

konsultantai griežčiau vertino teiginį apie mokesčių pareigų nevykdymą, pateisinant jį įstatymų nežinojimu ar nesupratimu. Mokesčių konsultantai su šiuo teiginiu visiškai nesutiko (M = 1). Griežtesnį vertinimą nei fizinių mokesčių mokėtojų atveju gali aiškinti tuo, jog juridinių asmenų mokesčiai sudaro didžiąją dalį biudžeto ir už juos įmonėje dažniausiai atsakingas ne vienas asmuo.

Mokestinio teisingumo vertinimas rodo, jog mokesčių konsultantai labiau pritaria tam, kad mokesčių įstatymai užtikrina vertikalųjį teisingumą nei horizontalųjį. Respondentai iš dalies sutinka (M = 3), jog įstatymais užtikrinama sąžininga konkurencija tarp vietinio ir tarptautinio verslo. Taip pat respondentai įvertino ir sąžiningos konkurencijos tarp tradicinio ir skaitmeninio verslo užtikrinimą, nors nesutinka (M = 2), kad jie apmokestinami vienodai.

Vertinant tai, ar galiojantys mokesčių įstatymai tinkami skaitmeniniams verslo modeliams apmokestinti, respondentai linkę su tuo nesutikti (M = 2). Siekiant juos pritaikyti skaitmeniniams verslo modeliams tinkamai apmokestinti, respondentų nuomone, turėtų būti atliekami dabartinių įstatymų pakeitimai (M = 4), o ne įvedami nauji mokesčiai (M = 3). Taigi, tam, kad mokesčių reglamentavimas atitiktų šiuolaikinę verslo aplinką, reikalingi pakeitimai, kurie turi būti daromi įvertinus skaitmenizacijos plėtrą.

Toliau vertinti teiginiai apie Lietuvos mokesčių administravimą, kurie pateikiami 21 lentelėje.

21 lentelė. Mokesčių konsultantai: Lietuvos mokesčių administravimo vertinimas juridinių asmenų atveju

Teiginiai apie Lietuvos mokesčių administravimą	V	M	S
1) VMI taikomos elektroninės priemonės padeda įmonėms efektyviau administruoti mokesčius	3,38	4	0,87
2) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų įmonėms	3,08	4	1,21
3) VMI efektyviai atlieka įmonių mokesčius patikrinimus	2,69	3	1,03
4) VMI taikomos elektroninės priemonės sumažino įmonių mokesčių administravimo našumą	2,62	3	1,26
5) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius įmonių darbuotojams reikalingos specifinės informacinių technologijų žinios	3,77	4	1,17
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina mokesčių pareigų vykdymą	4,38	5	0,96
7) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	3,62	5	1,19
8) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip įmonės apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčius	4,08	4	0,95
9) Dalijimasis su mokesčių administratoriumi įmonių apskaitos duomenimis padėtų užtikrinti mokesčių skaidrumą	3,54	4	0,88
10) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	4,00	4	0,58
11) Skaitmenizacija palengvino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	3,54	4	1,27
12) Mokesčių administratoriaus taikomos elektroninės priemonės sumažino įmonių administracinę našumą	2,62	2	1,33
13) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	3,69	4	0,63
14) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo	3,92	4	0,64

Kaip galima matyti iš 21 lentelės, mokesčių konsultantai sutinka (M = 4), jog VMI taikomos elektroninės priemonės leidžia įmonėms efektyviau administruoti mokesčius, o elektroninių paslaugų kiekis pakankamas. Respondentai tik iš dalies sutinka (M = 3), kad mokesčiai patikrinimai atliekami efektyviai ir kad taikomos priemonės sumažino mokesčių administravimo

naštą. Su dviem teiginiais mokesčių konsultantai visiškai sutiko ($M = 5$). Pasak jų, elektroninių dokumentų pildymas ir pateikimas palengvina mokesčių pareigų vykdymą. Taip pat juridinių mokesčių mokėtojų atžvilgiu, mokesčių mokėjimo būdai yra patogūs.

Respondentai sutinka ($M = 4$), jog skaitmenizacija paveikė būdus, kaip mokesčių mokėtojai apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčius. Be to, pritaria ($M = 4$), kad ji teigiamai paveikė administravimo efektyvumą ir palengvino mokesčių pareigų atlikimo procesą. Mokesčių konsultantai sutinka ($M = 4$), kad mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas juridinių asmenų atveju gali sumažinti mokesčių vengimo problemą ir prisidėti prie skaidrumo užtikrinimo. Taigi, skaitmenizacija, jų nuomone, turi teigiamą poveikį.

Mokesčių konsultantams pateikti 6 teiginiai apie juridinių mokesčių mokėtojų pareigas. Gauti rezultatai pateikiami 22 lentelėje.

22 lentelė. Mokesčių konsultantai: mokesčių mokėtojų pareigų vertinimas juridinių asmenų atveju

Teiginiai apie įmonių mokesčines pareigas	V	M	S
1) Įmonės yra linkusios sąžiningai mokėti mokesčius	3,92	4	0,76
2) Įmonių darbuotojai, atsakingi už jų mokesčius, turi pakankamai mokesčių žinių	3,08	3	0,76
3) Įmonių darbuotojai, atsakingi už jų mokesčius, turi pakankamai informacinių technologijų žinių	3,00	3	0,71
4) Dauguma įmonių pasižymi aukšta mokesčine kultūra	3,62	4	0,65
5) Įmonės yra linkusios vengti mokesčių mokėjimo	2,38	3	0,96
6) Lietuvos mokesčių sistema skatina įmones sąžiningai mokėti mokesčius	3,00	3	0,58

22 lentelėje pateikti duomenys rodo, jog mokesčių konsultantai įmonių sąžiningumą mokant mokesčius vertina geriau nei fizinių asmenų. Respondentai iš dalies sutinka ($M = 3$), kad įmonės mokesčių tvarkymui samdo reikiamas mokesčines ir IT žinias turinčius asmenis. Be to, kitaip nei fizinių asmenų atveju, respondentai sutinka ($M = 4$), kad juridiniai mokesčių mokėtojai turi aukštą mokesčinę kultūrą. Vis dėlto, teiginys apie Lietuvos mokesčių sistemos motyvavimą sąžiningai mokėti mokesčius įvertintas taip pat kaip ir fizinių asmenų atveju, su juo sutinkama tik iš dalies ($M = 3$).

Atlikus mokesčių konsultantų vertinimų analizę juridinių mokesčių mokėtojų atžvilgiu, galima teigti, jog jų sąžiningumas ir mokesčinės žinios vertinamos geriau nei fizinių asmenų. Taip pat mokesčių konsultantai pateikė naudingų įžvalgų, kokiomis priemonėmis galima padidinti juridinių asmenų motyvaciją mokėti mokesčius.

4.4. Interviu su mokesčių administratoriumi rezultatai

Antrame tyrimo etape planuota surinkti duomenis iš VMI darbuotojų interviu būdu, tačiau šiame etape paaiškėjo, jog galimybė atlikti interviu su VMI darbuotojais yra ribota. 4 priede pateikiami orientaciniai klausimai VMI nusiųsti e. paštu peržiūrai. Iš atsakingo už komunikaciją asmens gautas atsakymas, jog dėl plačios klausimų apimties konkrečius mokesčius koordinuojantys darbuotojai negali pateikti atsakymų, reikalingos atskirų skyrių įžvalgos. Dėl šios priežasties interviu nebuvo atlikti. Tuomet, siekiant išsiaiškinti bendrą VMI poziciją ir gauti įžvalgas šiais klausimais, paprašyta pateikti atsakymus raštu. Gautas VMI atsakymas pateikiamas 5 priede. Kaip

galima pastebėti iš 5 priedo, dėl reikalingų papildomų organizacinių, darbo ir laiko sąnaudų, VMI informaciją atsisakė pateikti, todėl šis tyrimo etapas nebuvo įgyvendintas.

4.5. Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo tyrimo rezultatai ir pasiūlymai

Atliktas tyrimas leido nustatyti, jog mokesčių sistemos dalyviai teigiamai vertina skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemos skaidrumui. Fiziniai mokesčių mokėtojai tiki, jog skaitmeninių priemonių diegimas užtikrins sąžiningą ir teisingą mokesčių mokėjimą, o juridiniai asmenys pritaria tam, kad mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas sumažins mokesčių vengimo problemą bei užtikrins visos mokesčių sistemos skaidrumą. Mokesčių konsultantai, vertindami mokesčių sistemos skaidrumo pokyčius dėl skaitmenizacijos fizinių asmenų atžvilgiu, laikosi neutralios pozicijos. Jų vertinimu, teigiami pokyčiai gali būti pastebimi juridinių asmenų atveju.

Vis dėlto, siekiant, kad skaitmenizacija sukurtų teigiamą poveikį mokesčių sistemos skaidrumui, reikia užtikrinti, kad mokesčių sistema būtų tinkamai pritaikyta veikti skaitmenizuotoje aplinkoje. Atlikus skirtingų mokesčių sistemos dalyvių grupių vertinimo analizę, nustatyti tam tikri tobulintini aspektai:

1. **mokesčių įstatymai:** mokesčių įstatymai sudaro pagrindą tinkamam mokesčių sistemos funkcionavimui, todėl jie turi būti aktualūs ir savalaikiai. Kaip parodė mokesčių konsultantų apklausa, Lietuvoje galiojantys mokesčių įstatymai neatitinka pasikeitusių verslo ir gyvenimo sąlygų. Dėl šios priežasties valstybė gali prarasti finansinius išteklius, nes dalis gaunamų pajamų lieka neapmokestintos. Mokesčių konsultantai siūlo šią problemą spręsti keičiant galiojančius įstatymus, o ne įvedant naujus papildomus mokesčius, kurie skirti konkrečiai skaitmeniniam verslui. Tai gali būti grindžiama teorinėje dalyje pateikta skaitmeninių mokesčių analize, kuri parodė, jog skaitmeniniai mokesčiai orientuoti į dideles tarptautines įmones, o Lietuvoje didžioji dalis įmonių yra mažos ir vidutinės. Pabrėžtina, jog Lietuvai taip pat aktualūs tarptautiniai ir ES siūlomi sprendimo būdai, kadangi pasiekus tarptautinį susitarimą dėl apmokestinimo, jis turės būti įgyvendintas ir Lietuvoje.

Kitas neigiamas aspektas – mokesčių reglamentai sunkiai suprantami ir fiziniams, ir juridiniams mokesčių mokėtojams. Dėl šios priežasties mokesčių mokėtojai susiduria su sunkumais taikydami mokesčines taisykles mokesčiams apskaičiuoti. Šią problemą spręsti galėtų mokesčių administratorius, taikydamas efektyvias skaitmenines priemones.

2. **mokesčių administravimas:** siekiant, jog mokesčių mokėtojai gautų reikiamą informaciją ir teisingai taikytų mokesčių taisykles turėtų būti sukurta efektyvi informacinė sistema, kurioje aiškiai ir suprantamai pateikiama informacija apie mokesčius ir jų taikymą. Taip pat pritaikius DI ir duomenų analitiką mokesčių mokėtojas galėtų rasti aktualią informaciją atitinkamai pagal atliktus sandorius. Mokesčių mokėtojai galėtų gauti informaciją apie savo ar panašių sandorių mokesčines pasekmes. Be to, turėtų būti įdiegtas funkcionalumas, kuris suteiktų galimybę konsultuotis su VMI konsultantais einamuoju momentu.

Taip pat turėtų būti svarstoma galimybė perkelti mokesčių mokėtojų funkcijas, susijusias su mokesčių deklaravimu, mokesčių administratoriui, kuris iš trečiųjų asmenų gauna vis daugiau duomenų. Mokesčių mokėtojų profiliams ir mokesčiniams patikrinimams turėtų būti aktyviau naudojami socialiniai tinklai, kadangi jų analizė duoda teigiamų rezultatų. Pažymėtina, jog VMI pradėjo įgyvendinti projektą „VMI kliento profilis“, kuris leidžia juridiniams mokesčių mokėtojams sužinoti, kaip juos vertina mokesčių administratorius pagal turimus duomenis bei

šia informacija dalintis su verslo partneriais siekiant užtikrinti savo patikimumą. Ši profilio sistema grindžiama šviesoforo principu (VMI, 2022d).

Dar vienas aspektas, kuriam VMI turėtų skirti daugiau dėmesio, yra mokesčių mokėtojų informavimas apie surinktų mokesčių panaudojimą. Ši informacija sukurtų didesnę pasitikėjimą mokesčių institucijomis bei prisidėtų prie teigiamo požiūrio į mokesčius.

3. **mokesčių mokėtojai:** kaip parodė teorinė analizė ir atliktas tyrimas, mokesčių mokėtojams ateityje reikės ne tik mokestinių, bet ir IT žinių. Svarbu, kad mokesčių mokėtojai ir patys domėtusi mokestiniais pokyčiais, o teigiamas požiūris ir reikiamos žinios būtų formuojamos nuo ankstyvo amžiaus.

Atliktas tyrimas turi tam tikrų apribojimų, kadangi gauti rezultatai gali būti taikomi tik tyrime dalyvavusių grupių apibendrinimui. Taip pat nebuvo gauti atsakymai iš VMI, todėl sunku nustatyti, kaip tam tikrus mokesčių sistemos skaidrumo pokyčius dėl skaitmenizacijos Lietuvoje vertina mokesčių administratorius. Nepaisant to, neabejojama, jog tyrimo rezultatai naudingi ir gali būti panaudojami siekiant gerinti mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimą.

Nors tyrimo rezultatų negalima apibendrinti Lietuvos populiacijai, tačiau jie parodo tam tikrus aspektus, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį siekiant užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą. Tolesniuose tyrimuose rekomenduojama išsamiau vertinti Lietuvos mokesčių administratoriaus poziciją bei bandyti pasiekti didesnę respondentų skaičių, kuris leistų taikyti tyrimo rezultatus populiacijai.

Išvados ir rekomendacijos

1. Kiekvienai valstybei reikalingos lėšos veiklos finansavimui, kurios dažniausiai surenkamos iš mokesčių. Dėl šios priežasties mokesčių tema aktyviai analizuojama ir tiriama skirtingų šalių autorių, jos svarba ir aktualumas nemažėja. Augantys e. komercijos mastai, interneto plėtra ir diskusijos dėl skaitmeninių mokesčių paskatino autorius analizuoti skaitmenizacijos įtaką mokesčių sistemai. Vis dėlto, mokslinės literatūros apie skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemos skaidrumui trūksta. Atsižvelgiant į tai, jog ne visi gyventojai ir įmonės linkusios sąžiningai mokėti mokesčius, o skaitmenizacija sukuria naujus būdus išvengti mokesčių, ši tem turi būti nagrinėjama. Autoriai dažniausiai analizuoja skaitmenizacijos poveikį pagal atskiras mokesčių mokėtojų grupes, o bendros ir sistemingos analizės trūksta. Taigi, galima teigti, jog pasirinkta analizuoti problema yra svarbi ir aktuali.
2. Atlikus teorinę skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui analizę pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes, nustatyta, jog tam tikrą poveikį galima pastebėti visose grupėse. Skaidri mokesčių sistema turėtų būti formuojama pradedant nuo mokesčių įstatymų, kurie turi užtikrinti mokestinį teisingumą, teisingą konkurenciją ir aiškiai nustatyti apmokestinimą. Atlikta analizė parodė, jog šios sąlygos nėra užtikrintos, o galiojantys mokesčių įstatymai neatitinka skaitmeninės aplinkos. Nors tiek tarptautinės organizacijos, tiek atskiros šalys ieško galimų sprendimo būdų, tačiau sunku rasti sprendimą, kuris būtų tinkamas skirtingiems skaitmeniniams sandoriams.
Mokesčių administratoriui pagrindinės kylančios problemos dėl skaitmenizacijos yra naujos mokesčių vengimo schemos. Vis dėlto, skaitmeninės priemonės gali padėti efektyviau ir mažesniais kaštais nustatyti tokius atvejus. Svarbiausiu elementu, kuris gali prisidėti prie sąžiningai ir teisingai mokamų mokesčių, galima laikyti iš trečiųjų asmenų renkamus duomenis. Skaidrumas taip pat gali būti užtikrintas perkėlus tam tikras mokestines funkcijas atlikti pačiam mokesčių administratoriui.
Vertinant iš mokesčių mokėtojų perspektyvos, jiems sąžiningai atlikti mokestines pareigas gali trukdyti reikalingos tam tikros specifinės žinios bei informacinių technologijų išmanymas. Vis dėlto, ši problema gali būti sprendžiama mokesčių administratoriaus teikiamomis individualiomis paslaugomis.
Kaip pagrindiniai teorinės dalies rezultatai pateikiamas apibendrintas teorinis skaitmenizacijos poveikio mokesčių sistemos skaidrumui vertinimas ir konceptualusis mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo modelis.
3. Atsižvelgiant į teorinės dalies rezultatus parengta mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo vertinimo metodologija, kuri leidžia įvertinti skaidrumo užtikrinimą pagal skirtingas mokesčių sistemos dalyvių grupes. Tyrimui atlikti taikomas mišrių metodų tyrimas. Juridinių mokesčių mokėtojų, fizinių mokesčių mokėtojų ir mokesčių konsultantų grupėms parinktas kiekybinis tyrimo metodas, o mokesčių administratoriui parinktas kokybinis tyrimo metodas. Tyrimo metu vertinamos 3 pagrindinės dimensijos, susijusios su mokesčių skaidrumo užtikrinimu.
4. Lietuvos mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo tyrimo metu surinktos anketos iš 108 fizinių mokesčių mokėtojų, 25 juridinių mokesčių mokėtojų ir 13 mokesčių konsultantų. Rezultatų analizė parodė, jog mokesčių mokėtojams sunku taikyti mokesčių taisykles mokesčiams apskaičiuoti ir deklaruoti, kadangi jos sunkiai suprantamos. Taip pat mokesčių įstatymai turėtų geriau atitikti verslo aplinką, o tam reikalingi pakeitimai. Vertinant mokesčių administratoriaus atliekamas funkcijas, mokesčių mokėtojų vertinimai yra teigiami, tačiau galėtų būti gerinamas mokestinių patikrinimų atlikimas. Vertintojai įžvelgia naudą skaitmenizavus mokesčių

administratoriaus funkcijas. Tiek fiziniai, tiek juridiniai mokesčių mokėtojai teigia, jog mokesčių sistema nemotyvuoja mokėti mokesčių. Tam įtakos gali turėti nepakankamai įgyvendintas mokestinis teisingumas ar informacijos apie mokestinių lėšų panaudojimą trūkumas. Mokesčių mokėtojų teigimu, tikėtina, jog pritaikius skaitmenines priemones, jiems patiems nereikės skaičiuoti ir deklaruoti mokesčių. Abi mokesčių mokėtojų grupės mano, jog skaitmenizacija gali prisidėti prie skaidresnės mokesčių sistemos užtikrinimo ir mokesčių vengimo problemos mažinimo. Nors gauti rezultatai atspindi tik apklaustų grupių vertinimus, tačiau pateikti galimi tobulinti aspektai, kurie aktualūs ir pritaikomi Lietuvos mokesčių sistemoje. Pagrindiniu tyrimo ribotumu laikoma tai, jog nebuvo gauti duomenys iš mokesčių administratoriaus. Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama ateityje atlikti tyrimus, susijusius su Valstybinės mokesčių inspekcijos pozicijos analize.

Atlikus tyrimą ir išanalizavus surinktus duomenis, siūloma atlikti pakeitimus dabartiniuose mokesčių įstatymuose atsižvelgiant į tai, jog Lietuvoje dauguma įmonių yra mažos ir vidutinės. Mokesčių administratorius turėtų sukurti informacijos paieškos sistemą, kuri padėtų gauti aiškesnę ir tam mokesčių mokėtojui skirtą informaciją. Taip pat galėtų būti teikiama daugiau individualių paslaugų naudojant dirbtinį intelektą ir didžiuosius duomenis.

Literatūros sąrašas

1. Alm, J. (2021). Tax evasion, technology, and inequality. *Economics of Governance*, 22(4), 321–343. [žiūrėta 2021-11-10]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10101-021-00247-w>
2. Bradbury, D., O'Reilly, P. (2018). Inclusive fiscal reform: ensuring fairness and transparency in the international tax system. *Int Tax Public Finance*, 25, 1434–1448 [žiūrėta 2021-11-20]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10797-018-9507-2>
3. Dziemianowicz, R. (2019). Tax policy in OECD countries in 2007–2016: trends and challenges. *Ekonomia i Prawo*, 18(4), 425–440. doi:10.12775/EiP.2019.028.
4. Farrar, J., Massey, D. W., Osecki, E., & Thorne, L. (2018). Tax Fairness: Conceptual Foundations and Empirical Measurement. *Journal of Business Ethics*, 162(3), 487–503 [žiūrėta 2021-11-22]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s10551-018-4001-4>
5. Gaigalienė, A., Giačas, K., & Legenzova, R. (2016). Lietuvos mokesčių administravimo sistemos pokyčių vertinimas. *Apskaitos Ir Finansų Mokslas Ir Studijos: Problemos Ir Perspektyvos*, 10(1), 40–54. doi: 10.15544/ssaf.2016.05
6. Gaižauskaitė, I. ir Mikėnė, S. (2014) *Socialinių tyrimų metodai: apklausa: vadovėlis*. Vilnius: Baltijos kopija [žiūrėta 2022-02-24] Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/handle/007/16910?locale-attribute=lt>
7. Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016) *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: VĮ Registrų centras [žiūrėta 2022-02-27] Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16724/9789955302056.pdf?sequence=1&isAllOwed=y>
8. Geringer, S. (2021). National digital taxes - Lessons from Europe. *SA Journal of Accounting Research*, 35(1), 1–19 [žiūrėta 2021-11-25]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/10291954.2020.1727083>
9. Gružauskas, V., Statnickė, G. (2017) Features of the forth industrial revolution: taxes case. *Journal of management*. 31(2) 127-132 [žiūrėta 2021-11-22]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/321274317_FEATURES_OF_THE_FORTH_INDUSTRIAL_REVOLUTION_TAXES_CASE
10. Hanrahan, D. (2021). Digitalization as a Determinant of Tax Revenues in OECD Countries: A Static and Dynamic Panel Data Analysis. *Athens Journal of Business & Economics*, 7(4), 321–348 [žiūrėta 2021-12-22]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.30958/ajbe.7-4-2>
11. Hartanti, R., Nuryatno, M. (2019). Factors That Influence The Interest In Using Tax Consultant Services. *Jurnal Akuntansi*, 23(1), 77–96 [žiūrėta 2022-01-02]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.24912/ja.v23i1.461>
12. Yang, J., Metallo, V. (2018). The Emerging International Taxation Problems. *International Journal of Financial Studies*, 6(1), 6. doi:10.3390/ijfs6010006
13. Yee, C. S., Sapiei, N. S., & Abdullah, M. (2018). Tax Avoidance, Corporate Governance and Firm Value in The Digital Era. *Journal of Accounting and Investment*, 19(2), 160–175 [žiūrėta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.18196/jai.190299>
14. Ihnatišinova, D. (2021) Digitalization of tax administration communication under the effect of global megatrends of the digital age. *SHS Web of Conferences*. 92 [žiūrėta 2021-11-13]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20219202022>

15. Kačaljak, M. (2020). Paying Taxes in the Digital Age. *Bratislava Law Review*, 4(2). doi: <https://doi.org/10.46282/blr.2020.4.2.209>
16. Kassa, E. T. (2021). Factors influencing taxpayers to engage in tax evasion: evidence from Woldia City administration micro, small, and large enterprise taxpayers. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 10(1), 1–16 [žiūrēta 2021-11-20]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1186/s13731-020-00142-4>
17. Korostelkina, I., Dedkova, E., Varaksa, N., Korostelkin, M. (2020). Models of tax relations: improving the tax culture and discipline of taxpayers in the interests of sustainable development. *E3S Web of Conferences*, 159, 6014 [žiūrēta 2022-01-02]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202015906014>
18. Krieger, T. (2021a). A model-theoretical analysis for digital tax administrations. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 2(34) [žiūrēta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062021/7543
19. Krieger, T. (2021b). Current State of Research on the Interaction of Theory on Tax Evasion and the Developments in the Field of Digital Tax Administration. *SCENTIA International Economic Review*, 1(1), 95–110 [žiūrēta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.52514/sier.v1i1.5>
20. Kudrle, R. (2020). Moves and Countermoves in the Digitization Challenges to International Taxation. *Technology in Society* [žiūrēta 2021-12-27]. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3600428>
21. Lyutova, O. I. (2020). Object of taxation under digitalization. *RUDN Journal of Law*, 24(3), 695–716. doi:10.22363/2313-2337-2020-24-3-695-716
22. Lyutova, O. I. (2021a). Taxation of Digital Companies: Experience of Russia and Other Countries. *Financial Law Review*, 22 (2), 113–128 [žiūrēta 2021-11-10]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.4467/22996834FLR.21.015.13983>
23. Lyutova., O. I. (2021b). Electronic platform operators as participants of tax relations in the digital era (the case of professional income tax). *Pravoprimerenie*, 4(4), 56–67 [žiūrēta 2021-11-10]. Prieiga per internetą: [https://doi.org/10.24147/2542-1514.2020.4\(4\).56-67](https://doi.org/10.24147/2542-1514.2020.4(4).56-67)
24. Mangoting, Y., Widuri, R., Eoh, T. S. (2019). The Dualism of Tax Consultants' Roles in the Taxation System. *Jurnal Akuntansi Dan Keuangan*, 21(1), 30–37. doi: <https://doi.org/10.9744/jak.21.1.30-37>
25. Mocanu, M., Constantin, S.-B., Raileanu, V. (2020). Determinants of tax avoidance - evidence on profit tax-paying companies in Romania. *Ekonomiska Istraživanja*, 1–20 [žiūrēta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1860794>
26. Mubarak, M., F., Shaikh, F., Z., Mubarik, M., Samo, K., A., & Mastoi, S. (2019). The impact of digital transformation on business performance: a study of Pakistani SMEs. *Engineering Technology & Applied Science Research*, 9(6), 5056–5061 [žiūrēta 2021-11-23]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.48084/etasr.3201>
27. Pilinkienė, V., Liberytė, M. (2021). Conceptualization of business digitalization and its impact on economics. *2021 IEEE International Conference on Technology and Entrepreneurship (ICTE)*, 24-27, 1–6. doi: 10.1109/ICTE51655.2021.9584519
28. Raikov, A. (2021). Decreasing Tax Evasion by Artificial Intelligence. *IFAC PapersOnLine*, 54(13), 172–177 [žiūrēta 2021-12-31]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2021.10.440>

29. Scarcella, L. (2019). Tax compliance and privacy rights in profiling and automated decision making. *Internet Policy Review*, 8(4). doi: 10.14763/2019.4.1422
30. Schoonenboom, J., Johnson, R. B. (2017). How to Construct a Mixed Methods Research Design. *Kölner Zeitschrift Für Soziologie Und Sozialpsychologie*, 69(2), 107–131 [žiūrėta 2022-02-05]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1007/s11577-017-0454-1>
31. Skačkauskienė, I., Valentinovič, J. (2016). Research of the taxation justice and the social responsibility. *Science Future of Lithuania*, 8(2), 171–181. doi: 10.3846/mla.2016.896
32. Strauss, H., Schutte, D., & Fawcett, T. (2021). An evaluation of the legislative and policy response of tax authorities to the digitalisation of the economy. *SA Journal of Accounting Research*, 35(3), 239–262 [žiūrėta 2021-12-22]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/10291954.2020.1810504>
33. Tambunan, M. R. U., Rosdiana, H. (2020). Indonesia Tax Authority Measure on Facing the Challenge in Taxing Digital Economy. *The International Technology Management Review*, 9(1), 1 [žiūrėta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.2991/itmr.k.200203.001>
34. Vishnevsky, V. P., Chekina, V. D. (2018). Robot vs. tax inspector or how the fourth industrial revolution will change the tax system: a review of problems and solutions. *Journal of Tax Reform*, 4(1), 6–26 [žiūrėta 2021-12-27]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15826/jtr.2018.4.1.042>
35. Wassermann, M., Bornman, M. (2020). Tax knowledge for the digital economy. *Journal of Economic and Financial Sciences*, 13(1), 1–11. doi: 10.2478/danb-2021-0020
36. Zulma, G. W. M., Hizazi, A. (2020). The Relevance of E-Commerce Tax Application in Indonesia: Based on the Perspective of Taxation Expert. *Organum: Jurnal Saintifik Manajemen dan Akuntansi*, 3(2), 94–108 [žiūrėta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.35138/organum.v3i2.103>

Informacijos šaltinių sąrašas

1. EBPO. (2021) Tax Administration: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies [žiūrėta 2021-11-17]. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/tax-administration-2021_cef472b9-en#page1
2. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas, 2004 m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112 [žiūrėta 2021-11-14]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EB34933E485/asr>
3. Lietuvos statistikos departamentas. (2020) Skaitmeninė ekonomika ir visuomenė Lietuvoje [žiūrėta 2021-11-03]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/skaitmenine-ekonomika-ir-visuomene-lietuvoje-2020/e-komercija>
4. Lietuvos statistikos departamentas. (2022) Veikiančių įmonių skaičius [žiūrėta 2021-12-22]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=cbd5bf73-448e-4143-aa4f-2f5150beed62#/>
5. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. (2021) Valstybės biudžeto vykdymo duomenys [žiūrėta 2021-11-09]. Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/valstybes-biudzeto-vykdyimo-duomenys-1>
6. PWC ir Microsoft. (2018) The Data Intelligent Tax Administration [žiūrėta 2021-12-20]. Prieiga per internetą: https://www.pwc.nl/nl/assets/documents/the-data-intelligent-tax-administration-whitepaper.pdf?fbclid=IwAR3cuYNd6z2pxGz4zc11wpLX_6miogo6hvmh8D1Q8GI7H4HjGvNv8O2bhSM
7. Tax Foundation. (2019) *Announced, Proposed, and Implemented Digital Services Taxes in Europe* [žiūrėta 2021-11-11]. Prieiga per internetą: <https://taxfoundation.org/digital-taxes-europe-2019/>
8. Tax Foundation. (2021) *What European OECD Countries Are Doing about Digital Services Taxes* [žiūrėta 2021-11-11]. Prieiga per internetą: <https://taxfoundation.org/digital-tax-europe-2020/>
9. VMI. (2021a) Misija, vizija ir vertybės [žiūrėta 2021-12-15]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/misija-vizija-ir-vertyb%C4%97s?lang=lt>
10. VMI. (2021b) VMI strateginių tikslų žemėlapis Polaris 2025 [žiūrėta 2021-12-15]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/polaris-2021-2025?lang=lt>
11. VMI. (2021c) Gyventojų pajamų mokesčio administravimo analizės ataskaita [žiūrėta 2021-12-22]. Prieiga per internetą: https://www.vmi.lt/evmi/documents/20142/753727/GPM_ataskaita_2020_internetui.pdf/180a225b-a58f-b955-39f2-cbdef55318cc?t=1639469632369
12. VMI. (2022d) VMI kliento profilis ataskaita [žiūrėta 2022-03-02]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/vmi-kliento-profilis>

Priedai

1 priedas. Fiziniam mokėsių mokėtojams skirta anketa

1. Jūsų lytis (pasirinkite): *

- Moteris
 Vyras

2. Jūsų amžius (pasirinkite): *

- Iki 18
 19-24
 25-34
 35-44
 45-54
 54 ir daugiau

3. Gyvenamoji apskritis (pasirinkite): *

- Alytaus
 Kauno
 Klaipėdos
 Marijampolės
 Panevėžio
 Šiaulių
 Tauragės
 Telšių
 Utenos
 Vilniaus

4. Jūsų išsilavinimas (pasirinkite): *

- Pradinis
 Pagrindinis
 Vidurinis
 Profesinis
 Aukštasis neuniversitetinis
 Aukštasis universitetinis

5. Pagrindinis Jūsų pajamų šaltinis (pasirinkite): *

- Darbo santykiai
 Vykdoma individuali veikla
 Stipendija
 Socialinės išmokos
 Kitas variantas (įrašykite)

6. Ar žinote, kokius mokesčius ir kada turite mokėti? (pasirinkite) *

- Taip
 Ne

7. Įvertinkite savo žinias apie mokesčių apskaičiavimą, deklaravimą ir sumokėjimą 10 balų skalėje, (0 balų - žinių neturite, o 10 balų - Jūsų žinios puikios; atsakymą įrašykite) *

1 priedo tęsinys. Fiziniam mokėtojams skirta anketa

8. Ar esate deklaravęs(-usi) mokesčius naudojantis Valstybinės mokesčių inspekcijos įrankiu "Vedlys"? (pasirinkite) +

- Taip
 Ne

9. Ar per paskutinius 6 mėn. naudojotės Valstybinės mokesčių inspekcijos sistema "Mano VMI"? (pasirinkite) +

- Taip
 Ne

10. Ar domitės mokesčių įstatymų ir administravimo pokyčiais? (pasirinkite) +

- Taip
 Ne

11. Nurodykite, kur dažniausiai ieškote informacijos iškilus klausimams apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą? (pažymėkite Jums tinkamus variantus) +

- Ieškau informacijos Valstybinės mokesčių inspekcijos internetiniame puslapyje
 Kreipiuosi į Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantus telefonu
 Rašau Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantams el. paštu
 Rašau Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantams paštu
 Naudojuosi Valstybinės mokesčių inspekcijos virtualiuoju asistentu
 Ieškau informacijos savarankiškai internete (socialiniuose tinkluose, įvairiuose forumuose ir pan.)
 Dalyvauju Valstybinės mokesčių inspekcijos rengiamuose mokymuose
 Kreipiuosi pagalbos į mokesčių konsultantus (įmonės bei asmenis, kurie teikia mokesčių konsultacijas)
 Kreipiuosi pagalbos į giminaičius ar pažįstamus
 Informacijos neieškau
 Kitas variantas (įrašykite)

12. Kurias iš žemiau pateiktų funkcijų, Jūsų nuomone, atlieka mokesčių mokėtojai? (galimi keli atsakymo variantai) +

- Duomenų apie mokesčius įvykius surinkimas
 Duomenų apie mokesčius įvykius apdorojimas
 Mokesčių deklaracijos užpildymas
 Mokesčių deklaracijos pateikimas
 Atitikimo mokesčių reikalavimams užtikrinimas
 Mokesčių deklaracijų tikslinimas
 Mokesčių sumokėjimo atlikimas
 Mokesčių įrašų saugojimas

13. Kurie iš žemiau pateiktų veiksnių padidintų Jūsų motyvaciją mokėti mokesčius? (pažymėkite Jums tinkamus variantus) +

- Išsamesnė informacija apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą
 Galimybė sumokėti mokesčius kriptovaliutomis
 Prieinamesnės viešosios paslaugos
 Dažniau atliekami mokesčiai patikrinimai
 Galimybė gauti Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultacijas socialiniuose tinkluose
 Virtualus bendravimas su mokesčių inspekcijos konsultantais
 Kitas variantas (įrašykite)

1 priedo tęsinys. Fiziniam mokėtojams skirta anketa

14. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie Lietuvos mokesčių įstatymus skalėje nuo 1 iki 5:

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant ir deklaruojant savo mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
3) Svarbu, jog mokesčių įstatymai užtikrintų, kad gyventojai, gaunantys vienodas pajamas, būtų apmokestinami vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	☐	☐	☐	☐	☐
5) Svarbu, jog gyventojai, gaunantys skirtingo dydžio pajamas, būtų apmokestinami nevienodai	☐	☐	☐	☐	☐
6) Mokesčių įstatymai užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių įstatymai aiškiai apibrėžia, kas ir kada turi mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
8) Mokesčių įstatymų nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokesčių prievolių nevykdymą	☐	☐	☐	☐	☐

15. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie mokesčių administravimą Lietuvoje skalėje nuo 1 iki 5:

VMI - Valstybinė mokesčių inspekcija

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) VMI efektyviai administruoja mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
2) VMI teikiamos konsultacijos yra išsamios ir suprantamos	☐	☐	☐	☐	☐
3) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų	☐	☐	☐	☐	☐
4) VMI efektyviai atlieka mokesčius patikrinimus	☐	☐	☐	☐	☐
5) VMI naudojamos elektroninės priemonės sutrumpina mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo laiką	☐	☐	☐	☐	☐
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokesčių pareigų vykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius reikalingas kompiuterinis raštingumas	☐	☐	☐	☐	☐
8) Teigiamai vertinu elektroniniu būdu atliekamus mokesčių mokėjimus	☐	☐	☐	☐	☐
9) Dalinai užpildytos mokesčių deklaracijos, kurias mokesčių mokėtojas gali koreguoti, palengvina mokesčių deklaravimą	☐	☐	☐	☐	☐
10) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip apskaičiuoju ir deklaruoju mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
11) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	☐	☐	☐	☐	☐
12) Skaitmenizacija supaprastino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	☐	☐	☐	☐	☐

1 priedo tęsinys. Fiziniam mokėtojams skirta anketa

16. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie mokesčių mokėtojų pareigas skalėje nuo 1 iki 5:

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių mokėjimą vertinu teigiamai	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokestines pareigas visada vykdu laiku	☐	☐	☐	☐	☐
3) Mokestines pareigas visada vykdu sąžiningai	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčiai yra svarbus šalies socialinei ir ekonominei gerovei užtikrinti	☐	☐	☐	☐	☐
5) Lietuvos mokesčių sistema skatina gyventojus mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
6) Mokesčių vengimas turi neigiamas pasekmes šalies gerovei	☐	☐	☐	☐	☐
7) Skaitmeninės priemonės gali užtikrinti teisingą ir sąžiningą mokesčių mokėjimą	☐	☐	☐	☐	☐
8) Ateityje gyventojams nereikės patiems apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčių, nes tam bus panaudojamos skaitmeninės priemonės	☐	☐	☐	☐	☐

2 priedas. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa

1. Jūsų atstovaujamos organizacijos dydis (pasirinkite): *

- 1-9 darbuotojai
- 10-49 darbuotojai
- 50-249 darbuotojai
- 250 ir daugiau darbuotojų

2. Jūsų atstovaujamos organizacijos veiklos sritis (pasirinkite): *

- Gamyba
- Didmeninė ir mažmeninė prekyba
- Finansinė ir draudimo veikla
- Informacija ir ryšiai
- Administracinė ir aptarnavimo veikla
- Statyba
- Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė
- Švietimas
- Transportas ir saugojimas
- Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla
- Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
- Žmonių sveikatos priežiūra
- Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla
- Kitas variantas (įrašykite)

3. Jūsų atstovaujama organizacija veiklą vykdo (pasirinkite organizacijai tinkamus atsakymo variantus): *

- Lietuvoje
- Europos Sąjungoje
- Trečiojoje šalyse

4. Jūsų atstovaujama organizacija veiklą vykdo (pasirinkite): *

- Fiziškai
- Internete
- Fiziškai ir internete

5. Jūsų atstovaujama organizacija (pasirinkite): *

- Savarankiškai tvarko mokesčinę apskaitą
- Mokesčiai apskaitai tvarkyti samdo išorės įmones ar asmenis

6. Ar Jūsų atstovaujama organizacija naudojasi išorės mokesčių konsultantų (įmonių ar/ir asmenų, kurie teikia mokesčių konsultacijas) paslaugomis (pasirinkite): *

- Taip
- Ne

7. Ar Jūsų atstovaujama organizacija yra PVM mokėtoja? (pasirinkite) *

- Taip
- Ne

2 priedo tęsinys. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa

8. Nurodykite, kur dažniausiai ieškote informacijos, iškilus klausimams apie organizacijos mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą? (pažymėkite tinkamus variantus)

Informacijos ieškoma Valstybinės mokesčių inspekcijos internetiniame puslapyje

Kreipiamasi į Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantus telefonu

Rašoma Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantams el. paštu

Rašoma Valstybinės mokesčių inspekcijos konsultantams paštu

Naudojamasi Valstybinės mokesčių inspekcijos virtualiuoju asistentu

Ieškoma informacijos internete (socialiniuose tinkluose, įvairiuose forumuose ir pan.)

Dalyvaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos rengiamuose mokymuose

Kreipiamasi į mokesčių konsultantus (įmones bei asmenis, kurie teikia mokesčių konsultacijas)

Informacijos neieškau

Kitas variantas (įrašykite)

9. Kas, Jūsų nuomone, šiuo metu atlieka žemiau pateiktas mokestines funkcijas? (pateiktoms funkcijoms priskirkite už jų atlikimą atsakingus mokesčių sistemos dalyvius)

	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
Duomenų apie mokestinius įvykius surinkimas	☐	☐	☐
Duomenų apie mokestinius įvykius apdorojimas	☐	☐	☐
Mokestinių duomenų analizė	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų užpildymas	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų pateikimas	☐	☐	☐
Atitikimo mokesčių reikalavimams užtikrinimas	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų tikslinimas	☐	☐	☐
Mokesčių sumokėjimo atlikimas	☐	☐	☐
Mokestinių įrašų saugojimas	☐	☐	☐

10. Kas, Jūsų nuomone, turėtų atlikti žemiau pateiktas mokestines funkcijas, skaitmenizavus mokesčių sistemą? (pateiktoms funkcijoms priskirkite už jų atlikimą atsakingus mokesčių sistemos dalyvius)

	Mokesčių mokėtojas	Mokesčių administratorius	Abu
Duomenų apie mokestinius įvykius surinkimas	☐	☐	☐
Duomenų apie mokestinius įvykius apdorojimas	☐	☐	☐
Mokestinių duomenų analizė	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų užpildymas	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų pateikimas	☐	☐	☐
Atitikimo mokesčių reikalavimams užtikrinimas	☐	☐	☐
Mokesčių deklaracijų tikslinimas	☐	☐	☐
Mokesčių sumokėjimo atlikimas	☐	☐	☐
Mokestinių įrašų saugojimas	☐	☐	☐

2 priedo tęsinys. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa

11. Kurie iš žemiau pateiktų veiksnių prisidėtų prie motyvacijos mokėti mokesčius didinimo? (pažymėkite tinkamus variantus) 📌

- Daugiau informacijos apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą
- Galimybė sumokėti mokesčius kriptovaliutomis
- Taikomos mokesčių lengvatos
- Dažniau atliekami mokesčiai patikrinimai
- Galimybė gauti mokesčių inspekcijos konsultacijas socialiniuose tinkluose
- Efektyvesnis mokesčių administravimo procesas
- Virtualus bendravimas su mokesčių inspekcijos konsultantais

Kitas variantas (įrašykite)

12. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie Lietuvos mokesčių reglamentavimą skalėje nuo 1 iki 5: 📌

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant organizacijos mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad verslas, veikiantis vienodomis sąlygomis, yra apmokestinamas vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	☐	☐	☐	☐	☐
5) Verslai, veikiantys skirtingomis sąlygomis, yra apmokestinami nevienodai	☐	☐	☐	☐	☐
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokesčių prievolių nevykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
8) Mokesčių reglamentavimas atitinka šiuolaikinę verslo aplinką	☐	☐	☐	☐	☐
9) Skaitmeniniai ir tradiciniai verslo modeliai yra apmokestinami vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
10) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp vietinių ir tarptautinių verslų	☐	☐	☐	☐	☐
11) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp skaitmeninių ir tradicinių verslų	☐	☐	☐	☐	☐
12) Skaitmeniniai verslo modeliai turėtų būti skatinami, jiems taikant mokesčių lengvatas	☐	☐	☐	☐	☐

2 priedo tęsinys. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa

13. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie mokesčių administravimą Lietuvoje skalėje nuo 1 iki 5: ★

VMI - Valstybinė mokesčių inspekcija

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) VMI taikomos elektroninės priemonės padeda organizacijai efektyviau administruoti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
2) VMI teikiamos konsultacijos yra išsamios ir suprantamos	☐	☐	☐	☐	☐
3) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų	☐	☐	☐	☐	☐
4) VMI efektyviai atlieka mokestinius patikrinimus	☐	☐	☐	☐	☐
5) VMI taikomos elektroninės priemonės sumažino organizacijos mokesčių administracinę naštą	☐	☐	☐	☐	☐
6) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius reikia turėti specifinių informacinių technologijų žinių	☐	☐	☐	☐	☐
7) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokestinių pareigų vykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
8) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	☐	☐	☐	☐	☐
9) Dalinai užpildytos mokesčių deklaracijos, kurias organizacija galėtų koreguoti, sukurtų pridėtinę vertę organizacijai	☐	☐	☐	☐	☐
10) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip organizacijoje apskaičiuojami ir deklaruojami mokesčiai	☐	☐	☐	☐	☐
11) Dalijimasis su mokesčių administratoriumi organizacijos apskaitos duomenimis padėtų užtikrinti mokesčių skaidrumą	☐	☐	☐	☐	☐
12) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	☐	☐	☐	☐	☐
13) Skaitmenizacija suteikia daugiau galimybių bendradarbiauti su VMI	☐	☐	☐	☐	☐
14) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemas	☐	☐	☐	☐	☐
15) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali užtikrinti mokesčių sistemos skaidrumą	☐	☐	☐	☐	☐

2 priedo tęsinys. Juridiniams mokesčių mokėtojams skirta anketa

14. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie organizacijos mokesťines pareigas skalėje nuo 1 iki 5: ➕

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesťinius įsipareigojimus organizacija visada vykdo laiku	☐	☐	☐	☐	☐
2) Organizacija stengiasi optimizuoti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
3) Organizacija samdo asmenis, turinčius reikalingas mokesťines žinias, mokesťinei apskaitai tvarkyti	☐	☐	☐	☐	☐
4) Organizacija samdo asmenis, turinčius aukštą kompiuterinį raštingumą, mokesťinei apskaitai tvarkyti	☐	☐	☐	☐	☐
5) Organizacija samdo asmenis, turinčius aukštą mokesťinę kultūrą, mokesťinei apskaitai tvarkyti	☐	☐	☐	☐	☐
6) Organizacijos veikloje diegiamos skaitmeninės priemonės	☐	☐	☐	☐	☐
7) Organizacijų mokami mokesčiai yra svarbūs šalies socialinei ir ekonominei gerovei užtikrinti	☐	☐	☐	☐	☐
8) Lietuvos mokesčių sistema skatina juridinius asmenis mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
9) Dėl organizacijų vengimo mokėti mokesčius kyla neigiamos pasekmės šalies ekonominei ir socialinei gerovei	☐	☐	☐	☐	☐
10) Skaitmeninės priemonės gali užtikrinti teisingą ir sąžiningą juridinių asmenų mokesčių mokėjimą	☐	☐	☐	☐	☐
11) Skaitmeninių priemonių taikymas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	☐	☐	☐	☐	☐
12) Ateityje juridiniams asmenims nereikės apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčių, nes tam bus pritaikytos skaitmeninės priemonės	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedas. Mokesčių konsultantams skirta anketa

1. Jūsų organizacijos dydis (pasirinkite): *

- 1-9 darbuotojai
- 10-49 darbuotojai
- 50-249 darbuotojai
- 250 ir daugiau darbuotojų
- Paslaugas teikiu savarankiškai

2. Kam teikiate mokesčių konsultacijas? (pasirinkite) *

- Juridiniams asmenims
- Fiziniais asmenims
- Juridiniams ir fiziniais asmenims

3. Kurioms iš pateiktų mokesčių mokėtojų grupių teikiate mokesčių konsultacijas (pasirinkite Jums tinkamus atsakymo variantus): *

- Lietuvos mokesčių mokėtojams
- Užsienio mokesčių mokėtojams

4. Koku būdu teikiate mokesčių konsultacijas? (pasirinkite) *

- Fiziškai
- Internetu
- Fiziškai ir internetu

5. Ar bendradarbiaujate su mokesčių administratoriumi, teikiate įžvalgas ir pasiūlymus dėl mokesčių administravimo ir reglamentavimo pokyčių? (pasirinkite) *

- Taip
- Ne

6. Kurie iš žemiau pateiktų veiksnių prisidėtų prie juridinių asmenų motyvacijos mokėti mokesčius didinimo? (pažymėkite tinkamus variantus)

6-9 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas juridiniams asmenims

- Išsamesnė informacija apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą
- Galimybė sumokėti mokesčius kriptovaliutomis
- Taikomos mokesčių lengvatos
- Dažniau atliekami mokesčiai patikrinimai
- Galimybė gauti mokesčių inspekcijos konsultacijas socialiniuose tinkluose
- Efektyvesnis mokesčių administravimo procesas
- Virtualus bendravimas su mokesčių inspekcijos konsultantais
- Kitas variantas (įrašykite)

3 priedo tęsinys. Mokesčių konsultantams skirta anketa

7. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie Lietuvos mokesčių reglamentavimą juridinių asmenų atveju skalėje nuo 1 iki 5:

6-9 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas juridiniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant įmonių mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad verslas, veikiantis vienodomis sąlygomis, yra apmokestinamas vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	☐	☐	☐	☐	☐
5) Verslai, veikiantys skirtingomis sąlygomis, yra apmokestinami nevienodai	☐	☐	☐	☐	☐
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokesčių prievolių nevykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
8) Mokesčių reglamentavimas atitinka šiuolaikinę verslo aplinką	☐	☐	☐	☐	☐
9) Skaitmeniniai ir tradiciniai verslo modeliai yra apmokestinami vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
10) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp skaitmeninių ir tradicinių verslų	☐	☐	☐	☐	☐
11) Mokesčių reglamentavimas yra tinkamas naujiems skaitmeniniams verslo modeliams apmokestinti	☐	☐	☐	☐	☐
12) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą konkurenciją tarp vietinių ir tarptautinių verslų	☐	☐	☐	☐	☐
13) Lietuvoje turėtų būti įvesti nauji skaitmeniniam verslui pritaikyti mokesčiai	☐	☐	☐	☐	☐
14) Skaitmeniniai verslo modeliai turėtų būti skatinami, jiems taikant mokesčių lengvatas	☐	☐	☐	☐	☐
15) Mokesčių įstatymai aiškiai apibrėžia mokesčių objektą skaitmenizacijos kontekste	☐	☐	☐	☐	☐
16) Lietuvoje turėtų būti atliekami mokesčių pakeitimai, kad būtų užtikrintas skaitmeninių verslų apmokestinimas	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedo tęsinys. Mokesčių konsultantams skirta anketa

8. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie mokesčių administravimą Lietuvoje juridinių asmenų atveju skalėje nuo 1 iki 5:

6-9 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas juridiniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) VMI taikomos elektroninės priemonės padeda įmonėms efektyviau administruoti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
2) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų įmonėms	☐	☐	☐	☐	☐
3) VMI efektyviai atlieka įmonių mokestinius patikrinimus	☐	☐	☐	☐	☐
4) VMI taikomos elektroninės priemonės sumažino įmonių mokesčių administravimo našta	☐	☐	☐	☐	☐
5) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius įmonių darbuotojams reikalingos specifinės informacinių technologijų žinios	☐	☐	☐	☐	☐
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina mokestinių pareigų vykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	☐	☐	☐	☐	☐
8) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip įmonės apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
9) Dalijimasis su mokesčių administratoriumi įmonių apskaitos duomenimis padėtų užtikrinti mokesčių skaidrumą	☐	☐	☐	☐	☐
10) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	☐	☐	☐	☐	☐
11) Skaitmenizacija palengvino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	☐	☐	☐	☐	☐
12) Mokesčių administratoriaus taikomos elektroninės priemonės sumažino įmonių administracinę naštą	☐	☐	☐	☐	☐
13) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	☐	☐	☐	☐	☐
14) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedo tęsinys. Mokesčių konsultantams skirta anketa

9. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie juridinių asmenų mokestinių pareigų vykdymą skalėje nuo 1 iki 5:

6-9 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas juridiniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Įmonės yra linkusios sąžiningai mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
2) Įmonių darbuotojai, atsakingi už jų mokesčius, turi pakankamai mokestinių žinių	☐	☐	☐	☐	☐
3) Įmonių darbuotojai, atsakingi už jų mokesčius, turi pakankamai informacinių technologijų žinių	☐	☐	☐	☐	☐
4) Dauguma įmonių pasižymi aukšta mokestine kultūra	☐	☐	☐	☐	☐
5) Įmonės yra linkusios vengti mokesčių mokėjimo	☐	☐	☐	☐	☐
6) Lietuvos mokesčių sistema skatina įmones sąžiningai mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kurie iš žemiau pateiktų veiksnių prisidėtų prie fizinių asmenų motyvacijos mokėti mokesčius didinimo? (pažymėkite tinkamus variantus)

10-13 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas fiziniams asmenims

- Išsamesnė informacija apie mokesčių apskaičiavimą ir deklaravimą
- Galimybė sumokėti mokesčius kriptovaliutomis
- Viešųjų paslaugų didinimas
- Dažniau atliekami mokestiniai patikrinimai
- Galimybė gauti mokesčių inspekcijos konsultacijas socialiniuose tinkluose
- Virtualus bendravimas su mokesčių inspekcijos konsultantais

Kitas variantas (įrašykite)

11. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie Lietuvos mokesčių reglamentavimą fizinių asmenų atveju skalėje nuo 1 iki 5:

10-13 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas fiziniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių įstatymai yra aiškūs ir suprantami	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokesčių įstatymus ir reglamentus yra paprasta pritaikyti apskaičiuojant gyventojų mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
3) Mokesčių reglamentavimas užtikrina, kad gyventojai, gaunantys vienodas pajamas, yra apmokestinami vienodai	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčių įstatymai sudaro galimybę išvengti mokesčių	☐	☐	☐	☐	☐
5) Mokesčių reglamentavimas numato, jog gyventojai, gaunantys skirtingas pajamas, yra apmokestinami nevienodai	☐	☐	☐	☐	☐
6) Mokesčių reglamentavimas užtikrina sąžiningą ir teisingą apmokestinimą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių reglamentavimo nesupratimas ar nežinojimas pateisina mokestinių prievolių nevykdymą	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedo tęsinys. Mokesčių konsultantams skirta anketa

12. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie mokesčių administravimą Lietuvoje fizinių asmenų atveju skalėje nuo 1 iki 5:

10-13 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas fiziniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) VMI taikomos elektroninės priemonės užtikrina paprastą mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	☐	☐	☐	☐	☐
2) VMI teikia pakankamai elektroninių paslaugų gyventojams	☐	☐	☐	☐	☐
3) VMI efektyviai atlieka mokesčius patikrinimus	☐	☐	☐	☐	☐
4) Elektroninės priemonės sutrumpina mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo laiką	☐	☐	☐	☐	☐
5) Norint apskaičiuoti ir deklaruoti mokesčius fiziniams asmenims reikalingos kompiuterinės žinios	☐	☐	☐	☐	☐
6) Galimybė pildyti ir pateikti mokesčių dokumentus elektroniniu būdu palengvina ir supaprastina mokesčių pareigų vykdymą	☐	☐	☐	☐	☐
7) Mokesčių sumokėjimo būdai yra patogūs ir neužima daug laiko	☐	☐	☐	☐	☐
8) Skaitmenizacija pakeitė būdą, kaip gyventojai apskaičiuoja ir deklaruoja mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
9) Skaitmenizacija turi teigiamą poveikį mokesčių administravimo efektyvumui	☐	☐	☐	☐	☐
10) Skaitmenizacija palengvino mokesčių apskaičiavimo ir deklaravimo procesą	☐	☐	☐	☐	☐
11) Mokesčių administratoriaus taikomos elektroninės priemonės sumažino fiziniams asmenims administracinę naštą	☐	☐	☐	☐	☐
12) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali sumažinti mokesčių vengimo problemą	☐	☐	☐	☐	☐
13) Mokesčių administratoriaus funkcijų skaitmenizavimas gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo	☐	☐	☐	☐	☐

13. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais apie fizinių asmenų mokesčių pareigų vykdymą skalėje nuo 1 iki 5:

10-13 klausimai skirti mokesčių konsultantams, teikiantiems paslaugas fiziniams asmenims

	Visiškai sutinku (5)	Sutinku (4)	Nei sutinku, nei nesutinku (3)	Nesutinku (2)	Visiškai nesutinku (1)
1) Mokesčių mokėtojai yra linkę sąžiningai mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐
2) Mokesčių mokėtojai turi pakankamai mokesčių žinių	☐	☐	☐	☐	☐
3) Mokesčių mokėtojai turi pakankamai kompiuterinių žinių	☐	☐	☐	☐	☐
4) Mokesčių mokėtojai turi aukštą mokesčių kultūrą	☐	☐	☐	☐	☐
5) Skaitmenizacija prisideda prie mokesčių mokėtojų mokesčių žinių ugdymo	☐	☐	☐	☐	☐
6) Lietuvos mokesčių sistema skatina gyventojus sąžiningai mokėti mokesčius	☐	☐	☐	☐	☐

4 priedas. Interviu su mokesčių administratoriumi pradiniai klausimai

1. Teigiama, jog skaitmenizacija paveikė daugelį aspektų, tarp jų ir mokesčius. Ar skaitmenizacija paveikė Jūsų administruojamą mokestį? Jei taip, kokie pokyčiai pastebimi?
2. Ar galiojantis mokesčio reglamentavimas atitinka šiuolaikinę aplinką, kuriai vis didesnę įtaką daro skaitmenizacija? Jei ne, kokie pokyčiai reikalingi? Ar dėl skaitmenizacijos reikalinga įvesti atskirus mokesčius, pakeisti galiojančias taisykles?
3. Ar yra užtikrintas tinkamas ir teisingas reglamentavimas kaip apmokestinamos skaitmeninės veiklos pajamos?
4. Dėl skaitmenizacijos atsiranda vis daugiau naujų technologijų, didesnę reikšmę įgauna didieji duomenys, dirbtinis intelektas ir kt. Ar dėl skaitmenizacijos buvo pradėtos taikyti naujos mokesčio administravimo priemonės? Jei taip, kokios? Ar jos gali prisidėti prie mokesčių sistemos skaidrumo užtikrinimo?
5. Jūsų nuomone, ar dėl skaitmenizacijos gali būti atliktas funkcijų perskirstymas tarp mokesčių mokėtojų ir administratoriaus?
6. Kokias priemones Valstybinė mokesčių inspekcija taiko bendravimui su mokesčių mokėtojais ir jų edukavimui? Ar šiuo tikslu planuojama taikyti daugiau skaitmeninių priemonių?
7. Kaip vertinate mokesčių mokėtojų turimas žinias apie mokestines pareigas ir mokesčių įstatymus? Ar skaitmeninės priemonės gali būti pritaikomos joms pagerinti?
8. Kaip vertinate mokesčių mokėtojų mokestinę drausmę ir kultūrą? Ar skaitmeninės priemonės gali būti pritaikomos joms pagerinti?
9. Yra teigiama, jog mokesčių sistema turėtų būti paremta 4 pagrindiniais principais: teisinio apibrėžtumo, mokestinės lygybės, administravimo efektyvumo ir mokėjimo patogumo. Kaip manote, ar šie principai yra aktualūs skaitmenizacijos kontekste? Kurie iš jų svarbiausi?
10. Kaip vertinate skaitmenizacijos poveikį mokesčių sistemai ir jos skaidrumui? Ar pastebimas teigiamas/neigiamas poveikis?

5 priedas. Valstybinės mokesčių inspekcijos atsakymas

VALSTYBINĖ MOKESČIŲ INSPEKCIJA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS

Rūtai Balsevičiūtei
el. p. ruta.balseviciute@ktu.edu

Nr.
[2022-04-22 Paklausimą

DĖL INFORMACIJOS TEIKIMO

Gerb. Rūta,

Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau - VMI), atsakydama į Jūsų prašyme pateiktus klausimus, informuoja:

VMI vadovaudamasi Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 26 straipsniu teikia mokesčių mokėtojams tik individualaus pobūdžio informaciją ir konsultaciją, reikalingą tinkamam mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių vykdymui bei nustatyta tvarka bendradarbiauja ir keičiasi informacija tik su kitais Lietuvos mokesčių administratoriais, valstybės bei savivaldybės įstaigomis ir institucijomis.

Jūsų prašomų duomenų surinkimas ir analizė reikalauja papildomų organizacinių, darbo bei laiko sąnaudų, todėl pateikti parašomų duomenų VMI neturi galimybės, tačiau savarankiškai rasti atsakymus į Jums kilusius klausimus galėtumėte interneto svetainėje www.vmi.lt viešai skelbiami bendrieji statistiniai duomenys <http://www.vmi.lt/cms/statistika>.

Dėkojame, kad kreipėtės, tikimės dalykiško bendradarbiavimo ateityje.

Mokestinių prievolių departamento
direktorė

Stasė Aliukonytė-Šnirienė